

Auteursrechterlijke overeenkomst

Opdat de Universiteit Hasselt uw eindverhandeling wereldwijd kan reproduceren, vertalen en distribueren is uw akkoord voor deze overeenkomst noodzakelijk. Gelieve de tijd te nemen om deze overeenkomst door te nemen, de gevraagde informatie in te vullen (en de overeenkomst te ondertekenen en af te geven).

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling met

Titel: Studie naar de academische professionele carrière in Colombia. Vergelijking tussen mannelijke professoren en vrouwelijke professoren

Richting: master in de toegepaste economische wetenschappen - innovatie en ondernemerschap Jaar: 2008

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Ik ga akkoord,

VAN HELVERT, Peter

Datum: 5.11.2008

Studie naar de academische professionele carrière in Colombia

***Vergelijking tussen mannelijke professoren en vrouwelijke
professoren***

Peter Van Helvert

promotor :

Prof. dr. Mieke VAN HAEGENDOREN

Dankwoord

Vooraleer u begint met het lezen van deze thesis, zou ik graag even de tijd nemen om een aantal mensen en instanties te bedanken die mij geholpen hebben met het tot stand komen van dit werk.

Eerst en vooral wens ik Prof. Dr. Mieke Van Haegendoren te danken voor haar tijd en – vooral – haar advies, haar correcties en bovenal haar geduld. Ik weet dat ik haar geduld vaak op de proef gesteld heb.

Uiteraard wens ik ook de mensen te bedanken van de Universidad Tecnológica de Pereira en in het bijzonder de Decaan van de Faculteit Onderwijswetenschappen, Prof. Dr. María Teresa Zapata Saldarriaga en Prof. Dr. Luca Vekeman Escobar omdat zij me de mogelijkheid geboden hebben deze thesis aan de UTP te schrijven. Zij stonden me hierin bij met raad en daad.

De VLIR bedank ik voor de mogelijkheid die zij mij geboden heeft om naar Colombia te reizen en hun financiële ondersteuning. Zonder deze hulp was het mij niet gelukt dit werk te schrijven.

Last but not least wens ik ook de Universiteit Hasselt en de professoren te danken voor hun begrip als ik weer eens een aantal lessen niet kon bijwonen doordat ik in Colombia verbleef voor de uitwerking van de case study.

Indien ik hierbij iemand zou vergeten zijn, gelieve het dan als een vergetelheid te beschouwen, niet als een gebrek aan respect of dankbaarheid.

Verder wens ik ieder die deze thesis onder handen zou krijgen, veel leesgenot.

Peter van Helvert

Mei 2008

Afkortingenlijst

- ACNUR/UNHCR = United Nations Refugee agency
- CEDE = Centro de Estudios sobre Desarrollo Económico (Onderzoekscentrum naar economische ontwikkeling aan de Universiteit de los Andes, Colombia)
- CODHES = Consultoría para los Derechos Humanos y el desplazamiento (adviesbureau voor de mensenrechten en vluchtelingen)
- Colciencias = Instituto Colombiano para el Desarrollo de la Ciencia y la Tecnología (Colombiaans Instituut voor de Ontwikkeling van Wetenschap en Technologie)
- CONPES = Document dat goedgekeurd is door de raad van Ministers en de President
- DANE = Departamento Administrativo Nacional de Estadísticas (nationaal departement voor de statistiek)
- DNP = Departamento Nacional de Planeación (Department for National Planning)
- ECLAC = Economic Commission for Latin America and the Caribbean
- El Colombiano = Colombiaanse krant
- El Tiempo = Belangrijkste Colombiaanse Krant
- FAO = Food and Agriculture Organization of the United Nations
- FARC = Fuerzas Armada Revolucionarias de Colombia (Gewapende revolutionaire strijdkracht van Colombia)
- GDI = Gender Development Index
- GDP (PPP) = Gross Domestic Product (Purchasing Power Parity)
- HDI = Human Development Index
- IMF = International Monetary Fund
- MEN = Ministerio de Educación Nacional (Colombiaans ministerie van onderwijs)
- NBI = Necesidades básicas Insatisfechas (Unmet Basic Needs)
- NIS = Nationaal Instituut voor de Statistiek (België)
- OECD = Organisation for Economic Co-Operation and Development
- Profamilia = Planificación Familiar, Salud Sexual y Reproductiva (grootste non-profit planning organisatie van Colombia)
- RoSa = Rol en Samenleving VZW (Documentatiecentrum, Bibliotheek en Archief voor Gelijke Kansen, Feminisme en Vrouwenstudies)
- SDP = Secretaría Distrital de Planeación (Planningssecretariaat van het district Bogotá)
- SISBEN = Sistema de identificación de potenciales beneficiarios de Programas Sociales (identificatiesysteem voor potentiële begunstigden voor sociale programma's)
- SNIES = Sistema Nacional de Información de la Educación Superior (Nationaal informatiesysteem voor het hoger onderwijs)
- TVC = Totaal Vruchtbaarheid cijfer
- UNDP / PNUD = United Nations Development Programme
- UNFPA = United Nations Population Fund

- UNHD = United Nations Human Development Report
- Unifem = United Nations Development Fund for Women
- UTP = Universidad Tecnológica de Pereira (Technologische Universiteit van Pereira, Colombia)
- VLIR = Vlaamse Interuniversitaire Raad
- VRWB = Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid

Samenvatting

De **doelstelling** van dit werk is een bijdrage te leveren aan de genderstudies in Colombia. We richten ons meer bepaald op de vertegenwoordiging van vrouwen in Academia. We beginnen met een algemeen kader te creëren door middel van een literatuurstudie, die de lezer een beter inzicht in de Colombiaanse samenleving moet geven. Nadien voeren we een case study uit aan de Universidad Tecnológica de Pereira (UTP), met als onderzoeksvraag

“Hoe is het academisch korps in de UTP samengesteld naar gender en graad?”

Colombia is een zeer groot land met ongeveer 45 miljoen inwoners, dat momenteel sterk aan het ontwikkelen is. Indicatoren die hierop wijzen zijn het dalend totaal vruchtbaarheidscijfer en de tertiarisering van de economie. Ook de Human Development Index (HDI) wijst erop dat Colombia in een ontwikkelingsfase zit. Met een HDI van 0,791 staan zij op de 75ste plaats en vallen daarbij in de medium-developed countries. Zij scoren op ieder onderdeel van deze index goed, met uitzondering van het BBP (PPP), waar ze minder goed scoren dan de andere Latijns-Amerikaanse landen. De Gender Development Index is bijna zo hoog als de HDI. De vrouwen hebben enkel een significant lager BBP (PPP) dan de mannen.

Het land kent momenteel de sterkste **economische groei** sinds jaren. Deze economische groei is onder andere veroorzaakt door een groter gevoel van veiligheid, dat op zijn beurt veroorzaakt wordt door een afname van het aantal moorden en ontvoeringen. Door de gestegen veiligheid zijn er ook vorderingen gemaakt op het gebied van de mensenrechten. Toch blijft dit een zeer belangrijk aandachtspunt. Eveneens is de mobiliteit van mensen en goederen toegenomen. Hierdoor zijn de buitenlandse investeringen en het toerisme sterk gestegen. Door de economische groei is het percentage van de bevolking die onder de poverty line leeft en de bevolking die in extreme armoede leeft, sterk gedaald. Toch blijft nog een groot gedeelte van de Colombiaanse bevolking in armoede of in slechte omstandigheden leven, voornamelijk in de landelijke gebieden.

De regering heeft de **SISBEN** ingevoerd als systeem voor de selectie van de kansarme bevolkingsgroepen. Maar liefst 26 miljoen van de 45 miljoen inwoners vallen in de 2 armste klassen. Door de invoering van dit systeem en de betere selectie van de kansarmen is de subsidiëring van deze groepen gestegen.

De deelname van de **vrouwen in de Colombiaanse samenleving** is veel later op gang gekomen dan in België. Pas in 1934 werden de burgerrechten aan de vrouw toegekend. Na dat jaar zijn de rechten van de vrouw sterk verbeterd, maar er blijven nog aandachtspunten zoals het risico dat vrouwen lopen bij een abortus. Zij riskeren 4 jaar cel, zelfs indien zij in levensgevaar verkeren.

Door de verstedelijking en de toegenomen vraag naar werkrachten zijn de **vrouwen** tot de **arbeidsmarkt** toegetreden. We stellen echter grote verschillen vast ten opzichte van de mannen. De werkloosheid is groter bij de vrouwen. We stellen een horizontale segregatie vast van de vrouwen in de dienstensector, de handel en het toerisme. Ook is er sprake van een verticale segregatie en een loonkloof in het nadeel van de vrouwen.

De participatie van de **vrouwen in het onderwijs** in Colombia is ongeveer gelijk aan die van de mannen. Toch merken we in het hoger onderwijs dat de vrouwen meer voor de theoretische (universitaire) richtingen kiezen en de mannen meer voor de praktijkrichtingen (technisch en technologische opleidingen) en de wetenschappelijke doctoraten. Op alle onderwijsindicatoren zijn de vrouwen bevoordeeld, zoals een lage drop-out ratio en een lager aantal zittenblijvers. Het grote verschil treedt echter op tussen de landelijke en de stedelijke bevolking. Er is gemiddeld maar liefst 4 jaar verschil in scholing in het nadeel van de landelijke bevolking.

Wel is er sprake van een **horizontale segregatie in het onderwijs**, waarbij de vrouwen voornamelijk terug te vinden zijn in de gezondheids- en onderwijswetenschappen en de mannen voornamelijk in de ingenieurs- en exacte wetenschappen.

Om de centrale onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, heb ik een stage van ongeveer 2 maanden aan de Universidad Tecnológica de Pereira (UTP) in Colombia volbracht. Tijdens deze periode heb ik, in samenwerking met de Faculteit Onderwijskunde, de planningsdienst en de personeelsdienst aan de informatieverzameling gewerkt.

De **studentenpopulatie** is door het beleid van de UTP sterk gegroeid. Ook het aandeel vrouwelijke studenten is gestegen, maar deze stijging heeft geen vermindering van de horizontale segregatie teweeggebracht. De vrouwen zijn sterk oververtegenwoordigd in de onderwijs- en taalgerichte studierichtingen. De mannen daarentegen, vinden we vooral terug in de richtingen die te maken hebben met elektronica – elektriciteit - mechanica en de ingenieursrichtingen (uitzondering Industriële Ingenieurswetenschappen). We stellen aan de UTP dus dezelfde horizontale segregatie vast als in Vlaanderen. De enige uitzondering hierop vormt de richting Chemie, die aan de UTP voornamelijk door vrouwen gevolgd worden.

Bij het ontleden van de **professorenpopulatie** hebben we ons voornamelijk op de vaste professoren (professor de carrera) geconcentreerd, omdat deze de meeste gelijkenissen vertonen met de professoren in Vlaanderen. Zij worden, net zoals in Vlaanderen, in 4 graden opgedeeld.

Als we naar de **verdeling van de sekse** kijken, zien we duidelijk een ondervertegenwoordiging van alle vrouwelijke professoren. Slechts 24% van de professoren zijn vrouwen. Dit percentage is

voor de vaste professoren zelfs maar 16,6%. De vrouwelijke professoren zijn dus meer tewerkgesteld met tijdelijke contracten.

De **horizontale segregatie** die we vastgesteld hebben bij de studentenpopulatie bestaat ook bij de **professoren**. Bij de vaste professoren wordt deze nog versterkt. Hier zijn zelfs de professoren aan de faculteiten waar meer meisjes zitten overwegend mannelijk.

Als we de **professoren naar graad en sekse** bekijken, stellen we voor de 3 hoogste graden een schaargrafiek vast, net zoals in Vlaanderen, maar de daling van het aandeel vrouwelijke professoren in de hogere graden is wel kleiner dan in Vlaanderen. Dit wordt ook bevestigd door de **glazen plafond index**, die lager is in de UTP dan in Vlaanderen. Deze index vertoont wel hetzelfde patroon. De GPI TOP 1 is voor beiden het hoogste (2,85 voor Vlaanderen en 2,18 voor de UTP), hetgeen duidt op een grote ingangsdrempel in het beroep professor. Deze moeilijke instroom wordt bevestigd door het lage aantal vrouwelijke professoren in de laagste graad in de UTP.

De **onderzoekers aan de UTP** zijn voornamelijk mannen, net zoals de verantwoordelijken, maar wat wel opvallend is, is dat de vrouwelijke studenten goed vertegenwoordigd zijn in de onderzoeksgroepen. Hier vermindert zelfs de horizontale segregatie. Enkel in de Faculteit Basiswetenschappen blijft ze bestaan. Dit is opmerkelijk, aangezien de deelname in deze groepen vrijwillig is. Hieruit kunnen we concluderen dat vrouwen wel geïnteresseerd zijn in wetenschappelijk onderzoek, maar niet doorgroeien in de onderzoeksgroepen.

De **leidinggevende functies** worden, zowel op wetgevend als uitvoerend gebied, bevolkt door mannen. Er is slechts 1 van de 9 Decanen vrouwelijk. De Vice-rectoren en de Rector zijn mannen. In de beslissingsraden is slechts 15% vrouwen. Dit bevestigt het "old boy's network", dat een mogelijke drempel kan vormen voor vrouwelijke professoren.

Inhoudsopgave

Deel I.	Literatuurstudie	1
<i>Hoofdstuk 1.</i>	<i>Probleemstelling en onderzoeksopzet.....</i>	<i>1</i>
1.1.	Doelstelling.....	1
1.2.	Probleemstelling.....	1
1.3.	Centrale onderzoeksvraag.....	3
1.4.	Onderzoeksopzet.....	3
1.4.1.	Inhoudelijke opzet.....	3
1.4.2.	Methodologische verantwoording.....	4
<i>Hoofdstuk 2.</i>	<i>Socio-economische gegevens van Colombia.....</i>	<i>5</i>
2.1.	Demografische gegevens van Colombia.....	5
2.2.	Enkele economische gegevens.....	7
2.2.1.	Het BBP van Colombia.....	7
2.2.2.	De Inkomensverdeling.....	7
2.2.3.	De Inflatie.....	7
2.2.4.	De belangrijkste economische sectoren.....	8
2.3.	Development en Gender Indexen.....	9
2.3.1.	De Human Development Index.....	9
2.3.2.	De Gender Development Index.....	10
2.4.	Armoede.....	10
2.4.1.	De Poverty line en extreme armoede.....	11
2.4.2.	De NBI (Unmet Basic Needs).....	12
2.4.3.	De SISBEN (Sistema de seleccion de beneficiarios).....	13
2.5.	De Veiligheid en Mensenrechten.....	14
2.5.1.	Veiligheid.....	14
2.5.2.	Mensenrechten.....	15
2.6.	Conclusie.....	16
<i>Hoofdstuk 3.</i>	<i>De vrouw in de Colombiaanse samenleving.....</i>	<i>17</i>
3.1.	Historische achtergrond van de vrouwenrechten.....	17
3.2.	De vrouw op de arbeidsmarkt.....	18
3.2.1.	De Economisch actieve bevolking.....	19
3.2.2.	Werkloosheid.....	19
3.2.3.	Horizontale segregatie op de arbeidsmarkt.....	20
3.2.4.	Verticale segregatie op de arbeidsmarkt.....	20
3.2.5.	Loonverschillen.....	21
3.2.6.	Verschillen in verband met de woonplaats.....	21
3.2.7.	Informele arbeid.....	22
3.3.	Vrouwen en politiek.....	24
3.4.	Vrouwen en armoede.....	24
3.5.	Geweld tegen vrouwen.....	25
3.6.	Conclusie.....	26
<i>Hoofdstuk 4.</i>	<i>Het onderwijs in Colombia.....</i>	<i>27</i>
4.1.	De algemene structuur van het Colombiaanse onderwijs.....	27
4.1.1.	Het lager en secundair onderwijs.....	27
4.1.2.	Het hoger onderwijs.....	29
4.2.	Onderwijsinstellingen in Colombia.....	31
4.2.1.	Instellingen voor lager en middelbaar onderwijs.....	31
4.2.2.	Instellingen voor hoger onderwijs.....	31
4.3.	Onderwijs statistieken van Colombia.....	32

4.3.1.	Lager en secundair onderwijs	32
4.3.2.	Het hoger onderwijs.....	34
4.3.3.	Onderwijs naargelang het woongebied	35
4.3.4.	Gemiddeld aantal jaren scholing.....	36
4.3.5.	Horizontale segregatie in het hoger onderwijs.....	36
4.4.	Redenen om uit het onderwijs te stappen	37
4.5.	Conclusie.....	39
Deel II.	Case study aan de UTP	40
<i>Hoofdstuk 5.</i>	<i>Bespreking UTP</i>	<i>41</i>
5.1.	Algemene informatie van de Universidad Tecnológico de Pereira	41
5.2.	Het strategisch ontwikkelingsplan van de UTP.....	42
5.3.	De Gender werkgroep aan de UTP	43
5.4.	Conclusie.....	44
<i>Hoofdstuk 6.</i>	<i>Studentenpopulatie van de UTP.....</i>	<i>45</i>
6.1.	De 'pregrado' opleidingen	45
6.1.1.	De studenten volgens sekse.....	45
6.1.2.	De Vrouwelijke studierichtingen.....	46
6.1.3.	De mannelijke studierichtingen	47
6.2.	De 'Postgrado' opleidingen	48
6.2.1.	De Studenten volgens sekse	48
6.2.2.	Studenten per Studierichting	48
6.3.	Conclusie.....	49
<i>Hoofdstuk 7.</i>	<i>De professoren van de UTP</i>	<i>50</i>
7.1.	Het beroep 'professor' in Colombia	50
7.2.	De verschillende contracten voor professoren	50
7.3.	De selectieprocedure.....	51
7.4.	Het 'Escalafón Docente'.....	52
7.5.	De taken van een professor.....	53
7.6.	Het loon van een professor	53
7.7.	Professorenverdeling van de UTP.....	54
7.7.1.	Algemeen	54
7.7.2.	De professoren 'de carrera'	55
7.7.3.	De professoren 'transitorio'	62
7.7.4.	Professoren de hora-cátedra	64
7.8.	Conclusie.....	65
<i>Hoofdstuk 8.</i>	<i>Onderzoeksgroepen in de UTP</i>	<i>66</i>
8.1.	Algemeen.....	66
8.2.	Horizontale segregatie.....	67
8.3.	Conclusie.....	69
<i>Hoofdstuk 9.</i>	<i>Leidinggevende functies.....</i>	<i>70</i>
9.1.	De uitvoerende functies	70
9.1.1.	De Departementshoofden	70
9.1.2.	De Decanen	71
9.1.3.	De Vice-rectoren	71
9.1.4.	De Rector	71
9.2.	De wetgevende macht.....	72
9.2.1.	De bestuursraden van de UTP.....	72
9.2.2.	De 'Consejo Superior'	72
9.2.3.	De 'Consejo Academico'	72

9.2.4.	Conclusie.....	73
9.3.	Conclusie van het onderzoek.....	73

Lijst Figuren

<i>Figuur 1-1: Professoren in Vlaanderen volgens graad en sekse in 2007 (VLIR, 2007 eigen berekeningen).</i>	2
<i>Figuur 2-1: Bevolkingspiramide van de Colombiaanse bevolking. Links is de piramide van de totale bevolking weergegeven en rechts die van de Indiaanse bevolking (DANE, 2005b).</i>	6
<i>Figuur 2-2: De inflatie in Colombia van 1955 tot 2004 (Banco de la República, in Ochoa & Martínez, 2005).</i>	8
<i>Figuur 2-3: De poverty line in verband met de economische groei voor de periode 1991-2006 (DNP, 2007a, eigen bewerking).</i>	11
<i>Figuur 3-1: structuur van de Colombiaanse arbeidsmarkt derde trimester 2006 (DANE, 2006 eigen bewerking).</i>	19
<i>Figuur 3-2: Tewerkstellingssectoren per sekse (DANE, 2006 eigen bewerking).</i>	20
<i>Figuur 3-3: activiteit van de bevolking boven 5 jaar volgens gender en woongebied (DANE, 2005b eigen bewerking).</i>	22
<i>Figuur 4-1: De structuur van het Colombiaanse onderwijs.</i>	28
<i>Figuur 4-2: Inschrijvingspercentage in het onderwijs volgens de leeftijdscategorie voor de periode 1973-2005 (DANE, 2005d eigen bewerking).</i>	33
<i>Figuur 4-3: desertiegraad per woongebied (Fernandes, et al., 2006a).</i>	35
<i>Figuur 6-1: de studentenverdeling naar gender 2007.</i>	46
<i>Figuur 7-3: Verdeling professoren de Carrera per faculteit en sekse in 2006.</i>	56
<i>Figuur 7-4: Professoren de Carrera per graad en sekse in 2006.</i>	57
<i>Figuur 7-5: Professoren de Carrera volgens maximale opleiding.</i>	61
<i>Figuur 7-6: Professoren de Carrera per leeftijdscategorie en sekse 2006.</i>	62
<i>Figuur 7-7: Professoren transitorio per faculteit en sekse.</i>	63

Lijst Tabellen

<i>Tabel 2-1: Etnische herkomst van de Colombiaanse bevolking per sekse (DANE, 2005b eigen bewerking)</i>	5
<i>Tabel 2-2: De Colombiaanse economie per sector in 2006, in percentage ven het BBP (DANE, 2007 eigen bewerking)</i>	9
<i>Tabel 2-3: De HDI van Colombia, Latijns-Amerika en België in 2005 (UNDP,2008a, b, c eigen bewerking)</i>	10
<i>Tabel 2-4: GDI en van Colombia en België (UNDP, 2008c, d eigen bewerking)</i>	10
<i>Tabel 2-5: bevolking onder de poverty line naar woongebied (Eclac, 2006 en US Department of State, 2008 eigen bewerking)</i>	11
<i>Tabel 2-6: NBI uitgedrukt in percentage van de bevolking (DANE, 2005c eigen bewerking)</i>	12
<i>Tabel 2-7: Aantal personen geregistreerd in de SISBEN 2006 (DNP, 2006 eigen bewerking)</i>	14
<i>Tabel 3-1: Percentage informele arbeid naar opleidingsniveau en sekse in 2005 (Salgado, 2006 eigen bewerking)</i>	23
<i>Tabel 4-1: Aantal inschrijvingen per opleiding opgesplits naar staats- en private instellingen2005 (SNIES, 2007 eigen bewerking)</i>	32
<i>Tabel 4-2: Percentage zittenblijvers per graad en sekse (Fernandes, et al., 2006a eigen bewerking)</i>	33
<i>Tabel 4-3: Aantal inschrijvingen in het hoger onderwijs in 2005, volgens gender (MEN, 2007 eigen bewerking)</i>	34
<i>Tabel 4-4: De belangrijkste uitstapredenen uit het onderwijs volgens sekse (Fernandes, et al., 2006b) eigen bewerking)</i>	37
<i>Tabel 4-5: Inschrijvingsprijs aan de UTP als een percentage van het wettelijk minimumloon (UTP, 2006 eigen bewerking)</i>	38
<i>Tabel 5-1: Universitaire faculteiten van de UTP met inschrijvingen en oprichtingsjaar (Oficina de Planeación, eigen bewerking)</i>	41
<i>Tabel 6-1: Studierichtingen aan de UTP die overwegend door vrouwelijke studenten worden gevold (Oficina de Planeación, 2007, eigen bewerking)</i>	46
<i>Tabel 6-2: Studierichtingen aan de UTP die overwegend door mannelijke studenten worden gevold 2000-2007 (Oficina de Planeación, 2007, eigen bewerking)</i>	47
<i>Tabel 7-1: Intredings- en promotie voorwaarden voor het 'Escalafón docente' van de UTP (Estatuto Docente UTP, 2006 eigen bewerking)</i>	52
<i>Tabel 7-2: Aantal professoren aan de UTP per contracttype in 2007</i>	54
<i>Tabel 7-3: Professoren voltijdse equivalenten aan de UTP per contracttype in 2007</i>	55
<i>Tabel 7-4: Professoren de carrera per graad en sekse 2006</i>	57
<i>Tabel 7-5: Gemiddeld aantal jaren anciënniteit van de professoren de carrera opgesplitst naar graad en sekse 2006</i>	58

<i>Tabel 7-6: Gemiddelde academische productie van de professoren de Carrera per graad en sekse 2006.</i>	59
<i>Tabel 8-1: Onderzoeksgroepen opgesplitst naar categorie en sekse.</i>	66
<i>Tabel 8-2: Onderzoekers per Faculteit en sekse 2007.</i>	68
<i>Tabel 8-3: Studentenverdeling van de onderzoeksgroepen per faculteit volgens sekse.</i>	68

Deel I. Literatuurstudie

Hoofdstuk 1. Probleemstelling en onderzoeksopzet

1.1. Doelstelling

De doelstelling van dit werk is een bijdrage te leveren aan de genderstudies in Colombia. In de westerse wereld werd dit thema al uitgebreid onderzocht, dit in tegenstelling tot in Colombia. Het onderzoek zal zich vooral toespitsen op de positie van de vrouw in Academia.

Dit werk zou hiermee een aanzet kunnen zijn tot verder onderzoek over dit thema, zodat het gelijke kansen beleid in Colombia gestimuleerd wordt.

1.2. Probleemstelling

De probleemstelling is tweeledig.

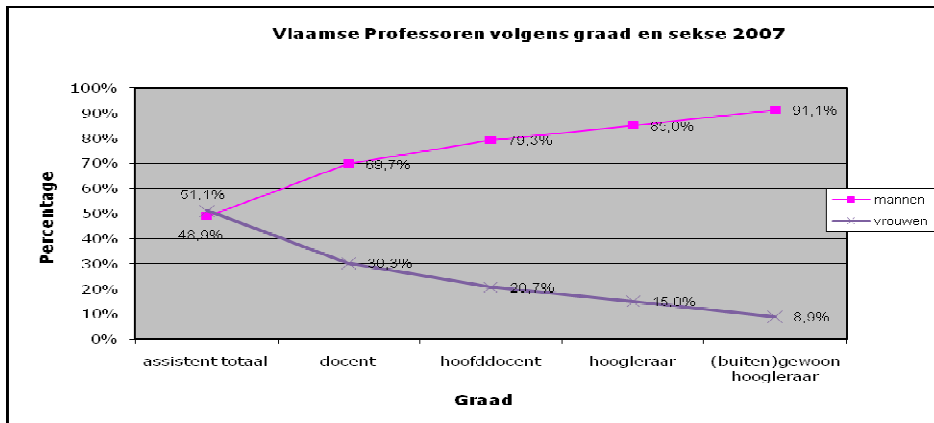
Probleemstelling 1: uit reeds eerder uitgevoerd onderzoek in Europa en Vlaanderen is gebleken dat vrouwen in Academia sterk ondervertegenwoordigd zijn, waarbij het aandeel vrouwelijke professoren daalt naarmate de graad stijgt.

De Etan (2000¹) en de Helsinki Groep (2002²) hebben een grootschalig onderzoek uitgevoerd naar de vertegenwoordiging van de vrouw in Academia. Beide onderzoeken stelden een ondervertegenwoordiging vast van vrouwen in Academia in alle onderzochte landen. Daarbuiten stelden zij ook een daling vast van het aandeel vrouwelijke professoren naarmate de graad stijgt. Hierdoor ontstaat er een schaalendiagram, zoals men kan zien in figuur 1-1. Zo een schaalendiagram zien we in alle landen, die in het onderzoek van de Helsinki Groep (2002) waren opgenomen.

Wanneer we naar Vlaanderen kijken zien we hetzelfde fenomeen. In 2007 is slechts 21,8% van de professoren vrouw. Als we de populatie van professoren uitzetten naar graad en sekse, krijgen we het schaalendiagram in figuur 1-1 (VLIR, 2007). We zien dat in Vlaanderen de meerderheid van het AAP vrouwen zijn, maar dat bij het stijgen in de hiërarchie het aandeel vrouwen daalt naar slechts 8,9% professoren in de hoogste graad (buiten)gewoon Hoogleraar (VLIR, 2007).

¹ Onderzoek naar de vertegenwoordiging van vrouwen in Academia in 20 Europese en 4 Angelsaksische landen.

² Onderzoek naar de vertegenwoordiging van vrouwen in Academia in 30 Europese landen.

Figuur 1-1: Professoren in Vlaanderen volgens graad en sekse in 2007 (VLIR, 2007 eigen berekeningen).

Buiten deze verticale segregatie is er ook sprake van een horizontale segregatie. Vrouwen zijn sterk ondervertegenwoordigd bij de exacte en toegepaste wetenschappen. Hier tegenover merken we op dat 54,2% van de vrouwelijke professoren terug te vinden zijn in de humane wetenschappen (Stegmans, 2004).

Waar vroeger de nadruk lag op het principe dat vrouwen gelijke kansen dienden te krijgen op de arbeidsmarkt, is de nadruk nu verschoven naar het voeren van een gezond beleid, waarbij ook de ondernemingen welvaren bij het voeren van een diversiteitsbeleid. Hierdoor kunnen zij putten uit het volledig potentieel aan talenten in plaats van zich te beperken tot de mannelijke helft van de bevolking (Stegmans, 2004).

Vercoutere (2002) stelt zelfs "Het is duidelijk ook een kwestie van het onderbenutten van menselijk, intellectueel potentieel, met mogelijke economische gevolgen. Zowel op het vlak van (1) **kwaliteit**, (2) **efficiëntie** en (3) **effectiviteit** is het streven naar een grotere deelname van vrouwen in het academische corps van groot belang" (p.8).

Voorbeelden hiervan worden gegeven door de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (2000) en de Vlaamse Interuniversitaire Raad (2005).

De diversiteit komt de (1) **kwaliteit** van het onderwijs en onderzoek ten goede. Een divers samengestelde staf verbreedt de beslissingsbasis, geeft een groter bereik aan talenten, de problemen worden vanuit meerdere invalshoeken bekeken, enz. (VRWB, 2000).

Door de grote uitval van vrouwen in hogere academische functies laat men een groot deel van het intellectueel potentieel links liggen. Dit betekent niet alleen dat de geïnvesteerde middelen in de opleiding van deze onderzoekers en wetenschappers niet (2) **efficiënt** aangewend worden, maar ook een verspilling van talent (VRWB, 2000; VLIR, 2005).

De (3) **effectiviteit** wordt negatief beïnvloed door het grote tekort aan onderzoekers, waardoor het niet meer verantwoord is om vrouwelijke onderzoekers niet optimaal in te zetten (VRWB, 2000). Op de Barcelona top werd besloten om de uitgaven van O&O te verhogen tot 3% van het BBP in 2010. Om deze doelstellingen te bereiken, zijn er meer onderzoekers nodig. Dit kan moeilijk worden als men niet efficiënt kan putten uit de pool van vrouwelijke onderzoekers (KU Leuven, 2004).

Probleemstelling 2: in de Westerse wereld heeft Colombia een slechte reputatie of is er in het beste geval niet veel over bekend.

Colombia is een land dat in de wereld een zeer slechte reputatie heeft omwille van de drugskartels en de gewapende conflicten tussen de guerrilla en de regeringstroepen. Deze twee gegevens overschaduwden de reputatie van het land. Wanneer er in de Westerse pers al aandacht besteed wordt aan Colombia, ligt de nadruk steeds op deze negatieve gebeurtenissen. Hierdoor heeft de Westerse wereld een zeer vertekend beeld van de Colombiaanse samenleving waarvan de meerderheid gewone, hardwerkende en vriendelijke mensen zijn. Eén van de doelstellingen van dit werk is dan ook om een ander aspect van de Colombiaanse samenleving te belichten.

1.3. Centrale onderzoeksvraag

De centrale onderzoeksvraag die we voor dit werk gaan gebruiken luidt als volgt:

“Hoe is het academisch korps in de Universidad Tecnológica de Pereira samengesteld naar gender en graad?”

De deelvragen die we gebruiken bij het oplossen van de probleemstellingen zijn:

- Hoe is de socio-economische situatie in Colombia?
- Welke positie bekleedt de vrouw in de Colombiaanse samenleving en meer specifiek in het onderwijs?

1.4. Onderzoeksopzet

1.4.1. Inhoudelijke opzet

De inhoudelijke opzet bestaat uit een theoretisch en een praktijk gedeelte.

Deel I is het theoretische luik van het onderzoek. Dit deel heeft als doelstelling de juiste informatie te verschaffen waarmee men wordt voorbereid op Deel II van het onderzoek. Met

andere woorden, we creëren een kader van waaruit men de case study kan beschouwen. Deel I bestaat uit 4 hoofdstukken:

Hoofdstuk 1: Inleiding (dit deel)

Hoofdstuk 2: De socio-economische situatie van Colombia

Hoofdstuk 3: De positie van de vrouw in de Colombiaanse samenleving

Hoofdstuk 4: De positie van de Colombiaanse vrouw in het onderwijs

Deel II vormt het praktijk gedeelte. Hierin bespreek ik de case study, die ik uitgevoerd heb aan de Univesidad Tecnológica de Pereira (UTP) over vrouwen in Academia. Dit deel bestaat uit 5 hoofdstukken:

Hoofdstuk 5: De bespreking van de UTP

Hoofdstuk 6: Studentenpopulatie van de UTP

Hoofdstuk 7: De professoren van de UTP

Hoofdstuk 8: Onderzoeksgroepen in de UTP

Hoofdstuk 9: Leidinggevende functies

1.4.2. Methodologische verantwoording

Het theoretische deel is gebaseerd op een literatuurstudie. De informatie is vergaard door gebruik van secundaire bronnen en bestaat voornamelijk uit artikels en boeken. De bronnen zijn de officiële Colombiaanse bronnen of internationale organisaties zoals de UN en het IMF.

Om een beter inzicht te krijgen in bepaalde topics heb ik ook een aantal interviews afgenomen bij sociologen, pedagogen en antropologen van de UTP.

De methodologie van het praktijk gedeelte wordt besproken in deel II.

Hoofdstuk 2. Socio-economische gegevens van Colombia

In dit hoofdstuk gaan we een kort overzicht geven over de economische, sociale en politieke situatie van Colombia om de lezers een beter inzicht te verschaffen in de Colombiaanse samenleving. We beginnen daarbij met het bespreken van enkele demografische en economische gegevens. Daarna schetsen we de HDI en de GDI van het land. Als volgt bespreken we de armoede en de manier waarop de overheid de bevolking indeelt in klassen en niveaus om de kansarme bevolking te selecteren. Om te eindigen met de veiligheid en de mensenrechten.

2.1. Demografische gegevens van Colombia

Colombia telde in 2005 ongeveer 43 miljoen inwoners, waarvan 74% in de stedelijke en 26% in de landelijke gebieden woont. De meerderheid van de Colombiaanse bevolking is vrouwelijk, namelijk 51,2%. Er is wel een verschil tussen de landelijke en de stedelijke gebieden. In de stedelijke gebieden is 54% van de bevolking vrouwelijk en in de landelijke maar 49% (DANE, 2005b).

In Colombia wonen veel verschillende etnische groeperingen. De Censo 2005 (DANE, 2005b) maakt een onderscheid tussen vier groepen. Deze vier groepen worden weergegeven in Tabel 2-1. De grootste groep die bijna 86% van de Colombiaanse bevolking uitmaakt, zijn de personen die andere afkomst hebben aangeduid in de Censo 2005. In deze groep vallen voornamelijk de blanken en de mestiezen³. De tweede grootste groep zijn de **Afro-Colombianen**⁴ waartoe 10,62% van de bevolking behoort. De andere 2 groepen vormen slechts een klein gedeelte van de bevolking. Het vrouwelijk overwicht is het grootste in de grootste groep 'andere afkomst' (DANE, 2005b).

Etnische achtergrond	% bevolking	% mannen	% vrouwen
Gitanos ⁵	0,01	52	48
Indiaans	3,43	50,4	49,6
Afro-Colombianen	10,62	49,5	50,5
Andere afkomst ⁶	85,94	48,6	51,4

Tabel 2-1: Etnische herkomst van de Colombiaanse bevolking per sekse (DANE, 2005b eigen bewerking).

De bevolkingspiramides van de Censo 2005 (DANE, 2005b) tonen ons de samenstelling van de bevolking naar leeftijd (fig. 2-1). Voor de totale bevolking (linker bevolkingspiramide) valt het op dat de vorm van de onderkant van de piramide aan het veranderen is. De onderste leeftijdscategorie van 0-4 jaar is kleiner dan die van 5-9 jaar. Uit een piramide met een smallere

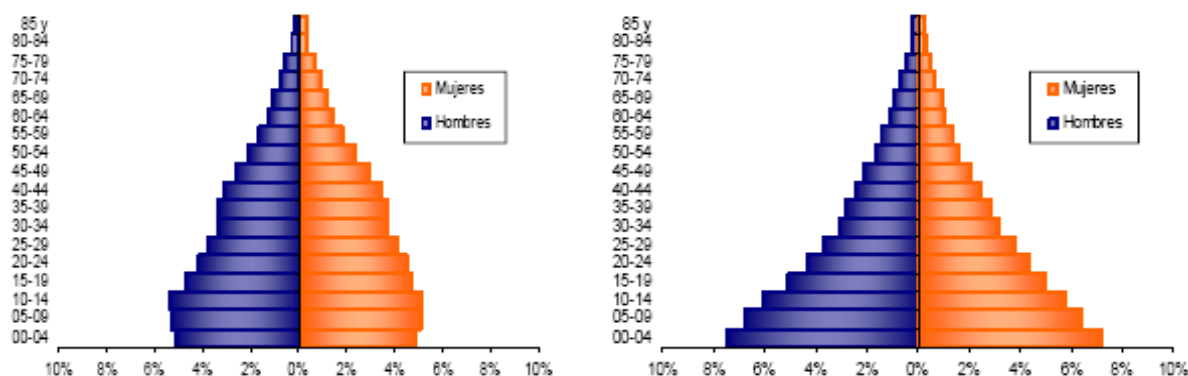
³ Europese vader en Indiaanse moeder, of omgekeerd.

⁴ Afstammelingen van de Afrikaanse slaven, ook inbegrepen in deze groep zijn de mulatten

⁵ Roma zigeuners in Spaanstalige landen.

⁶ Andere dan de 3 andere mogelijkheden dan in tabel 2-1.

basis kunnen we een dalende bevolkingsgroei afleiden (De Groote & Truwant, 2003). De vrouwen zijn in alle leeftijdscategorieën in de meerderheid. Enkel in de categorie 0-14 jaar is 51% van de bevolking mannelijk (DANE, 2005b). Als we de bevolkingspiramide van de Indiaanse bevolking (rechter bevolkingspiramide) bekijken zien we echter dat de brede basis en de smalle top op een snel stijgende bevolking duid (De Groote & Truwant, 2003).

Figuur 2-1: Bevolkingspiramide van de Colombiaanse bevolking. Links is de piramide van de totale bevolking weergegeven en rechts die van de Indiaanse bevolking (DANE, 2005b).

De daling van het totaal vruchtbaarheidscijfer⁷ (TVC) bevestigt de veranderde vorm van de bevolkingspiramide. Sinds 2000 is het TVC gedaald naar gemiddeld 2,4 kinderen per vrouw in 2005. In de landelijke gebieden is dit 3,4 en in de stedelijke gebieden 2,1 (FAO, 2006). Dit wil zeggen dat de stedelijke bevolking constant blijft, omdat het TVC gelijk is aan het vervangingsniveau⁸. De landelijke bevolking daarentegen kent wel nog een bevolkingsgroei omdat hun TVC van 3,4 groter is dan het vervangingsniveau.

De kindersterfte bedraagt 17 sterfgevallen per 1000 levend geboren en is in de periode 2000-2005 met 20% gedaald (DeShazo, Primiani & McLean, 2007). Hierbij scoort Colombia beter dan de 'lower income' landen met 31 sterfgevallen en 26 voor de Latijns Amerikaanse en Caribische landen (World bank, 2006a).

⁷ Totaal vruchtbaarheidscijfer = Het aantal kinderen dat een vrouw zou hebben indien ze zich tussen haar 15 en 50 jaar aan de leeftijdspecifieke vruchtbaarheid van het betrokken jaar zou houden en niet blootgesteld zou zijn aan mortaliteit (De Groote & Truwant, 2003).

⁸ Een TVC gelijk aan 2,1 noemt men het vervangingsniveau, omdat de bevolking noch groei noch een daling kent (De Groote & Truwant, 2003).

2.2. Enkele economische gegevens

2.2.1. Het BBP van Colombia

In 2006 kende Colombia de grootste economische groei in 28 jaar (Embassy Colombia, 2007). Het BBP groeide met 6,8% tot 135,8 biljoen \$⁹ (Worldbank, 2007). De Colombiaanse economie presteerde hierbij 2% beter dan het Latijns-Amerikaans gemiddelde (Embassy Colombia, 2007) en 3,8% beter dan het Europese gemiddelde (Eurostat, 2008).

Als we het BBP (PPP¹⁰) bekijken staat Colombia met 319.522 miljoen \$ op de 34ste plaats. België staat op deze ranglijst 6 plaatsen hoger met een BBP (PPP) van 375.993 miljoen \$ (IMF, 2007). Door deze koopkrachtaanpassing komt het BBP dus in de buurt van dat van België. Maar het BBP (PPP) per capita voor Colombia wordt in 2007 geschat op 8.891\$, terwijl dat van België op 36.354\$ wordt geschat. België staat hierbij op de 16de plaats in de ranglijst en Colombia op de 82ste plaats (IMF, 2007).

Colombia zit hierbij in de middenmoot van de Zuid-Amerikaanse landen achter Argentinië, Chili, Uruguay en Brazilië, maar voor Venezuela, Peru, Suriname, Paraguay, Ecuador en Bolivia. Het BBP (PPP) per capita varieert van 17.558\$ voor Argentinië tot 3.062\$ voor Bolivia (IMF, 2007).

2.2.2. De Inkomensverdeling

De inkomens zijn in Colombia zeer ongelijk verdeeld. In 2004 gaat 63% van het totale inkomen naar de 20% rijkste Colombianen en slechts 2,5% naar de 20% armsten (UNDP, 2008b). Voor België is dit in 2006, 42% voor de 20% rijkste en slechts 5,9% voor de 20% armsten (De Boyser, 2006). Dit wordt bevestigd door de hoge Gini¹¹ index van Colombia van 0,54 in 2006. Ondanks een daling van 0,04 sinds 2002 is dit nog één van de hoogste van Latijns-Amerika (DeShazo et al., 2007). Voor België bedraagt de Gini index 0,426 voor belastingen, maar wordt gereduceerd tot 0,362 door de inkomensafhankelijke belastingsvoet (NIS, Financiële statistieken 2007). In Colombia bestaat zo een inkomensverdeling door de belastingsvoet niet.

2.2.3. De Inflatie

De inflatie van Colombia wordt voor de periode 1955 tot 2004 weergegeven in figuur 2-2. We zien twee grote uitschieters. De eerste in 1964 met een inflatie van 32,5% en de tweede piek in 1990

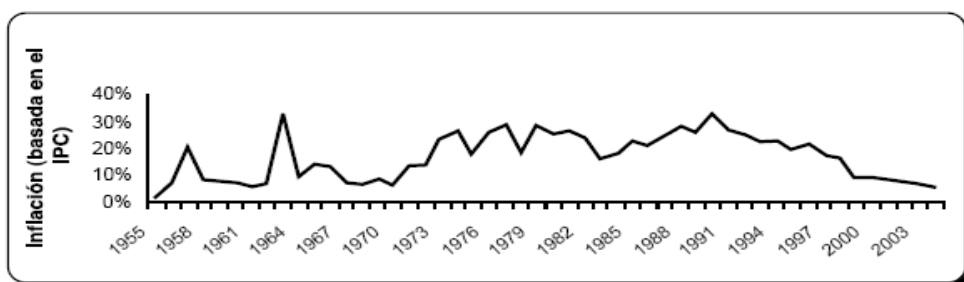
⁹ Current US\$.

¹⁰ PPP = Purchasing Power Parities are currency conversion rates that both convert to a common currency and equalise the purchasing power of different currencies. In other words, they eliminate the differences in price levels between countries in the process of conversion (OECDa).

¹¹ The Gini index measures the extent to which the distribution of income among individuals or households within an economy deviates from a perfectly equal distribution. A Gini index of zero represents perfect equality and 100, perfect inequality (OECDb).

met een inflatie van 32,4% (Ochoa & Martínez, 2005). De belangrijkste oorzaak van deze inflatiestijging tussen 1970 en 1990 was de toepassing van het Keynesiaans principe van verhoogde overheidsuitgaven. Hierdoor moest de nationale bank nieuw geld uitgeven om de fiscale tekorten te financieren (Ochoa & Martínez, 2005). Na 1990 is de inflatie blijven dalen tot een inflatie van 5,3% in 2006 (World bank, 2007a).

Vergeleken met de maximale inflatie van 12,8% in 1975 in België is dit zeer hoog (FOD, 2008). Maar in vergelijking met de inflatie van de Zuid-Amerikaanse landen is dit zeer klein te noemen. De gemiddelde inflatie voor Zuid-Amerika bedroeg in de late jaren 80 namelijk 485%. In vele landen was er sprake van een hyperinflatie. Bolivia kende bijvoorbeeld een inflatie van 11.750% in 1985. Colombia en Chili konden daarentegen de inflatie onder controle houden (Singh et al., 2005).

Figuur 2-2: De inflatie in Colombia van 1955 tot 2004 (Banco de la República, in Ochoa & Martínez, 2005).

2.2.4. De belangrijkste economische sectoren

De belangrijkste sector van de Colombiaanse economie is met 58,6% van het BBP de **dienstensector** (zie tabel 2-2). In de dienstensector zijn de sociale, gemeenschaps- en persoonlijke diensten met 18,6% de grootste component, gevolgd door de financiële diensten met 13,1%, de hotel en de horeca sector met 9,5% en tenslotte de transport & communicatiesector met 7,01%(DANE, 2007). De dienstensector vertoonde met 6,7% de sterkste stijging (World bank, 2007).

De tweede belangrijkste sector is de **industriële sector** met een aandeel van 30,9% van het BBP. Productiebedrijven zijn de belangrijkste groep met ± 14,5%. Zij worden gevolgd door een sterk groeiende bouwsector en een belangrijke mijnbouwsector (DANE, 2007). Belangrijke mijnbouwproducten zijn kolen, nikkel, smaragden, goud en nog vele andere mineralen (Proexport, 2007).

De laatste sector is de **landbouw** met een aandeel van 10,4% van het BBP (DANE, 2007). De belangrijkste deelsectoren van de landbouw zijn de veesector en de koffiebouw (Ministerio de agricultura y desarrollo, 2008). Belangrijke landbouwexportproducten zijn koffie, bloemen en bananen (Proexport, 2007). Het belang van de landbouw is ook in Colombia gedaald, ten voordele van een stijging van het aandeel van de dienstensector.

Economische sector	Aandeel BBP
Sociale, gemeenschaps- en persoonlijke diensten	18,68%
Financiële diensten	13,14%
Hotel en horeca	10,31%
Andere diensten	9,54%
Transport en communicatie	7,01%
Productiebedrijven	14,44%
Bouwsector	6,66%
Mijnbouw en petroleum industrie	6,01%
Elektriciteit, gas en water	3,79%
Landbouw	10,43%

Tabel 2-2: De Colombiaanse economie per sector in 2006, in percentage ven het BBP (DANE, 2007 eigen bewerking)

Een andere belangrijke sector in de Colombiaanse illegale economie is de drugshandel. In de periode 1982-1998 wordt het inkomen van de drugshandel op gemiddeld 4% van het BBP geschat (Arango, Misas & Lopez, 2004).

2.3. Development en Gender Indexen

2.3.1. De Human Development Index

De Human development Index (HDI) is een samenvattende index die drie belangrijke dimensies van menselijke ontwikkeling samenbrengt (UNDP, 2008a):

- een lang en gezond leven, gemeten via de levensverwachting bij geboorte;
- alfabetisme bij volwassenen en de onderwijs inschrijvingsratio;
- de levensstandaard, gemeten via het BBP (PPP US\$) per capita.

In 2005 neemt Colombia de 75ste plaats in op de HDI-ranglijst en valt met een index van 0,791, in de categorie van de 'Medium Human Development' landen. Dit is iets lager dan het Latijns-Amerikaans en Caribische gemiddelde van 0,803. De scores van de verschillende onderdelen worden in tabel 2-3 weergegeven. Het grootste verschil met de Latijns-Amerikaanse landen is te vinden in het BBP en de onderwijsparticipatie. Ook in vergelijking met België ligt hier het grootste verschil, maar in tegenstelling tot Latijns-Amerika en de Caraïben is er ook sprake van een groot verschil voor de beide andere factoren (UNDP, 2007b, c en d).

HDI-Indicator	Colombia	L-Amerika	België
HDI	0,791	0,803	0,946
Levensverwachting (jaar)	72,3	72,8	78,8
Alfabetisme (%)	92,8	90,3	99
Onderwijsparticipatie (%)	75,1	81,2	95,1
BBP (PPP US\$)	7.304	8.417	32.119

Tabel 2-3: De HDI van Colombia, Latijns-Amerika en België in 2005 (UNDP,2008a, b, c eigen bewerking).

De HDI van Colombia is sinds 1975 goed gestegen, maar deze stijging is niet groter voor Colombia dan de rest van de wereld (UNDP, 2008c).

2.3.2. De Gender Development Index

De human index wordt ook voor de vrouwelijke bevolking berekend. Dan spreekt men van de 'Gender Development Index' (GDI). In de ranglijst van de GDI neemt Colombia in 2005 de 65ste plaats in met een index van 0,789. Tabel 2-4 geeft de onderdelen van de GDI van Colombia en België weer (UNDP, 2008b).

Drie van de vier onderdelen van deze index zijn in het voordeel van de vrouw (zie tabel 2-4). Het inkomen van vrouwen is echter opmerkelijk lager dan dit van de mannen. Hetzelfde stellen we in België vast (UNDP, 2008c). De kloof tussen de HDI en GDI is in Colombia verkleind. UNICEF (2006) stelt het zo: "The gap between men's and women's HDI has been closing gradually in recent years, largely due to women's increased access to education, literacy and income generation." (p. 9).

GDI- Indicator	Colombia		België	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
GDI	/	0,789	/	0,940
Levensverwachting	68,7	76	75,8	81,8
Alfabetisme	92,8	92,9	99	99
Onderwijsparticipatie	74	77	94	97
BBP (PPP US\$)	8.966	5.680	40.000	22.182

Tabel 2-4: GDI en van Colombia en België (UNDP, 2008c, d eigen bewerking).

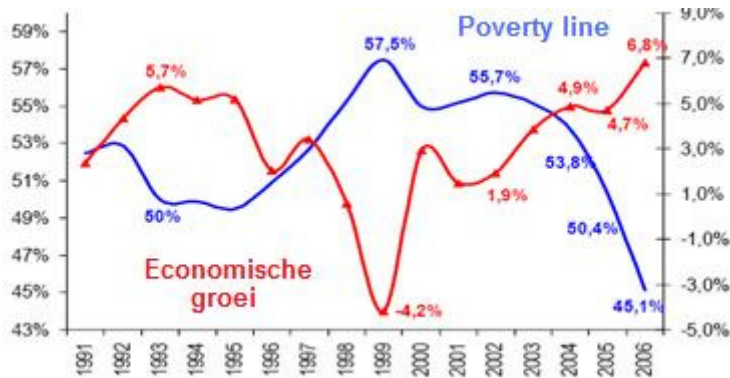
2.4. Armoede

Bij deze indexen bespreken we eerst de poverty line en de extreme armoede. Indexen die enkel naar het inkomen kijkt. Daarna bekijken we in 2.3.2 en 2.3.3 gecombineerde indexen die rekening houden met de leefomstandigheden.

2.4.1. De Poverty line en extreme armoede

Sinds 1999 is de bevolking die onder de **poverty line** leeft sterk vermindert van 57,5% naar 45,1% in 2006. We zien in figuur 2-3 dat de sterkste daling plaatsvond na 2004 en het gevolg is van de economische groei (DNP, 2007a). De regering heeft als doel om tegen 2010 deze index naar 35% te laten zakken.

De bevolking die in **extreme armoede** moet leven is in 4 jaar ongeveer met 10% gedaald naar 12% in 2006. Hier is de doelstelling is om de index te laten zakken naar 8% in 2010.

Figuur 2-3: De poverty line in verband met de economische groei voor de periode 1991-2006 (DNP, 2007a, eigen bewerking).

Er is een groot verschil in de armoede indexen tussen de stedelijke en de landelijke gebieden. Dit geldt zowel voor de poverty line als voor de extreme armoede (zie tabel 2-5). Voor de poverty line index komt dit neer op 39,1% voor de stedelijke gebieden en 62,1% voor de landelijke. Voor de extreme armoede is dit respectievelijk 8,7% tegenover 21,5%. Dit is in de landelijke gebieden natuurlijk een zeer hoge extreme armoede index, maar daartegenover staat dat deze index sinds 1998 voor de landelijke bevolking met 14,2% is gedaald tegen over een daling van 8% voor de stedelijke bevolking (US Department of State, 2008).

Gebied	Extreme armoede	Poverty line
Platteland	21,5%	62,1%
Stedelijk	8,7%	39,1%
totaal	12%	45,1%

Tabel 2-5: bevolking onder de poverty line naar woongebied (Eclac, 2006 en US Department of State, 2008 eigen bewerking).

Bepaalde groepen binnen de Colombiaanse bevolking zijn kwetsbaarder voor armoede dan de overige bevolking. Dit zijn met name de Afro-Colombianen, de inheemse bevolking en de (interne) vluchtelingen (DeShazo et al., 2007).

2.4.2. De NBI (Unmet Basic Needs)

De NBI (Necesidades Básicas insatisfechas, Unmet Basic Needs) is een methode die, door 5 eenvoudige indicatoren nagaat of de basisbehoeften van de bevolking voldaan zijn. De 5 NBI indicatoren zijn (DANE, 2005c):

- de staat van de woning;
- overbevolking van de woning;
- toegang tot nutsdiensten;
- de economische afhankelijkheid van de gezinnen;
- gezinnen met kinderen op schoolgaande leeftijd die niet naar school gaan.

De NBI werd ingevoerd door de nationale grondwet van 1991 om ervoor te zorgen dat de sociale uitgaven bij de kansarme bevolking terecht kwamen. Het doel was om 60% van de sociale uitgaven te besteden aan de bevolking die tenminste 1 van de 5 NBI's bezit (Castañeda, 2003). Deze index werd ingevoerd omdat het inkomen als selectiemiddel niet voldoet, wegens te tijdsgebonden en vatbaar voor misrepresentatie (Perotti, 2000).

In 2005 scoort 27,6% (zie tabel 2-6) van de bevolking een onvoldoende op één van deze vijf indicatoren en 10,6% van de bevolking op 2 of meer van deze indicatoren. Dit is nog steeds veel, maar we zien in tabel 2-6 dat er sinds 1973 een zeer sterke daling is van deze percentages (DANE, 2005c).

NBI Indexen	Census			
	1973	1985	1993	2005
1 NBI	70,5	43,2	35,8	27,6
2 of meer NBI	44,9	21,4	14,9	10,6
Inadequate woning	31,2	12,9	11,6	10,4
Inadequate nutsdiensten	30,3	20,9	10,5	7,4
Overbevolkte woning	34,3	19,0	15,4	11,0
Niet naar schoolgaande kinderen	31,0	11,2	8,0	3,6
Hoge economische afhankelijkheid	29,0	13,3	12,8	11,2

Tabel 2-6: NBI uitgedrukt in percentage van de bevolking (DANE, 2005c eigen bewerking).

De NBI werd door de World Bank bekritiseerd omdat ze te veel gericht is op de huisvesting. Dit kan een vertekening van de resultaten veroorzaken voor de landelijke bevolking. Een voorbeeld hiervan is dat het ontbreken van elektriciteit niet noodzakelijk door armoede veroorzaakt is. Daarbij komt nog dat de correlatie tussen de NBI en het familiaal inkomen laag is (Perotti, 2000). Ondermeer door deze kritiek werd er overgeschakeld op de SISBEN (zie 2.3.3) ('wet 60 van 1994' in Castañeda, 2003).

2.4.3. De SISBEN (Sistema de seleccion de beneficiarios)

Sinds 1965 is er in Colombia een geografisch selectiemiddel (Estratificación Socioeconómica) waarmee buurten en wijken, door externe kenmerken van de buurt te beoordelen, in **6 klassen** worden opgedeeld. Dit systeem wordt nog altijd gebruikt om de prijzen van basisdiensten zoals drinkbaar water, elektriciteit en telefoon te bepalen¹² (Conpes¹³ 055 van 2001). Het systeem voldoet echter niet als selectiemiddel voor de kansarme bevolking omdat het geen individueel selectiemiddel is (Castañeda, 2003).

Daarom werd in 1994 De SISBEN (Selectie systeem voor begunstigden) als een socio-economisch diagnosemiddel ingevoerd om de kansarme bevolking te selecteren (DNP, 2006). Het systeem wordt door de gemeente beheerd (Businesscolombia, 2007). De SISBEN test, door middel van een vragenlijst, variabelen die in 4 grote groepen opgedeeld worden. Deze vier groepen zijn (Botero, 2004):

- **Woning:** het materiaal van de muren, dak en vloerbekleding, huishoudtoestellen, de locatie van de woning, douche, duurzame goederen
- **Diensten:** waterleiding, riolering, afvalophaling, telefoon, ...
- **Onderwijs en sociale zekerheid:** gemiddelde opleiding, inschrijving in de sociale zekerheid, scholing van het familiehoofd, het niet genieten van onderwijs (tussen de 5-11 jaar), ...
- **Inkomsten en samenstelling van de familie:** inkomsten per capita, aantal kamers per bewoner, proportie van kinderen jonger dan 6 jaar in de familie, aantal families in een huishouden, ...

Na deze test wordt de bevolking opgedeeld in **6 niveaus**. Hierbij zijn 'niveaus 1 en 2' de bevolking die het slechts scoren op deze indicatoren en 'niveaus 5 en 6' de bevolking die het best scoren. Daarom zijn de meeste sociale subsidieprogramma's ook gericht op 'niveaus 1 en 2' (Vélez, 1998).

In maart 2006 zijn er in totaal 31.351.031 personen in het systeem van SISBEN geregistreerd (zie tabel 2-7). Meer dan 26 miljoen vallen in de niveaus 1 en 2. Van de 12 miljoen landelijke inwoners zijn er maar liefst 8,8 miljoen die in de niveaus 1 en 2 vallen. Dit bevestigt de gegevens van de armoedelijk, die ook een grotere armoede in de landelijke gebieden weergeeft (DNP, 2006).

¹² De klassen 1-3 betalen minder voor deze diensten. Klasse 4 betaald de normale prijs en de klassen 5 en 6 betalen een extraprijs om te subsidies voor de lagere klassen te bekostigen.

¹³ Document dat goedgekeurd is door de raad van Ministers en de President.

Niveau	Aantal personen		
	Stedelijk	Landelijk	Totaal
1	9.099.126	6.296.099	15.395.225
2	8.374.511	2.568.322	10.942.833
1 + 2	17.473.637	8.864.421	26.338.058
3	4.393.984	417.936	4.811.920
1 + 2 + 3	21.867.621	9.282.357	32.149.978
4 of >4	127.603	73.450	201.053
Totaal	21.995.224	9.355.807	31.351.031

Tabel 2-7: Aantal personen geregistreerd in de SISBEN 2006 (DNP, 2006 eigen bewerking).

Een voorbeeld van toepassing van de SISBEN index in de gezondheidszorg zijn de ziekenhuisprijzen. Personen in de laagste niveaus krijgen grotere subsidies dan die in de hogere niveaus (Bepaald door Wet 100 in Castañeda, 2003). Een ander voorbeeld is de kostprijs van het hoger onderwijs dat wordt besproken in 4.4.

Oorspronkelijk werd de SISBEN ingevoerd om de subsidies van de publieke gezondheidsprogramma's te bepalen, maar deze index wordt ook nog voor andere subsidies gebruikt (Vélez, 1998). De SISBEN wordt door 82% van de gemeenten gebruikt om de gezondheidszorg te subsidiëren. 25% van de gemeenten gebruikt deze index voor woningsubsidies, 24% gebruikt ze voor gemeentelijke ontwikkelingsplannen, etcetera (Vélez, 1998).

Ook de SISBEN index vertoont enkele tekortkomingen waaronder het ontbreken van een centrale databank, de mogelijkheid tot manipulatie van de index door de gemeenten of de bevolking en het gebrek aan tijdige updates (Castañeda, 2003 en Perotti, 2000). In 2003 werden enkele van deze problemen aangepakt met een herziening van de procedure. Hiermee zijn echter nog niet alle tekortkomingen geheel verdwenen. Desondanks is de selectie van de kansarme bevolking aanzienlijk verbeterd. De subsidies die de 40% armste bevolking ontvingen zijn sinds de invoering met 8% gestegen (Castañeda, 2003).

2.5. De Veiligheid en Mensenrechten

2.5.1. Veiligheid

Volgens DeShazo et al. (2007) is de grootste vooruitgang die Colombia doorgemaakt heeft de gestegen nationale en persoonlijke veiligheid. Deze stijging is te danken aan een aanzienlijke verhoging van de budgetten van het leger en de politie, waardoor beiden zeer sterk uitgebreid en gemoderniseerd zijn. Door deze veranderingen is er nu een staatsvertegenwoordiging in al de Colombiaanse gemeenten, waardoor de autoriteit van de staat vergroot is. Dit heeft weer een positief effect gehad op andere "key" factoren zoals mensenrechten, economische ontwikkeling en

het antidrugsbeleid. (DeShazo et al., 2007).

De daling die te zien is in de cijfers van de zware misdaad is het grootste voorbeeld van deze gestegen veiligheid. In de periode 1985-2001 was de voornaamste doodsoorzaak in Colombia, met 14,2%, moord, gevolgd door hart en vaatziekten met 11,4% en cerebrovasculaire aandoeningen met 7,2%. In 1992 was er bijvoorbeeld een ratio van 80 moorden per 100.000 inwoners in Colombia (de los Ángeles, 2005). De grootste uitschieter was Medellín met een ratio van 381 in 1991 ("Medellín frenó su racha", 2008). Deze ratio bedroeg voor Colombia in 2006 nog maar 37 per 100.000. Daarbij is Colombia niet meer het land met het grootste aantal moorden in Latijns-Amerika, maar wordt het onder andere voorgedaan door El Salvador met 55 ("Violencia desbordo", 2008) en Venezuela met 49 moorden per 100.000 ("Con Chávez ha crecido", 2008) inwoners. Natuurlijk is dit nog altijd een zeer hoog aantal, zeker wanneer je weet dat dit overeenkomt met 17.479 moorden. Ook het aantal ontvoeringen is sterk gedaald van 1.709 in 2002 naar 209 in 2006 (Presidencia, 2007).

Door de verbeterde veiligheid zijn de buitenlandse investeringen sinds 1995 verdrievoudigd (DeShazo et al., 2007) en is het aantal buitenlandse toeristen, in de periode 2002-2006, gestegen met 77%. Ongeveer 25% van deze buitenlandse toeristen zijn afkomstig van de VS (Ministerio de Comercio, Industria y Turismo, 2008). Ondanks deze vooruitgang is er nog veel werk voor de boeg om al deze processen en factoren te verbeteren (DeShazo et al., 2007).

2.5.2. Mensenrechten

De Colombiaanse regering heeft de inspanningen om de mensenrechten te verbeteren duidelijk verhoogd waardoor er enkele bemoedigende verbeteringen zijn vast te stellen (DeShazo et al., 2007). De mensenrechten blijven echter een aandachtspunt, voornamelijk in de gebieden waar de intensiteit van het gewapend conflict is toegenomen (HRC, 2008).

Het aantal moorden op vakbondsvertegenwoordigers is gedaald van 105 in 2000 naar 8 in 2007. Deze daling is tot stand gekomen door de 26 miljoen \$ die de overheid spendeert aan de bescherming van 10.000 mensen. Hiervan wordt 8,4 miljoen besteed aan de bescherming van de 1.200 vakbondsvertegenwoordigers (US Department of State, 2008). Het is echter nog altijd een groot aantal moorden. Dit aantal zal nog veel verder moet dalen.

Een ander groot probleem zijn de ontheemden en vluchtelingen ten gevolgen van het gewapende conflict. De Colombiaanse regering schat dat er ongeveer een 2,5 à 3 miljoen ontheemden zijn. De CODHES daarentegen schat het aantal ontheemden op 3.662.842 personen (ACNUR, 2008). Dit is een van de grootste aantallen ter wereld.

In Colombia is ongeveer 15 à 20% van de leden van de gewapende illegale groeperingen minderjarig (Vicepresidencia, 2008). Volgens schattingen van UN zijn er daarmee tussen de 10.000

en 14.000 kindsoldaten in Colombia. Hierdoor staat Colombia, na Congo, Rwanda en Myanmar, op de vierde plaats wat betreft het aantal kindsoldaten ("14.000 niños combaten", 2008). Van hen is 65% slechts tussen de 6 en 14 jaar. De meerderheid (52%) van hen zijn leden van de guerrillabeweging FARC. Hun voornaamste bezigheid is het werken met explosieven, landmijnen en het verzamelen van informatie. Zij dienen ook dikwijls als 'kanonnenvlees' in de frontlinie (Vicepresidencia, 2008).

Het gebruik van landmijnen is een veel gebruikte strategie van de verschillende gewapende bewegingen. Gedurende 2007 hebben er 884 ongevallen plaatsgevonden met landmijnen waarvan 186 burgers betrof, en 239 minderjarigen (ACNUR, 2008).

2.6. Conclusie

- door de gestegen veiligheid is de economische toestand in Colombia verbeterd, met een dalende armoede van de bevolking als gevolg. De verdeling van het inkomen blijft echter zeer ongelijk;
- sinds de ingebruikname van de SISBEN is de selectieprocedure voor het vinden van de meest kansarme bevolking opmerkelijk verbeterd. Deze verbeteringen moeten wel verder worden doorgezet;
- in Colombia is het belang van de landbouw sterk gedaald. De dienstensector is met voorsprong de grootste economische sector, gevolgd door de industrie en vervolgens de landbouw;
- bij de Human Development Index staat Colombia op de 75ste plaats. Het grote verschil met de andere Latijns-Amerikaanse landen is het lagere BBP (PPP) per capita. Er is wel een mooie stijging van deze HDI merkbaar. De GDI is bijna even groot als de HDI, al zijn vrouwen wel benadeeld in het BBP (PPP) per capita;
- alhoewel de mensenrechten in het land verbeterd zijn, blijft dit één van de belangrijkste aandachtspunten.

Algemeen kunnen we dus stellen dat Colombia de laatste jaren een grote ontwikkeling heeft doorgemaakt, maar om de ontwikkelde landen bij te benen moet er nog veel verbeteren.

Hoofdstuk 3. De vrouw in de Colombiaanse samenleving

In dit hoofdstuk bespreken we de positie van de vrouw in Colombiaanse samenleving. Eerst geven we een historisch overzicht over de grondwettelijke hervormingen aangaande de rechten voor de vrouw. Daarna bespreken we de participatie van de vrouwen in de arbeidsmarkt en de politiek. Tot slot halen we enkele knelpunten aan zoals het geweld tegen vrouwen.

3.1. Historische achtergrond van de vrouwenrechten

Volgens artikel 15 uit de grondwet van 1886 *'zijn staatsburgers de 'mannelijke' Colombianen ouder dan 21 jaar, die een beroep, kunst, functie uitoefenen'* (Giraldo, 1987).

De vrouwen werden dus volledig uitgesloten en hadden geen recht op staatsburgerschap. Pas rond 1914 ontstonden er organisaties die zich begonnen in te zetten voor de rechten van de vrouw. In 1932 werden stilaan de eerste resultaten geboekt. In dat jaar kregen de vrouwen het burgerrecht toegekend en het recht om zelf eigendommen te mogen beheren (Paláez, 2000). Daarna werden er stilaan meer en meer wetsvoorstellen goedgekeurd. Enkele van de belangrijkste zijn:

- in 1932 verkregen vrouwen burgerrechten (Valencia, 2004) en het recht om secundair onderwijs te volgen (Paláez, 2004);
- in 1936 kregen vrouwen recht op hoger onderwijs (Valencia, 2004) en mochten ze gezaghebbende publieke functies bekleden (Paláez, 2000). Dit terwijl in België de universiteit van Brussel al in 1880 zijn deuren opende voor vrouwelijke studenten (RoSa, 2000);
- het kiesrecht verkregen Colombiaanse vrouwen pas in 1957 (Paláez, 2000). Dit in schril contrast met het gemeentestemrecht dat de vrouw in België al in 1920 verworven. Het stemrecht voor de parlements- en provincieraadsverkiezingen liet in België ook op zich wachten tot 1948 (RoSa, 2000);
- in 1981 werd 'wet 51' goedgekeurd. Deze wet verbiedt alle vormen van discriminatie tegen vrouwen (Valencia, 2004);
- in 1995 werd de functie 'nationaal directeur voor de gelijkheid van de vrouw' gecreëerd, die in 1998 werd omgevormd tot de functie 'presidentieel raadgever voor de gelijkheid van de vrouw' (Valencia, 2004);
- in 2000 werd de Wet 581 (wet van de quota's) ingevoerd. Deze wet legt de verplichting op om 30% van de hoogste (niet verkiesbare) publieke ambten toe te kennen aan vrouwen (Paláez, 2004).

De rechten van de vrouw zijn dus veel later op gang gekomen dan in België, waar de eerste feministische golf op gang kwam rond 1840 (Rosa, 2000). Sindsdien is er een enorme vooruitgang geboekt op het gebied van gelijke rechten en kansen van de vrouw in Colombia. Dit wordt door de

UN (2007) bevestigt. Ook op het gebied van mensen- en vrouwenrechten zijn er vooruitgangen geboekt. Er zijn verschillende grondwettelijke bepalingen ingevoerd, waaronder:

- de gelijkheid van rechten en mogelijkheden tussen mannen en vrouwen;
- het verbod op de discriminatie van de vrouw;
- een speciale bescherming voor de zwangere vrouw;
- de staat heeft ook verschillende normen aangenomen in het voordeel van de vrouw (UN, 2007).

Nochtans blijven er in verschillende regio's, en voornamelijk in de landelijke gebieden, vooroordelen en een slechte toegang tot het onderwijs bestaan. Zo blijven er in de Colombiaanse samenleving stereotiepen en socio-culturele patronen bestaan die bepaalde vormen van discriminatie en geweld tegen vrouwen en kinderen teweeg brengen. Dit wordt verergerd door de aanwezigheid van gewapend conflict in het land (UN, 2007).

Een ander knelpunt is de toepassing van de Wet 581. In de hogere kringen worden deze quota's nageleefd, maar op de lagere niveaus worden ze niet altijd gerespecteerd (Quintero, 2005). Unifem (2005) stelt het als volgt: 'deze maatstaf werd op alle gebieden overschreden behalve in het administratieve departement en de industriële en commerciële staatsondernemingen'.

En derde knelpunt wordt aangehaald door Human Rights Watch (2005): 'Colombiaanse vrouwen riskeren tot 4 jaar gevangenisstraf voor abortus, zelfs wanneer ze in levensgevaar verkeren of de zwangerschap een gevolg is van een verkrachting'. Dit zijn slechts 3 knelpunten die aantonen dat er in de huidige wetgeving toch nog wel wat hiaten zijn of dat de wetten niet goed worden nageleefd.

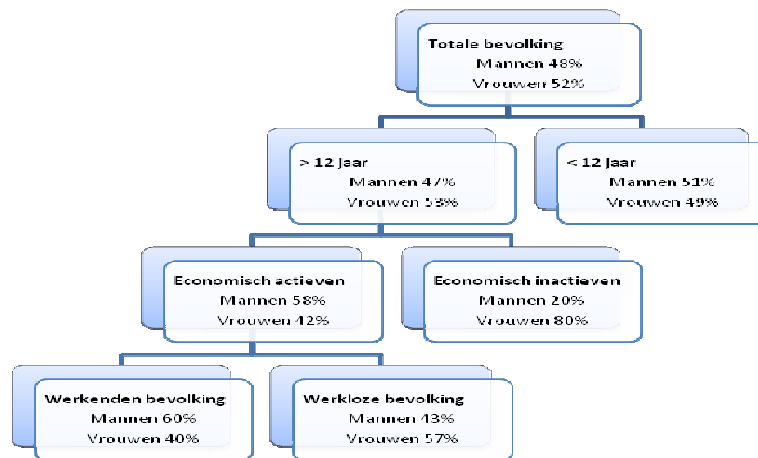
3.2. De vrouw op de arbeidsmarkt

Deze veranderingen (waaronder de toegenomen scholingsgraad, de verandering van de aard van het werk, de demografische transitie en de verstedelijking) hebben de vervrouwelijking van de arbeidsmarkt aangemoedigd (Del Pilar, 2006).

De economische groei in de dienstensector heeft in de jaren 70 en 80 een grote vraag naar extra werkkrachten veroorzaakt. De vrouwen hebben hiervan gebruik gemaakt om tot de arbeidsmarkt toe te treden. Ook door de stijging van het Consumptieniveau is de noodzaak ontstaan om naar een tweede inkomen op zoek te gaan (Cardenas de Santamaría, 2003). Hierdoor is de arbeidsparticipatie van vrouwen naar 54% in 2005 (Del Pilar, 2006). Volgens Charry (2003) bedraagt de stijging van de participatiegraad voor de periode 1984-2000 voor de vrouwen 54,2% terwijl die van de mannen slechts 4,8% bedraagt. Alhoewel de participatie van vrouwen in de arbeidsmarkt gestegen is, zijn er nog altijd grote verschillen waar te nemen. Hieronder gaan we enkele van deze verschillen bespreken.

3.2.1. De Economisch actieve bevolking

Figuur 3-1 geeft een overzicht van de Colombiaanse bevolking en de arbeidsmarkt weer waarbij er een opdeling is gemaakt tussen de verschillende categorieën naar sekse. Het verschil is het opvallendst in de categorie van de economisch inactieve bevolking. Deze categorie bestaat voor maar liefst uit 80% vrouwen. Voor de economisch actieve bevolking stellen we ook een verschil vast in het nadeel van de vrouw, namelijk 58% mannen ten opzichte van 42% vrouwen. Verder stellen we vast dat van de tewerkgestelde bevolking 60% mannen zijn en van de werklozen 43% mannen. In al deze categorieën kunnen we dus een belangrijk verschil waarnemen in het nadeel van de vrouw (DANE, 2006).

Figuur 3-1: structuur van de Colombiaanse arbeidsmarkt derde trimester 2006 (DANE, 2006 eigen bewerking).

De verschillen zijn niet alleen gebaseerd op geslacht maar kunnen ook gebaseerd zijn op leeftijd, opleiding en burgerlijke staat. De vrouwen in de leeftijdscategorie 24-45 jaar vertonen de grootste deelname in de participatiegraad¹⁴. De groep vrouwen in de leeftijdscategorie 46-55 vertonen de grootste stijging van de participatiegraad (Vasquéz, 2006). De hoogst opgeleide vrouwen vertonen een participatiegraad van 90%. Bij de vrouwen met onvoltooide hogere studies daalt deze graad naar 63%. De vrouwen met onvoltooide secundaire studies vertonen de laagste participatiegraad (Vasquéz, 2006).

3.2.2. Werkloosheid

De werkloosheid van vrouwen en mannen vertoont een gelijklopend patroon. Wel is de werkloosheid bij vrouwen beduidend hoger dan bij mannen, respectievelijk 8,9% voor mannen en 14,9% voor vrouwen in het vierde kwartaal van 2006. De werkloosheid voor mannen en vrouwen

¹⁴ Ongeveer 74% voor het jaar 2004 (Eclac, 2006).

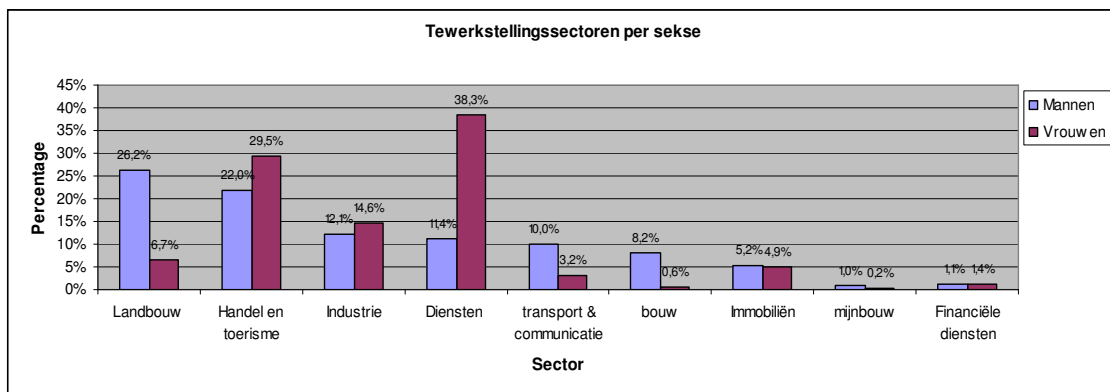
vertonen wel beiden een dalende trend. De vrouwelijke werkzoekenden zoeken gemiddeld 3,9 weken langer naar werk dan de mannelijke (DANE,2006).

3.2.3. Horizontale segregatie op de arbeidsmarkt

Als we gaan kijken naar de sectoren waarin vrouwen tewerkgesteld zijn kunnen we figuur 3-2 van het DANE gebruiken welke voor het 3^e kwartaal van 2006 een goed overzicht geeft.

We kunnen duidelijk een horizontale segregatie vaststellen. De **vrouwen** werken voornamelijk in de dienstensector (38,3%) of in handelszaken en horeca (29,6%). Dit aantal ligt duidelijk hoger dan bij de mannen waar dit respectievelijk 11,4% en 22% is. **Mannen** werken daarentegen in grotere aantallen in de landbouw (28,2%), de transportsector (10%) en de bouwsector (8,2%) (DANE, 2006).

Dit wordt bevestigd door het 'Foro económico mundial': 'in Colombia zijn vrouwen voornamelijk tewerkgesteld in 'vrouwelijke beroepen', zoals verpleegkunde en het onderwijs. Wanneer ze opteren voor een andere richting zoals rechten of wetenschappen maken ze minder kans op promotie of om een belangrijke positie te bekleden' (Unifem, 2005).

Figuur 3-2: Tewerkstellingssectoren per sekse (DANE, 2006 eigen bewerking).

3.2.4. Verticale segregatie op de arbeidsmarkt

Buiten de horizontale segregatie kunnen we ook een verticale segregatie vaststellen. Slechts 2% van de voorzitters van grote bedrijven zijn vrouwen (Unifem, 2005). Colombia heeft thans, in vergelijking met de rest van Latijns-Amerika, al gedurende 30 jaar een hoge representatie van vrouwen in bestuursfuncties. Zo is de verhouding van vrouwen in bestuursfuncties het dubbele van het aandeel in Mexico en eveneens bijna het dubbele van buurland Venezuela (Cardenas de Santamía, 2003).

Er zijn twee mogelijke verklaringen voor dit verschil. Enerzijds is er de significante stijging van de

onderwijs indexen, zowel voor mannen als vrouwen (zie 4.3). Anderzijds zijn er de inspanningen van de regering. Deze is reeds in 1974 begonnen met een beleid dat specifiek gericht was op het bieden van mogelijkheden voor vrouwen, om hoge functies in het overheidsapparaat te bekleden. Het zou kunnen dat dit voorbeeld in de publieke sector een stimulans geweest is voor de private (Cardenas de Santamaría, 2003).

3.2.5. Loonverschillen

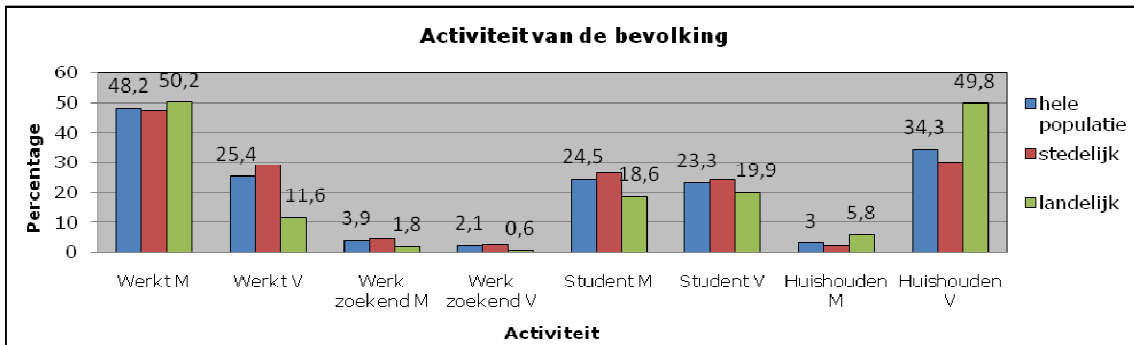
Uit onderzoek is gebleken dat vrouwen, afhankelijk van de woonplaats, 12% tot 26% minder verdienen dan mannen (Unifem, 2005). De berekeningen van Del Pilar (2006) toonde in 2003 een loonverschil aan van 28% in het nadeel van vrouwen.

Niet ieder loonverschil is het gevolg van discriminatie en discriminatie vertaalt zich lang niet altijd in loonverschillen (Ribero et al, 2005 in Del Pilar, 2006). De meest gebruikte methode om discriminatie te meten, is de methode van Oaxaca en Blinder. Deze techniek splitst de salariskloof op in twee componenten. Het eerste component heeft betrekking op de karakteristieken van de werknemers. Het tweede component wordt de discriminatie component genoemd (Bernat, 2005). Bernat (2005) concludeert in haar econometrisch onderzoek dat de discriminatie component bestaat en zich situeert in de buurt van 20%.

Uit onderzoek van Del Pilar (2006) blijkt dat een gedeelte van de loonkloof veroorzaakt wordt door het kleiner aantal gewerkte uren door de vrouw. Dit kan mede worden veroorzaakt door huishoudelijke taken die hen belemmeren meer uren te werken.

3.2.6. Verschillen in verband met de woonplaats

Het aandeel vrouwen die betaald werk uitoefenen is in de landelijke gebieden beduidend lager dan in de stedelijke. In percentages ligt deze verhouding op 11,6% in de landelijke gebieden tegenover 29,2% in de stedelijke. Dit verschil heeft als voornaamste oorzaak dat in de landelijke gebieden een groter aantal vrouwen huishoudelijk werk als hoofdactiviteit uitoefent (Zie figuur 3-3). Dit is ongeveer 20% meer dan in de stedelijke gebieden. Ook is er een verschil in het aantal studerende(n) (zie 4.3.3) (DANE, 2005b).

Figuur 3-3: activiteit van de bevolking boven 5 jaar volgens gender en woongebied (DANE, 2005b eigen bewerking).

De vrouwen uit landelijke gebieden krijgen vaak te maken met bijkomende problemen, zoals (Vasquéz, 2006):

- een gebrek aan erkenning van hun werk als bijdrage aan de ontwikkeling van de samenleving;
- gebrek aan autonomie;
- de dubbele of drievoudige werkdag die niet (of slecht) vergoed wordt;
- De landelijke vrouwen moeten hun participatie dikwijls concentreren op activiteiten ter ondersteuning van het levensonderhoud en de voortplanting.

In 2002 werd ter ondersteuning van de landelijke vrouw de 'Wet 731' ingevoerd ('Ley de mujer rural - Wet van de landelijke vrouw'). Die als doelstelling heeft de leefomstandigheden van de vrouwen in de landelijke gebieden te verbeteren (Quintero, 2006).

3.2.7. Informele arbeid

Het begrip informele arbeid wordt door verschillende auteurs anders gedefinieerd. Wij gaan de definitie gebruiken van het DANE. Deze definitie is tweeledig en kenmerkt informele arbeid als (Bernal, 2007):

- arbeid verricht door werknemers in bedrijven met minder dan 10 werknemers;
- arbeid verricht door werknemers die niet gedekt worden door gezondheidsverzekeringen en pensioen.

Hieronder vallen ook de mensen die geen betaalde arbeid uitvoeren, zoals huishoudelijk werk (Bernal, 2007).

In 2006 valt 61,2% van de bevolking onder deze definitie (DNP, 2007b). De informele arbeidsmarkt is in Colombia sterk gegroeid door de verstedelijking en de vele vluchtelingen. Migratie heeft namelijk een grote invloed op de informele arbeidsmarkt (Fandl, 2007). Daarnaast

zijn er nog andere factoren die een invloed hebben op de informaliteit, waaronder **leeftijd** en het **opleidingsniveau**.

Wanneer men informele arbeid uitzet in een grafiek met de **leeftijd**scategorieën dan ziet men een U-curve, waarin de leeftijdscategorie 25-34 zich geheel onderaan bevindt met 57%. Met andere woorden, deze leeftijdscategorie neemt het minst deel aan de informele arbeid. De 55-plussers kennen het grootste aandeel in de informele arbeid, namelijk 68% (DNP, 2007b).

Als het **opleidingsniveau** stijgt, daalt de informaliteit sterk. 88% van de personen die hun lager onderwijs niet hebben afgemaakt werkt informeel. Dit is maar 38% voor diegene die hun hoger onderwijs hebben voltooid (DNP, 2007b).

Vrouwen met een lager opleidingsniveau werken duidelijk meer in de informele sector dan hun mannelijke tegenhangers. Bij de vrouwen die hun hoger onderwijs hebben voltooid is dit niet het geval (zie tabel 3-1). Als mogelijke verklaringen worden hier door Ochoa & Ordóñez (2004) de combinatie van het werk met de huishoudelijke taken opgegeven en de 'machosamenleving'. Deze mannen dachten daarin enkele decennia geleden nog dat de vrouwelijke capaciteiten niet verder strekte dan het huishouden. Langs de andere kant is het niet verwonderlijk dat er meer vrouwen op de informele arbeidsmarkt zijn. De sectoren die het meest gebruik maken van informele werkrachten zijn tevens de sectoren waarin de meerderheid van de werknemers vrouw is (zie 3.2.3) (SDP, 2007).

Opleidingsniveau	Mannen	Vrouwen
Totaal	57,6%	60,5%
Lager onderwijs	80,8%	88,5%
Secundair onderwijs	60,8%	68,7%
Hoger onderwijs	30,4%	27,1%

Tabel 3-1: Percentage informele arbeid naar opleidingsniveau en sekse in 2005 (Salgado, 2006 eigen bewerking).

Bernal (2007) stelt echter dat de informele jobs niet altijd van een slechtere kwaliteit zijn. Dit wordt bewezen door het feit dat 50% van de informele werkers geen formele job met een lager of hetzelfde loon en benefits zou aanvaarden.

Een groot gedeelte van de informele werknemers werkt informeel door een gebrek aan mogelijkheden. Daarnaast is er ook een significant deel dat bewust informeel werkt vanwege het hogere loon of vanwege meer flexibele werkuren. Vooral vrouwen kiezen op basis van dit laatste gegeven voor de informele arbeid. Natuurlijk verdient een groot gedeelte van de informele werknemers minder dan hun 'formele' collega's, maar dit geldt lang niet in alle gevallen. Van de

informele werknemers verdient 25% meer dan 5 wettelijke minimumlonen, tegenover 7% voor de formele werknemers (Bernal, 2007).

3.3. Vrouwen en politiek

De aanwezigheid van vrouwen in verkiesbare functies is sinds de nieuwe Grondwet van 1991 gestegen, maar toch blijft hun participatie zeer laag (Vasquéz, 2006). In de huidige regering van Alvaro Uribe zijn er slechts 3 van de 13 ministers vrouwen. In de andere politieke organen is de vertegenwoordiging van vrouwen nog lager. In 2006 was slechts 11,76% van de senatoren en 11,98% van de Kamerleden vrouwelijk (Vasquéz, 2006). In de 'provinciebesturen' wordt meer dan 90% van de posities door mannen bekleed. In de gemeenteraden is er wel een stijging merkbaar, toch is maar 13% van de gemeenteraadsleden vrouwelijk (Unifem, 2005). Dit wordt ook weergegeven door de Gender Empowerment Measure.

Bij de *Gender Empowerment Measure*¹⁵ staat Colombia op de 69ste plaats (7¹⁶) met een index van 0,496 (0,850) (UNDP, 2008b). De deelindexen zijn:

- vrouwelijke parlementaire deelname: 9,7% (35,7%);
- vrouwelijke beleidsmakers, managers en hoge ambtenaren: 38% (32%);
- vrouwelijke wetenschappelijke werknemers: 50% (49%);
- inkomensverhouding tussen vrouwen en mannen: 0,63 (0,55).

3.4. Vrouwen en armoede

De studies over armoede in Colombia maken weinig onderscheid tussen de armoede onder mannen en vrouwen. Zo wordt er bijvoorbeeld bij de armoede aan de hand van het inkomen geen rekening gehouden met de ongelijke verdeling van het inkomen naar leeftijd en sekse binnen het huishouden (Social Watch, 2006).

De gegevens die wel bestaan gaan we hier kort bespreken. Volgens Farah & Perez (2004) worden alle bevolkingsgroepen in Colombia getroffen door armoede, toch zijn er drie groepen die zwaarder getroffen worden. Dit zijn ouderen, kinderen en vrouwen waarvan voornamelijk de landelijke vrouwen.

Als we de positie van de armen naar sekse bekijken, stellen we vast dat 51% van de armen vrouwen zijn en 49% mannen. (Unifem, 2005). Op zich is dit geen zorgwekkend groot verschil. Als we hier echter dieper ingaan dan zien we dat 60,1% van de plattelandsvrouwen en 45,3% van de

¹⁵ the Gender Empowerment Measure (GEM) measures gender inequality in economic and political spheres of activity. The GEM captures gender inequality in three key areas: (1) Political participation and decision-making power, (2) Economic participation and decision-making power, and (3) Power over economic resources. A higher value indicates a higher level of gender empowerment (UN Human development).

¹⁶ Tussen haakjes worden de cijfers van België weergegeven.

stadsvrouwen geen beslissingrecht over het gezinsinkomen heeft. Dit belemmert tevens de mogelijkheden om hun persoonlijke interesses te vervullen (Unifem, 2005). Ook het aantal vrouwen met een inkomen kleiner dan het wettelijk minimumloon is groter dan de mannen, respectievelijk 61% ten opzichte van 54% (Unifem, 2005).

3.5. Geweld tegen vrouwen

Colombia is een land dat een traditie van geweld kent. Dit wordt mede veroorzaakt door het gewapend conflict en de drugshandel. In de Colombiaanse samenleving zijn niet enkel de vrouwen het slachtoffer van geweld. Van de moordslachtoffers is zelfs 90% mannelijk (Small arms Survey, 2006). Andere vormen van geweld zijn wel specifiek gericht op de vrouw. Slachtoffers van echtelijk geweld zijn in 91% van de gevallen vrouwelijk. (Vasquéz, 2006). Slachtoffers van seksueel geweld zijn voor 84% vrouwelijk, waarbij de leeftijdsgroep 10-14 jaar het sterkst vertegenwoordigd is (Mujer y Conflictio Armado, 2006).

Jaarlijks zijn er ongeveer 50.000 vrouwen die het slachtoffer van mensensmokkel worden en in de prostitutienetwerken voor het westen terecht komen. Ook in Colombia is er een grote interne mensenhandel van minderjarigen voor de prostitutie. Jaarlijks zouden tussen de 20.000 en 35.000 minderjarigen hiervan het slachtoffer zijn (UNFPA, 2006).

Een demografische enquête over de seksuele gezondheid van de vrouw, uitgevoerd door Profamilia (2005) onder ongeveer 50.000 vrouwen, toonde schokkende resultaten.

Een derde van de ondervraagden gaf te kennen dat zij al eens het slachtoffer waren geweest van bedreiging door hun partner. Daarbij meldde 16% dat zij daadwerkelijk te maken hadden gehad met fysiek mishandeling door hun partner. Een 6% van de ondervraagden gaf aan ooit tot een seksuele betrekking te zijn verplicht door iemand anders dan de partner.

Dit zijn maar enkele van de aangegeven cijfers. Er zijn daarnaast veel slachtoffers die geen aanklacht indienen. De Colombiaanse justitie garandeert geen veilig klimaat waarin vrouwen hun aanklacht kunnen indienen. Ook het ongestraft blijven van wetsovertredingen is geen stimulans om een aanklacht in te dienen (Mujer y Conflictio Armado, 2006).

3.6.Conclusie

- vrouwenrechten zijn in Colombia pas laat op gang gekomen maar sindsdien is er al veel vooruitgang geboekt. Toch blijven er verschillende knelpunten bestaan zoals de lage politieke vertegenwoordiging en het voortbestaan van de socio-culturele stereotiepen;
- door de verbeterde economische toestand van het land zijn vrouwen massaal tot de arbeidsmarkt toegetreden. Er blijft echter een grote ongelijkheid op de arbeidsmarkt bestaan. Vrouwen verdienen minder, zijn tewerkgesteld in de typisch vrouwelijke sectoren en er bestaat een verticale segregatie. De vrouw in de landelijke gebieden ondervindt daarvan de meeste hinder;
- vrouwen zijn het slachtoffer van 'gender based violence'. Zo zijn vrouwen het grootste slachtoffers van seksueel en familiaal geweld.

Hoofdstuk 4. Het onderwijs in Colombia

Het onderwijs in Colombia verschilt ten opzichte van het onderwijs in België op drie belangrijke gebieden. Ten eerste bestaat er, in tegenstelling tot België, geen leerplicht in Colombia. Dit heeft een grote invloed op de onderwijsparticipatie. Ten tweede zijn er in Colombia twee soorten onderwijsinstellingen, de private en de publieke. Tenslotte is de algemene onderwijsstructuur anders dan in België. Omwille van deze verschillen gaan we in dit hoofdstuk het onderwijs in Colombia uitleggen.

We beginnen met de bespreking van de algemene structuur van het Colombiaanse onderwijs, waarna we de verschillende onderwijsinstellingen bespreken. Vervolgens bespreken we de belangrijkste statistieken van het Colombiaanse onderwijs, om te eindigen met de belangrijkste redenen om uit het onderwijs te stappen.

4.1. De algemene structuur van het Colombiaanse onderwijs

De structuur van het onderwijs wordt schematisch weergegeven in Figuur 4-1 op pagina 29. Deze structuur wordt door de 'Wet 115 van 1994 – algemene onderwijswet' geregeld.

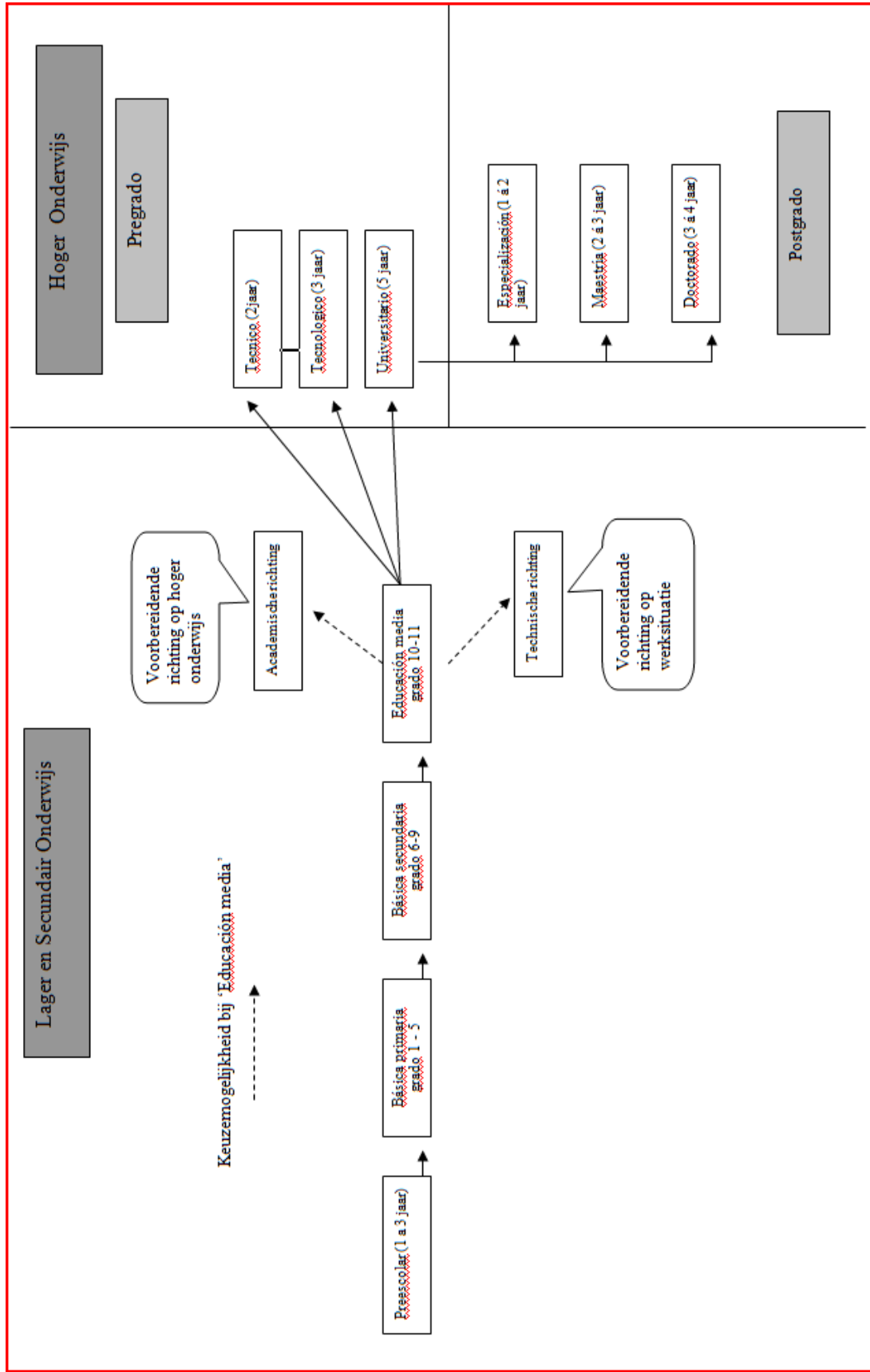
4.1.1. Het lager en secundair onderwijs

De scholing begint in Colombia met een jaar '**Preescolar**'. Dit is een voorbereidend jaar waar enkele basisbegrippen aangeleerd worden op een speelse en ludieke manier. Dit schooljaar kan vergeleken worden met de derde kleuterklas in België.

Na het jaar **preescolar** begint de echte scholing met het '**Básica Primaria**'. Deze etappe duurt 5 jaar en wordt gestart op een leeftijd van 6 á 7 jaar. Dit stadium wordt ook aangegeven met 'grado 1 t.e.m. 5' en kan vergeleken worden met het basisonderwijs in België.

Na het 'Básica primaria' volgt het '**Básica secundaria**' met een duur van 4 jaar en wordt dan ook aangegeven als 'grado 6 t.e.m. 9' ('Decreto 1860 de 1994, Art. 7). Dit komt overeen met de leeftijdsgroep 12-15 jarigen. Het Básica primaria en het Básica secundaria zijn voor iedere leerling gelijklopend. Met andere woorden, de lesinhoud is (grotendeels) hetzelfde.

Na de 'Básico' opleidingen volgt het '**Educcacion Media**'. Deze etappe neemt 2 jaar in beslag (Decreto 1860 van 1994, art. 9) en komt overeen met een leeftijd van 16-17 jaar. Dit stadium wordt ook aangeduid als 'grado 10 en 11'. Grado 6-11 komen overeen met het secundair onderwijs in België. Na het afsluiten van grado 11 behaalt men het 'Bachillerato'. Als men een 'Bachillerato' behaald heeft, kan men toetreden tot het hoger onderwijs (art. 14 Wet 30 van 1992).

Figuur 4-1: De structuur van het Colombiaanse onderwijs

In het Educacion Media moet men kiezen uit 'administratieve' of 'technische' richtingen. De '**administratieve**' richtingen zijn onder andere natuur- en menswetenschappen, kunst en talen. Ze zijn georiënteerd op de richting die de student wil kiezen in het hoger onderwijs (art. 31 Wet 115 van 1994). Deze richtingen zijn vergelijkbaar met het ASO onderwijs in Vlaanderen.

De '**technische**' richtingen bereiden de studenten voor op de tewerkstelling in één van de productie- of dienstensectoren (zoals sport, gezondheidszorg, administratie, toerisme, ...) (art 32 Wet 115 van 1994). Deze richtingen kunnen vergeleken worden met het TSO of BSO in Vlaanderen.

Voordat men hoger onderwijs mag volgen moet iedere student op het einde van grado 11 een staatsexamen afleggen. Dit examen werd in 1980 verplicht door het 'Decreto 2343 van 1980' en wordt ingericht door het 'ICFES'¹⁷. De resultaten van deze testen bepalen welke studenten toegang krijgen tot welke studierichtingen. De studenten met de beste resultaten worden als eersten toegelaten in de studierichtingen met de meeste vraag of het kleinste aanbod. Een voorbeeld hiervan is 'Geneeskunde'.

4.1.2. Het hoger onderwijs

Het hoger onderwijs wordt onderverdeeld in 2 delen, namelijk de 'pregrado's' en de 'postgrado's'. De 'pregrado's' komen overeen met het hoger onderwijs in België. De 'postgrado's' zijn alle opleidingen die men kan volgen indien men al een universitair diploma heeft behaald.

4.1.2.1. 'Pregrado'

In het hoger onderwijs kan men uit 3 verschillende opleidingsmogelijkheden kiezen. Deze drie zijn in stijgend opleidingsniveau:

- 'Técnico' of technisch onderwijs;
- 'Tecnología' of technologisch onderwijs;
- 'Universitario' of universitair onderwijs.

De keuze '**Técnico**' richt zich op het voorbereiden van de studenten op de arbeidsmarkt. Dit voornamelijk voor de meer praktijkgerichte beroepen, zoals elektriciteit, bouw, Assistent-verpleegkunde, etc. Deze opleiding duurt 2 jaar.

De richting '**Tecnología**' kan vergeleken worden met de professionele bachelors in Vlaanderen. Ze zijn theoretischer dan de 'Técnico' richtingen, maar minder theoretisch dan de universitaire

¹⁷ Instituta Colombiana para el fomento de la educación superior = Colombiaans instituut voor de bevordering van het hoger onderwijs.

richtingen. Voorbeelden hiervan zijn 'Industriële Technologie, Chemische Technologie, etc. Deze opleiding duurt 3 jaar.

De richting **Universitario** komt overeen met de academische Bachelor en Master in België. Deze opleidingen duren voor iedere richting 5 jaar. Er is slechts één uitzondering, namelijk de opleiding 'Geneeskunde' duurt 7 jaar.

4.1.2.2. 'Postgrado'

Na de 'pregrado' kan men een 'postgrado' volgen. Men kan deze uitsluitend volgen wanneer er een universitaire graad behaald is. Dit wil zeggen de laatste van de drie bovenvermelde opleidingen. Er zijn drie mogelijke 'postgrado's' (art.10, Wet 30 van 1992):

- Especialización (specialisatie) is een opleiding van 1 á 2 jaar die verder bouwt op de reeds gevolgde opleidingen in dezelfde richting (art. 11, Wet 30 van 1992,). Het is dan ook vereist om een 'pregrado' te bezitten binnen hetzelfde vakgebied (art. 14 Wet 30 van 1992). Een voorbeeld hiervan is de 'specialisatie in het beheer van gezondheidssystemen'. Dit is een specialisatie die gevolgd kan worden aan de Faculteit 'Gezondheidszorg';
- Maestría (Master) is een opleiding van 2 á 3 jaar. Het gaat hier om de Master na Masters en is niet gelijk aan de Master in het universitaire onderwijs. Het doel van deze Master is tweeledig:
 - 1) het verruimen en het ontwikkelen van de kennis voor het oplossen van 'disciplinaire', 'interdisciplinaire' of 'professionele' problemen;
 - 2) het verschaffen van de basisinstrumenten voor het uitvoeren van onderzoek in technologische of wetenschappelijke vakgebieden (art. 12, Wet 30 van 1992). Een voorbeeld hiervan is de 'Master in operationeel onderzoek en statistiek' die gevolgd kan worden aan de Faculteit Industriële Ingenieurswetenschappen;
- Doctorado (Doctoraat), het doctoraat concentreert zich op het vormen van onderzoekers van een hoog niveau en is een opleiding die 3 à 4 jaar duurt. Een voorbeeld hiervan is 'Doctoraat in de Onderwijswetenschappen' aan de Faculteit Onderwijskunde.

Postgrado's mogen alleen gegeven worden door 'universiteiten' en 'universitaire instituten' die hiervoor toestemming van het ministerie van onderwijs hebben. Vanaf nu gebruiken we de Nederlandse benamingen van de postgrado opleidingen.

4.2. Onderwijsinstellingen in Colombia

4.2.1. Instellingen voor lager en middelbaar onderwijs

Zoals eerder vermeld zijn er in Colombia twee soorten onderwijsinstellingen. Staatsinstellingen en private instellingen. De structuur van de opleidingen is in beide instellingen hetzelfde. Er zijn echter 2 verschillen. Het eerste verschil is dat er in de private instellingen 2 extra jaren 'preescolar' bestaan. Er zijn dan 3 'preescolar' jaren en de aanvangsleeftijd ligt dan rond de 3 á 4 jaar. Het tweede en belangrijkste verschil is de kostprijs van het onderwijs. De private instellingen zijn aanzienlijk duurder dan de staatsinstellingen.

In Colombia zijn er in 2004 43.075 staats- en 19.996 private onderwijsinstellingen voor lager en secundair onderwijs. 77,7% van de studenten zijn ingeschreven in een staatsinstelling, ten opzichte van 22,3% in een private instelling (MEN, 2007).

4.2.2. Instellingen voor hoger onderwijs

Ook hier zijn er staats- en private instellingen, maar er is maar één verschil: de kostprijs (zie p.32). De toelatingsvoorwaarden zijn in beide instellingen gelijk. Er bestaan 4 verschillende instellingen die hoger onderwijs mogen verschaffen:

- de '**Instituciones Técnicas Profesionales' (Technisch Instituut)**. Hier mogen enkel de 'technische' richtingen gegeven worden;
- de '**Instituciones Tecnológicas' (Technologische Instituten)**. Hier worden de 'technologische' en 'technische' richtingen worden gegeven. Men kan deze instellingen dus vergelijken met de Belgische hogescholen.
- de '**Instituciones Universitarias' (Universitair Instituut)** en de '**Universidades' (Universiteit)**. Er is geen verschil in de opleidingsmogelijkheden in beide instellingen en de diploma's die men er kan behalen zijn identiek. Er is enkel een verschil in de juridische vorm van de instellingen. Hier worden de universitaire opleidingen gegeven, maar ook de twee andere opleidingsvormen.

Als we het aantal instellingen bekijken, zien we dat er voor elk van deze vier instellingen meer private dan staatsinstellingen zijn. Er zijn 82 staatsinstellingen en 197 private instellingen. De meerderheid van deze instellingen zijn universitaire instituten en universiteiten, met respectievelijk 95 universitaire instituten en 76 universiteiten (SNIES, 2007).

Alhoewel er meer private instellingen zijn, zijn er niet altijd meer studenten ingeschreven in de private instellingen (zie tabel 4-1). Voor de technische en de technologische opleidingen zijn er

duidelijk meer studenten ingeschreven aan de staatsinstellingen, terwijl voor de universitaire opleidingen en de 'specialisatie opleidingen' een meerderheid ingeschreven is aan de private instellingen (SNIES, 2007).

Opleidingsniveau	Staatsinstellingen	Private instellingen
Technisch	103.156	39.398
Technologisch	113.850	55.196
Universitair	374.827	470.464
Specialisatie	12.097	30.323
Master	6.735	5.069
Doctoraat	639	281
Totaal	611.305	600.732

Tabel 4-1: Aantal inschrijvingen per opleiding opgesplitst naar staats- en private instellingen 2005 (SNIES, 2007 eigen bewerking).

4.3. Onderwijs statistieken van Colombia

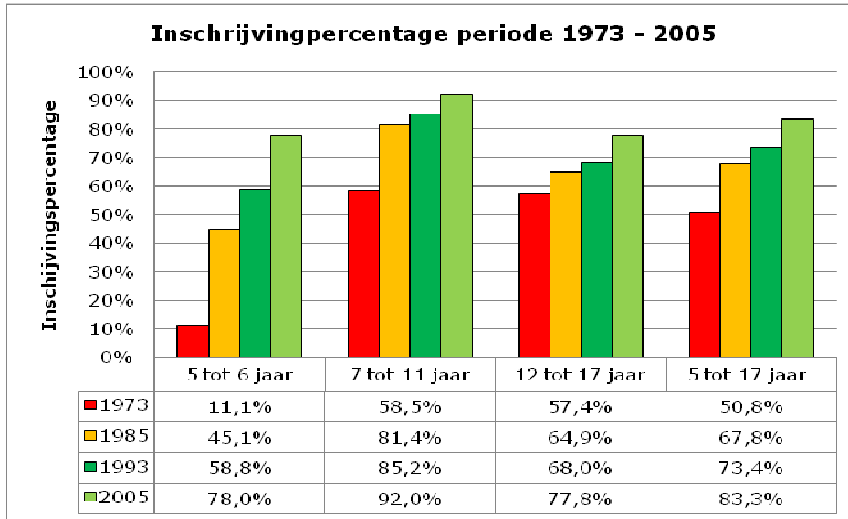
Hier bespreken we als eerste het lager en secundair onderwijs. Vervolgens gaan we verder met het hoger onderwijs. Daarna maken we een vergelijking tussen de stedelijke en de landelijke bevolking, om als laatste af te sluiten met de horizontale segregatie in het onderwijs. Bij al deze puntjes zal de nadruk liggen op het verschil tussen de twee seksen.

4.3.1. Lager en secundair onderwijs

4.3.1.1. Inschrijvingsgraad per leeftijdscategorie

Als eerste bekijken we het inschrijvingspercentage van de bevolking jonger dan 17 jaar. Dit zijn de personen die normaal secundair onderwijs volgen. Ten opzichte van 1973 zien we in de 3 leeftijdscategorieën een sterke stijging (figuur 4-2). De stijging is het grootste in de groep van de 5 tot 6 jarigen waar men in 2005 een inschrijvingspercentage van 78% kent. Ook in de groep 7 tot 11 jaar is de inschrijvingsgraad sterk gestegen, namelijk van 58,5% in 2003 naar 92% in 2005 (DANE, 2005d).

Voor de groep van de 7 tot 11 jarigen is het inschrijvingspercentage van 92% in 2005 goed te noemen, maar bij de 12 tot 17 jarigen is er een sterke daling naar 77,8% vast te stellen (DANE, 2005d). Dit wijst op een drop-out bij de overgang van het lager naar het secundair onderwijs. Er is derhalve een flinke inspanning nodig om de participatiegraad in het onderwijs, voornamelijk bij de overgang naar het secundair onderwijs, te laten stijgen.

Figuur 4-2: Inschrijvingspercentage in het onderwijs volgens de leeftijdscategorie voor de periode 1973-2005 (DANE, 2005d eigen bewerking).

4.3.1.2. Zittenblijven en drop-out

Het zittenblijverspercentage is het hoogste in de studie jaren 1, 2, 3 en 6. Maar liefst 9% van de studenten in het eerste studiejaar moet blijven zitten. Daarna daalt dit percentage om bij het zesde studiejaar terug te stijgen. Het zittenblijverspercentage is het hoogste in het 'Básica primaria', maar daalt daarna om in het 'Educación Media' het laagste te zijn (Fernandes et al., 2006a). Het aantal mannelijke zittenblijvers is voor alle studie jaren groter dan het aantal vrouwelijke (zie tabel 4-2). We zien goed dat het verschil in zittenblijvers tussen mannen en vrouwen het grootste is in het 'Básica primaria'. Bij de hogere graden daalt dit verschil (Fernandes et al., 2006a).

Zittenblijvers	Mannen	Vrouwen	Totaal
Básica primaria	5,48	1,45	4,73
Básica secundaria	2,92	2	2,71
Educación Media	1,44	1,04	1,33

Tabel 4-2: Percentage zittenblijvers per graad en sekse (Fernandes et al., 2006a eigen bewerking).

In Vlaanderen stellen we vast dat 7,10% van de jongens en 6,47% van de meisjes blijven zitten in het eerste studiejaar. Dit komt in de buurt van de percentages die we in Colombia in het eerste studiejaar vaststellen. Daarna daalt het zittenblijverspercentage in Vlaanderen, om op een totaal van 2,59% uit te komen voor het lager onderwijs (Onderwijs Vlaanderen, 2007). Dit is toch wel een redelijk verschil met de 4,73% van Colombia. Een ander opmerkelijk verschil is dat in het secundair onderwijs in Colombia het zittenblijverspercentage daalt naargelang de 'Grado' stijgt,

terwijl dit in Vlaanderen andersom is. In Vlaanderen stijgt het percentage zittenblijvers in de hogere leerjaren (Onderwijs Vlaanderen, 2006). Het totaal voor de zittenblijvers voor Vlaanderen in het secundaire onderwijs is 5,82% (Onderwijs Vlaanderen, 2006), wat veel meer is dan de 2,71% voor het 'Básica Secundaria' en de 1,33% voor het 'Educacion Media'.

Waarschijnlijk is dit te verklaren door de hogere drop-out in Colombia ten opzichte van Vlaanderen. Iemand die bijvoorbeeld moet blijven zitten zal in Colombia eerder kiezen het onderwijs te verlaten dan zijn jaar opnieuw te doen.

De **drop-out** bedraagt in Colombia in 2005 6% voor het lager en secundair onderwijs en is zoals de zittenblijversgraad het hoogste in de studie jaren 1 en 6, respectievelijk 8% en 7%. De drop-out is ook groter bij mannen dan bij vrouwen (Vasquéz, 2006). Door deze hoge drop-out is er natuurlijk een groot percentage van de bevolking dat geen of onvoldoende scholing genoten heeft.

4.3.2. Het hoger onderwijs

In 2005 volgt 27,1% van de leeftijdscategorie 18-24 jaar hoger onderwijs. In tegenstelling tot het lager en secundair onderwijs is het inschrijvingspercentage sinds 1993 maar met 1% gestegen (zie 4.3.1.1) (DANE, 2005d). Dit weerspiegelt goed dat de toegangsbarrière voor het hoger onderwijs nog niet veranderd is. De aandacht van de overheid is dus voornamelijk toegespitst op het verhogen van de participatie in het lager en secundair onderwijs.

Tabel 4-3 geeft het totaal aantal inschrijvingen weer per type hoger onderwijs. We kunnen hier goed zien dat mannen vaker kiezen voor de meer praktische richtingen (technische en technologische richtingen). De vrouwen daarentegen zijn beter vertegenwoordigd in het meer theoretische universitair onderwijs en de specialisaties. In de wetenschappelijkere Masters en Doctoraten zijn de mannelijke studenten weer in de meerderheid (MEN, 2007). Dit is in Colombia dus niet anders dan in de meeste andere landen.

Geslacht	Mannen	Vrouwen
Technisch	28.383	26.034
Technologisch	82.270	71.704
Universitair	445.942	496.102
Specialisatie	22.584	24.870
Master	7.614	5.512
Doctoraat	634	387
Total	587.427	624.609
Percentage	48,5%	51,5%

Tabel 4-3: Aantal inschrijvingen in het hoger onderwijs in 2005, volgens gender (MEN, 2007 eigen bewerking).

We stellen vast dat 10,8%¹⁸ van de mannelijke en 12,4% van de vrouwelijke bevolking een diploma hoger onderwijs bezit. De meerderheid daarvan heeft een universitaire opleiding gevolgd (6,7% voor de mannen en 7% voor de vrouwen).

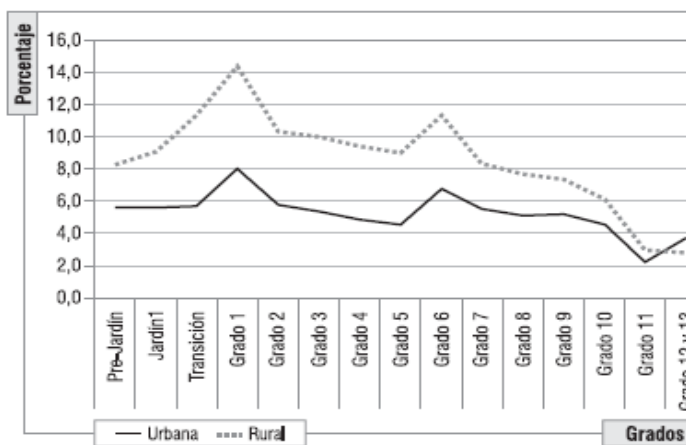
4.3.3. Onderwijs naargelang het woongebied

Door de uitgestrektheid van Colombia zijn er grote verschillen op te merken in de 33 departementen. Een bespreking van de verschillen tussen deze departementen zou echter een te uitgebreid werk op leveren. Daarom maken we hier enkel een onderscheid tussen de stedelijke en de landelijke gebieden.

4.3.3.1. Lager en secundair onderwijs

In de landelijke gebieden zien we een groter aantal zittenblijvers en drop-out. Het percentage **zittenblijvers** is in het 'Básica primaria' in het jaar 2003, 8,1% voor de landelijke bevolking. Dit percentage bedraagt voor de stedelijke bevolking maar 3,2% (Fernandes et al. 2006a).

Ook de **drop-out** is in de landelijke gebieden veel groter. Voornamelijk voor het 'Básica primaria' en het 'Básica secundaria'. Voor de landelijke gebieden bedraagt de drop-out voor het 'Básica primaria' maar liefst 11,3% ten opzichte van 5,8% voor de stedelijke. Voor het 'Básica secundaria' is dit 9,1% voor de landelijke gebieden en 5,8% voor de stedelijke. Dit is toch wel een significant verschil te noemen. De drop-out van de landelijke en stedelijke gebieden worden in figuur 4-3 vergeleken. Men kan duidelijk zien dat de lijn van de landelijke gebieden veel hoger ligt dan die van de stedelijke gebieden (Fernandes et al., 2006a).

Figuur 4-3: Drop-out per woongebied (Fernandes et al., 2006a).

¹⁸ Dit percentage is de som van Técnico tot en met Doctorado

Het hoger percentage zittenblijvers en de hogere drop-out bij de landelijke bevolking uit zich natuurlijk in een lagere scholing van de bevolking in de landelijke gebieden. Wat opvalt, is dat maar liefst 60% van de mannelijke en 57,6% van de vrouwelijke landelijke bevolking hun lager onderwijs¹⁹ niet hebben afgemaakt of er nog aan bezig zijn. Dit in tegenstelling tot de stedelijke bevolking, waar deze groep maar uit 32,1% van de mannelijke en 30,1% van de vrouwelijke bevolking bestaat (DANE, 2005b).

4.3.3.2. Hoger onderwijs

Bij het hoger onderwijs is de situatie ook sterk vertekend. Slechts 1,4% van de mannelijke en 1,9% van de vrouwelijke landelijke bevolking heeft een diploma van hoger onderwijs, terwijl dit voor de stedelijke bevolking respectievelijk 14,1% en 15,3% is (DANE, 2005b). We merken wel op dat, zowel in de landelijke als de stedelijke gebieden is de scholingsgraad in het voordeel is van de vrouw.

4.3.4. Gemiddeld aantal jaren scholing

In het jaar 2003 had de Colombiaanse bevolking ouder dan 15 jaar, gemiddeld 7,6 jaar scholing gevolgd. Ook deze indicator verschilt sterk voor de stedelijke en de landelijke gebieden. In de stedelijke gebieden bedraagt de gemiddelde scholing 8,6 jaar en voor de landelijke slechts 4,5 jaar (Fernandes et al., 2006b). Concreet wil dit zeggen dat de landelijke bevolking gemiddeld slechts hun 'Básica Primaria' voltooid hebben, terwijl dit voor de stedelijke bevolking het 'Básica Secundaria' is. Er is maar een lichte stijging van deze indicator merkbaar. Fernandes et al. (2006b) stellen zelfs dat tegen dit stijgingspercentage, de bevolking nog 30 jaar nodig zal hebben, om de grens van 12 jaar scholing te behalen. 12 jaar scholing wordt algemeen gezien als de minimale grens om aan de armoede te ontsnappen.

4.3.5. Horizontale segregatie in het hoger onderwijs

Ook in Colombia is er sprake van een horizontale segregatie in het onderwijs. Er zijn verschillende richtingen die overwegend door één sekse gevolgd worden. De overwegend **vrouwelijke** richtingen zijn: Gezondheidswetenschappen (70,6%); Onderwijswetenschappen (63,7%); Sociale- en Politieke wetenschappen, Recht, (58,1%); Economie, Management, Boekhouden (58,2%). De overwegend **mannelijke richtingen** zijn: Ingenieurswetenschappen (67,6%); Landbouwwetenschappen en Dierengeneeskunde (58,5%) (MEN, 2007).

Het werk van Papadóulos en Radakovich (2007) bespreekt de horizontale segregatie van het hoger onderwijs in Latijns-Amerika. Buiten de hierboven benoemde richtingen bespreken zij nog

¹⁹ Lager dan Primera completa

enkele andere richtingen. Tot de overwegend **mannelijke** studierichtingen behoren volgens hen ook nog Wiskunde, Natuurwetenschappen, Architectuur en Bouwkunde en Schone Kunsten. het valt op dat in Latijns-Amerika wiskunde slechts in 3 van de 12 landen, overwegend door mannelijke studenten wordt gevolgd. De richtingen die in de meeste Latijns-Amerikaanse landen overwegend door mannelijke studenten gevolgd worden zijn Landbouw en Milieuwetenschappen (11 van de 12 landen), gevolgd door Ingenieurswetenschappen en Bouwkunde en Architectuur (8 van de 12 landen) (Papadópulos & Radakovich, 2007).

Als overwegend **vrouwelijke** richtingen worden door Papadópulos en Radakovich (2007) Computerwetenschappen, Lichamelijke Opvoeding, Criminologie, Menswetenschappen en Religieuze wetenschappen aan gegeven. In Latijns-Amerika is Colombia het land met de meeste door mannen overheerste studierichtingen, namelijk 8 van de 18 besproken vakgebieden.

Hier stellen we 2 grote verschillen vast met Vlaanderen. De studierichting 'Dierengeneeskunde' wordt in Vlaanderen voornamelijk gevolgd door vrouwen en de studierichting 'Computerwetenschappen' voornamelijk door mannen (Onderwijs Vlaanderen, 2007).

4.4. Redenen om uit het onderwijs te stappen

In een grootschalig onderzoek in 2003 naar de levenskwaliteit in 2003 door het Colombiaans Instituut voor de statistiek DANE werd er navraag gedaan naar de belangrijkste redenen om de school te verlaten. De belangrijkste worden weergegeven in tabel 4-4 weergegeven.

Voor zowel de mannen als de vrouwen is het gebrek aan economische middelen, meer specifiek de hoge kosten van het onderwijs, de belangrijkste uitstapreden. Daarna verschillen de redenen voor mannen en vrouwen. Voor mannen zijn er 2 redenen, de noodzaak om te gaan werken en het gebrek aan interesse / zin om te studeren. Voor vrouwen is de tweede belangrijkste reden de familiale verplichtingen (Fernandes et al., 2006b). Dit wordt bevestigd door Vasquéz (2006).

Reden van het niet naar school gaan	Mannen	Vrouwen	Totaal
Hoge kosten	46,5%	46%	46,2%
Tijdsgebrek	5,9%	5,0%	5,4%
Familiale verantwoordelijkheden	5,1%	23,2%	14,9%
Noodzaak om te gaan werken	17,4%	7,1%	11,9%
Geen interesse / geen zin	15,7%	7,4%	11,2%

Tabel 4-4: De belangrijkste uitstapredenen uit het onderwijs volgens sekse (Fernandes, et al., 2006b) eigen bewerking).

Bij het volgende voorbeeld willen we een idee geven waarom de economische redenen de belangrijkste uitstapredenen zijn. Als voorbeeld nemen we hier het minimum inschrijvingsgeld aan de UTP.

De inschrijvingsprijs aan de UTP wordt bepaald door de SISBEN index (Zie 2.3.3) en de instelling waar de student zijn lager en secundair onderwijs gevolgd heeft (college). De minimum inschrijvingsprijs van het hoger onderwijs wordt in wettelijke minimumlonen uitgedrukt²⁰. Tabel 4-5 geeft de minimuminschrijvingen per niveau en instelling weer. Zo betaalt een student die in niveau 1 valt en zijn lager en secundair onderwijs in een staatsinstelling gevolgd heeft een inschrijvingsgeld van 0,25 wettelijk minimumloon. Voor iemand die in niveau 6 valt zijn dit 2 wettelijke minimumlonen. Voor de studenten die hun lager en secundair onderwijs in een privaat college gevolgd hebben is de inschrijvingsprijs het dubbele van iemand die deze gevolgd hebben in een staatscollege.

Niveau	Estrato	Staatscollege	Privaat college
1	Laag – laag	0,25	0,5
2	Laag	0,5	1
3	Midden – laag	0,75	1,5
4	Midden	1	2
5	Midden – hoog	1,5	3
6	Hoog	2	4

Tabel 4-5: Inschrijvingsprijs aan de UTP als een percentage van het wettelijk minimumloon (UTP, 2006 eigen bewerking).

De inschrijvingsprijzen van de Colombiaanse staatsinstelling zijn gelegen tussen de 145.500 en 1.081.500 Peso's (afhankelijk van het niveau). De gemiddelde inschrijvingsprijs van de private universiteiten is 1.520.800 Peso's (ASCUN, 200). Hetgeen toch een groot verschil is.

Als tweede voorbeeld geven we de prijzen van enkele '**Postgrado**' opleidingen. Deze hebben een vaste prijs en worden dus niet door de SISBEN geregeld. Een '**Master**' aan de UTP kost bijvoorbeeld 6,5 wettelijke minimumlonen per trimester. Dit komt dus neer op een totaal bedrag van 26 wettelijke minimumlonen. Voor een doctoraat lopen de kosten nog hoger op. Een '**Doctoraat**' aan de UTP kost 23 wettelijke minimumlonen per jaar voor de eerste 2 jaar. Het derde jaar is het inschrijvingsgeld 7 wettelijke minimumlonen. In het totaal komt dit dus overeen met een bedrag van 53 wettelijke minimumlonen. Het spreekt voor zich dat deze prijzen een grote belemmering vormen voor deelname aan deze opleidingen. En waarschijnlijk zijn zij de verklaring voor het kleine aantal doctoraten dat afgelegd wordt aan de Colombiaanse universiteiten.

²⁰ het percentage wordt bepaald door het 'Acuerdo N° 21 de 19 september 2003'.

4.5. Conclusie

- Het belangrijkste verschil in onderwijsstructuur met het Belgisch onderwijs is dat het lager en secundair onderwijs slechts 11 jaar duurt en dat er slechts in de laatste twee studiejaar een keuzerichting gekozen moet worden. Het universitair onderwijs duurt daarentegen 5 jaar;
- Er zijn twee soorten instellingen, de staatsinstellingen en private instellingen. Voor het lager en secundair onderwijs zijn er meer studenten ingeschreven aan de staatsinstellingen, terwijl het voor het hoger onderwijs ongeveer evenredig verdeeld is. De private instellingen zijn veel duurder dan de staatsinstellingen;
- Ondanks de sterke participatietoename in het onderwijs stellen we een grote drop-out vast bij de overgang naar het secundair onderwijs.
- De drop-out en de zittenblijversgraad zijn het hoogste in het eerste en zesde studiejaar. Deze beide indicatoren zijn beiden groter voor mannen dan voor vrouwen. De grootste uitstapreden zijn economische redenen;
- In het hoger onderwijs vinden we meer mannen terug in de praktischere (Technische en Technologische) richtingen en meer vrouwen in de theoretische Universitaire en Specialiseringsrichtingen. Voor de wetenschappelijke Masters en Doctoraten zijn er meer mannelijke studenten.
- De scholingsgraad is licht in het voordeel van de vrouwen omwille van de kleinere drop-out en zittenblijversgraad bij de vrouwen. Het grootste verschil daarentegen is terug te vinden in de scholingsgraad tussen de landelijke en stedelijke bevolking. De scholingsgraad van de landelijke bevolking is veel lager dan die van de stedelijke bevolking;
- We stellen in Colombia ook een horizontale segregatie vast in het onderwijs. De vrouwen zijn ook hier vooral vertegenwoordigd in de Gezondheidsrichtingen, Onderwijskunde, Politieke en Sociale Wetenschappen en de Economische richtingen. De mannen zijn daarentegen oververtegenwoordigd in de Exacte Wetenschappen, de Ingenieurswetenschappen, de Landbouwwetenschappen en de Bouw en Architecturale richtingen.

Deel II. Case study aan de Universidad Tecnológico de Pereira

In dit deel bespreek ik de case study van de UTP in Colombia. Ik begin eerst met in hoofdstuk 5 een algemeen overzicht te geven van de UTP. In hoofdstuk 6 bespreek ik de studentenpopulatie van de UTP en de verschillen tussen mannen en vrouwen. Het eerste deel van hoofdstuk 7 is een bespreking van het beroep 'professor' in Colombia, waarin de begrippen en bepalingen uitlegt worden die nodig zijn om te case study te kunnen uitvoeren. Het tweede deel bespreekt de professorenpopulatie van de UTP. Er wordt voornamelijk aandacht besteed aan de verschillen tussen mannen en vrouwen en waar mogelijk worden de gegevens vergeleken met Vlaanderen. In hoofdstuk 8 onderzoek ik de samenstelling van de onderzoeksgroepen van de UTP en als laatste onderzoek ik in hoofdstuk 9 de leidinggevende functies aan de UTP.

Methodologische verantwoording

De case study heb ik uitgevoerd door een stage van ongeveer 2 maanden in september en oktober 2007 aan de UTP onder begeleiding van de Decaan van de Faculteit Onderwijskunde. Een eerste deel van de case study is een kleine literatuurstudie over de specifieke regelgeving aan de UTP omtrent het beroep professor. Deze Literatuur bestond voornamelijk uit wetteksten en decreten over het onderwijs in Colombia en de statuten van de UTP.

Daarna ben ik begonnen met de gegevensverzameling over de studenten en de professoren, in samenwerking met de 'Planningsdienst' en de 'Personeelsdienst' van de UTP. De planningsdienst is de dienst die het meeste werkt met deze gegevens en jaarlijks ook een verslag over de statistieken van de UTP schrijft. Hun gegevens waren echter niet gedetailleerd genoeg, waardoor ik verschillende dagen op de planningsdienst doorgebracht heb om de nodige gegevens te verzamelen.

Als laatste onderdeel heb ik verschillende professoren geïnterviewd ter verduidelijking van de wetten en decreten. Ook heb ik bij hen overlegd bij de interpretatie van de onderzoeksresultaten.

Algemene opmerking

De gegevens van de professoren betreffen enkel de professoren van de pregrado richtingen. Tot op heden bestaat er geen gecentraliseerde informatie over de professorenpopulatie van de postgrado.

In 2003 werd het 'Estatuto Docente' van de UTP grondig herzien. Dit heeft een belangrijke invloed gehad op het professorenkorps. Daarom zullen we soms een onderscheid moeten maken voor de ontleding van sommige factoren. Wanneer dit het geval is, wordt de wijziging vermeld met de juiste bronverwijzing naar het 'Estatuto Docente of General'.

Hoofdstuk 5. Bespreking Universidad Tecnológico de Pereira

Als inleiding op de case study gaan we een korte inleiding geven over de UTP. We beginnen bij een algemeen overzicht van de UTP en de faculteiten die er zijn, waarna we verder gaan met het strategisch ontwikkelingsplan. Om te eindigen met de bespreking van de gender werkgroep aan de UTP.

5.1. Algemene informatie van de Universidad Tecnológico de Pereira

De universidad Tecnológico de Pereira werd door de 'wet 41 van 15 december 1959' opgericht als een staatsuniversiteit in het Departement Risaralda. Momenteel zijn er 9 faculteiten, waarvan acht **universitaire faculteiten** en één **technologische**. De UTP is gestart als een technologische universiteit met de studierichting Elektrische Ingenieurswetenschappen, maar al snel volgden ook de Faculteiten 'Onderwijswetenschappen' en 'Schone Kunsten en Menswetenschappen'. Ofschoon de naam van de universiteit de indruk zou kunnen wekken dat het louter een technologische universiteit is, kent de UTP toch een jarenlange traditie van humane opleidingen. De universitaire faculteiten worden met het aantal inschrijvingen en het oprichtingsjaar in tabel 5-1 weergegeven. In het totaal zijn er 9.010 studenten in de universitaire faculteiten ingeschreven.

Faculteit	Inschrijvingen	oprichtingsjaar
Schone Kunsten en Menswetenschappen	1.052	1965
Onderwijswetenschappen	1.714	1967
Basiswetenschappen	1.299	1984
Milieuwetenschappen	632	1991
Gezondheidswetenschappen	1.263	1977
Ingenieurwetenschappen	979	1961
Industriële Ingenieurwetenschappen	1.325	1966
Mechanische Ingenieurwetenschappen	746	1966

Tabel 5-1: Universitaire faculteiten van de UTP met inschrijvingen en oprichtingsjaar (Oficina de Planeación, eigen bewerking).

Naast deze 8 universitaire faculteiten is er ook één **Technologische faculteit**, de Faculteit 'Technologieën' met 1.857 inschrijvingen.

Momenteel biedt de UTP 28 pregrado's, 11 Masters, 7 specialisatierichtingen en 1 Doctoraat aan. Ook de studentenpopulatie groeide sterk van ongeveer 40 studenten in 1961 naar 11.704 studenten in 2007.

In 2005 ontving de UTP een accreditering²¹ van het Ministerie van Onderwijs. Dit is een kwaliteitslabel voor universiteiten. De UTP is één van de vier staatsuniversiteiten die een accreditering bezit (MEN, 2007).

5.2. Het strategisch ontwikkelingsplan van de UTP

De belangrijkste lange termijn doelstelling van de UTP is de **dekkingsgraad** van het onderwijs te vergroten met een gestegen **kwaliteit** van het onderwijs (UTP, 2007). Onder dekkingsgraad verstaat men:

$$\frac{\text{Aantal ingeschreven 'pregrado' studenten aan de UTP}}{\text{Aantal afgestudeerde 'educación media' studenten van het departement}}$$

De grotere **dekkingsgraad** wil men bekomen door het verhogen van het aantal Pre- en Postgrado inschrijvingen. De indicatoren zijn (UTP, 2007):

- voor het 'pregrado' onderwijs wil men een stijging van de dekkingsgraad van 37,9% naar 40% in 2007 bekomen;
- voor de 'postgrado' opleidingen wil men een stijging van de verhouding ingeschreven 'postgrado'/ ingeschreven 'pregrado' studenten van 4,87 naar 7% in 2012 verkrijgen.

Voor het verhogen van de **kwaliteit** wil men het aantal geaccrediteerde 'pre- en postgrado' opleidingen laten stijgen. Tegen 2012 wil men voor 70% van de 'pregrado' en 50% voor de 'postgrado' opleidingen een accreditering bezitten. In 2006 is dit respectievelijk 24,24% voor de 'pregrado' opleidingen en geen enkele 'postgrado' opleiding. Om deze stijging van het aantal geaccrediteerde studierichtingen te bekomen werkt men met verschillende deelindicatoren. Enkele hiervan zijn:

- het verhogen van het aantal professoren die een Doctoraats- of Mastertitel bezitten. In 2012 moet 15% van alle professoren een doctoraatstitel en 75% een Mastertitel bezitten. In 2006 is dit nog maar 8,47% voor de Doctoraten en 55,44% voor de Mastertitels;
- De professoren bijscholen op het gebied van onderwijsmethoden en strategieën;
- het uitvoeren van tevredenheidsonderzoeken over de studierichtingen bij de verschillende stakeholders en een tevredenheid van 70% over de aangeboden studierichtingen bereiken in 2012.

²¹ door de 'resolucion 2550'

In dit ontwikkelingsplan wordt er geen aandacht besteed aan het gelijke kansen beleid voor minderheidsgroepen. Dit geldt zowel voor de etnische minderheidsgroeperingen, als voor de vrouwen,

5.3. De Gender werkgroep aan de UTP

In vele landen zijn er werkgroepen voor het stimuleren van het gelijke kansen beleid voor vrouwen en minderheidsgroepen opgericht. Ook Colombia is hierin niet achtergebleven. De eerste Universiteiten die zo een werkgroep hebben opgericht, zijn de 3 grootste universiteiten van Colombia: de Universidad de Antioquia, de Universidad de Valle en de Universidad Nacional (Valencia, 2004).

In de nasleep van de congressen over gender die de UTP in samenwerking met deze 3 universiteiten in 2002 organiseerde, richtte de UTP ook een genderwerkgroep op. Het initiatief voor de oprichting van deze groep kwam van enkele vrouwelijke professoren. Momenteel bestaat deze werkgroep uit 15 professoren en studenten, op één na vrouwen. Door de gestegen aandacht voor het genderprobleem kreeg deze werkgroep in 2002 veel aandacht, maar gaandeweg is de aandacht en steun voor deze werkgroep afgenomen.

In 2004 schreef de werkgroep een eerste rapport over een beperkt onderzoek naar de genderproblematiek aan de UTP. In dit rapport staan ook de doelstellingen van de gender commissie voor de komende jaren. De belangrijkste doelstellingen zijn:

- het implementeren van het begrip gender in het ontwikkelingsplan van de UTP;
- een onderzoekscentrum voor vrouwenstudies oprichten;
- strategieën ontwikkelen en implementeren die een bijdrage leveren aan de gender gelijkheid in de academische wereld;
- het bannen van elke vorm van discriminatie, geweld en uitsluiting omwille van gender.

De werkgroep krijgt echter weinig steun van bovenuit, waardoor er nog geen voorstel van de werkgroep goedgekeurd werd. Het enige wat ze misschien gaan bereiken, is de implementatie van het begrip gender in het nieuwe ontwikkelingsplan. In het beginontwerp werd dit al opgenomen, maar het valt nog af te wachten of dit in het uiteindelijke plan zal voorkomen.

5.4.Conclusie

- de UTP is opgericht in 1959 en heeft 9 faculteiten, waarvan 8 universitaire en één technologische faculteit. Ze heeft ondanks haar naam laat vermoeden een grote ervaring in de zachtere richtingen;
- in het strategisch ontwikkelingsplan is er geen aandacht geschonken aan het gelijke kansenbeleid. Het is voornamelijk gericht op het vergroten van het aantal inschrijven en de kwaliteit van het onderwijs;
- In 2002 richtte enkele vrouwelijke professoren een werkgroep over gender op. Deze werkgroep heeft echter nog geen invloed kunnen uitoefenen op het beleid van de UTP.

Hoofdstuk 6. Studentenpopulatie van de UTP

Als eerste deel van deze case study gaan we de studentenpopulatie van de UTP analyseren om na te gaan of dezelfde patronen bestaan als in Vlaanderen. We zullen voornamelijk kijken naar een eventuele horizontale segregatie van de studentenpopulatie en de veranderingen ten opzichte van vroegere jaren.

6.1. De 'pregrado' opleidingen

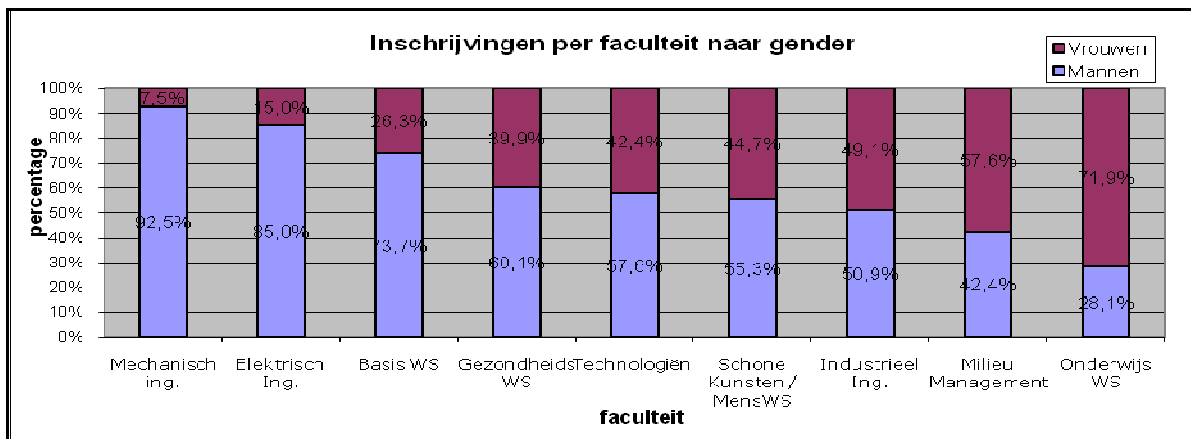
We zien een stijging van het aantal inschrijvingen van 4.217 in 2000 naar 10.867 in 2007. De faculteiten die de grootste groei vertoonden zijn de Faculteiten 'Onderwijswetenschappen', 'Schone Kunsten en Menswetenschappen' en 'Industriële Ingenieurswetenschappen'. Aan deze universiteit is het aantal inschrijvingen ongeveer 2 á 3 maal gestegen. De Faculteiten die het minste groeide zijn met een stijging van ongeveer 50%, 'Milieu Management' en 'Mechanische Ingenieurswetenschappen'.

6.1.1. De studenten volgens sekse

Sinds 2000 is er een stijging van het aandeel vrouwelijke studenten van 6,7%. Toch is de meerderheid van de studenten (57,7%) mannelijk. Dit is geen onverwacht resultaat omdat 58% van de studenten ingeschreven is aan één van de drie typisch mannelijke faculteiten:

- de faculteit Basiswetenschappen;
- de verschillende Ingenieurs faculteiten;
- de Technologische faculteit.

Figuur 6-1 geeft de verdeling volgens sekse weer over de verschillende faculteiten. We merken duidelijk een horizontale segregatie op. De meisjes zitten voornamelijk in de Faculteiten 'Onderwijskunde en Milieu Management'. De jongens zitten voornamelijk in de Faculteiten 'Mechanische en Elektrische Ingenieurswetenschappen'. Ook de Faculteit basiswetenschappen wordt voornamelijk bevolkt door jongens.

Figuur 6-1: De studentenverdeling naar gender 2007.

6.1.2. De Vrouwelijke studierichtingen

Tabel 6-1 geeft de studierichtingen weer die overwegend door vrouwelijke studenten worden gevolgd. We zien dat in deze tabel de traditioneel vrouwelijke studierichtingen terug te vinden zijn, zoals Kinderpedagogie, Taal en Communicatie.

In deze tabel staan echter ook de richtingen die met chemie te maken hebben. Deze zijn nochtans in Vlaanderen traditioneel mannelijk. Daarbuiten zijn er nog een paar richtingen die zowel met management als met chemie te maken hebben, zoals Milieu- en Industrieel Management.

Studierichting	2000		2007	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Kinderpedagogie	10,4	89,6	2,8	97,2
Industriële Chemie	/	/	35,8	64,2
Industrieel Management	/	/	40,2	59,8
Licentiaat Engels	/	/	40,8	59,2
Milieu management	/	/	42,4	57,6
Industriële Technologie	48	52	42,7	57,3
Chemische Technologie	36	64	42,8	57,2
Licentiaat Communicatie	/	/	42,9	57,1
Maatschappelijke ontwikkelingshulp	35,8	64,2	44	56
Licentiaat Spaans	/	/	46,1	53,9

Tabel 6-1: Studierichtingen aan de UTP die overwegend door vrouwelijke studenten worden gevolgd (Oficina de Planeación, 2007, eigen bewerking).

Ten opzichte van 2000 zijn de studierichtingen die voordien al het grootste percentage vrouwelijke studenten telden nog vervrouwelijkt. Enkel voor 'Chemische Technologie' en 'Maatschappelijke ontwikkelingshulp' is het aandeel mannen gestegen. Voor Chemische Technologie is de verklaring

waarschijnlijk dat er nu meer vrouwen kiezen voor de studierichting Industriële Chemie die in 2000 nog niet bestond. We zien ook dat de vrouwen in vele nieuwe studierichtingen de meerderheid uitmaken.

6.1.3. De mannelijke studierichtingen

In tabel 6-2 worden de studierichtingen weergegeven die overwegend door mannelijke studenten worden gevolgd.

Studierichting	2000		2007	
	Man	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Mechanische Ingenieurswetenschappen	91	9	92,5	7,5
Elektronische Ingenieurswetenschappen	/	/	88,7	11,3
Mechanische Technologie	89,4	10,6	87,7	12,3
Elektrische Ingenieurswetenschappen	80,4	19,6	83,5	16,5
Elektrische Technologie	76,9	23,1	79,6	20,4
Informatica	76,1	23,9	77	23
Licentiaat Muziek	73,5	26,5	72,3	27,7
Filosofie	64,9	35,1	65,4	34,6
Licentiaat wiskunde en Fysica	78,5	21,5	64,3	35,7
Lichamelijke Opvoeding	61,1	38,9	65,3	34,7
Geneeskunde	64,4	35,6	54,5	45,5

Tabel 6-2: Studierichtingen aan de UTP die overwegend door mannelijke studenten worden gevolgd 2000-2007 (Oficina de Planeación, 2007, eigen bewerking).

De vijf studierichtingen die bovenaan in deze tabel staan, zijn allemaal richtingen die met elektriciteit, elektronica en mechanica te maken hebben. De overige studierichtingen in deze tabel zijn richtingen die traditioneel door mannelijke studenten gevolgd worden.

Er zijn echter twee opmerkelijke veranderingen ten opzichte van 2000. De studierichtingen Licentiaat 'Wiskunde en Fysica' en 'Geneeskunde' zijn aan het vervrouwelijken. Voor de andere richtingen zijn er geen grote veranderingen. Er zijn wel enkele studierichtingen waar de segregatie versterkt wordt.

Als laatste merken we op dat bijna de helft van de studenten van de studierichting 'Industriële Ingenieurswetenschappen' vrouwelijk zijn. Maar als we naar het curriculum van deze opleiding kijken, merken we dat er veel economische vakken in deze opleiding zitten. Hierdoor situeert deze richting zich tussen de studierichtingen Handels- en Industrieel Ingenieur, hetgeen een verklaring biedt voor het hoge aantal vrouwelijke studenten. Voor een volledig overzicht van al de studierichtingen zie bijlage 1.

6.2.De 'Postgrado' opleidingen

Bij de 'postgrado' studenten is de stijging van het aantal inschrijvingen minder geleidelijk dan bij de pregrado opleidingen. De grootste stijging, van 553 naar 837 inschrijvingen, vindt plaats tussen 2006 en 2007. Zowel het aantal inschrijvingen voor de Specialisatie als de Masterrichtingen stegen met 50%.

6.2.1. De Studenten volgens sekse

In de '**specialisatierichtingen**' is in het eerste semester van 2007 ongeveer de helft van de studenten vrouwelijk. Dit is een daling ten opzichte van 2004, toen nog 55,5% van de studenten een vrouw was.

Bij de '**Masteropleidingen**' is het percentage vrouwelijke studenten met 10,8% gestegen ten opzichte 2004. In 2007 waren 36,6% van de Masterstudenten vrouwen.

64,3% van de **Doctoraatstudenten** zijn vrouwen. Dit wordt verklaard doordat het enige doctoraat aan de UTP het 'Doctoraat in de Onderwijswetenschappen' is.

6.2.2. Studenten per Studierichting

Het overwicht vrouwelijke studenten in de taalrichtingen komt nog sterker naar voren in de postgrado opleidingen. Voorbeelden hiervan zijn de Masters 'Literatuur' en 'Taalkunde', waar respectievelijk 69,2% en 68,4% van de studenten vrouwen zijn.

De richtingen die te maken hebben met elektriciteit en mechanica worden ook hier overwegend door mannelijke studenten gevolgd. De uitschieters zijn de Master 'Elektrische Ingenieurswetenschappen' met geen enkele vrouwelijke student en de Master 'Automatische Productiesystemen' met 90% mannelijke studenten. Ook in de Faculteit 'Basiswetenschappen' worden de postgrado's overwegend door mannelijke studenten gevolgd, namelijk 86,9% in de Master 'Fysische Instrumenten' en 82,7% in de Master 'Wiskundig Onderwijs'.

Tot hier is er niet echt een verschil waar te nemen met de pregrado opleidingen. Maar bij de Specialisatie 'Universitair Onderwijs' is 80% van de studenten mannelijk. Dit toont aan dat de vrouwen meer interesse vertonen voor het lager en secundair onderwijs dan voor het universitair onderwijs. Zoals we dit ook in België kunnen vaststellen.

6.3.Conclusie

- De studentenpopulatie van de UTP is de afgelopen jaren sterk gestegen naar een totaal van 11.704 in 2007. Ook het aandeel vrouwelijke studenten is sinds 2000 sterk toegenomen. Maar ze maken nog altijd maar 42% van de studentenpopulatie van de UTP uit.
- De stijging van het aantal vrouwelijke studenten is niet gepaard gegaan met een vermindering van de horizontale segregatie in de UTP. De horizontale segregatie is daarentegen nog versterkt. De segregatie is op te merken in de 'pregrado' en 'postgrado' opleidingen.
- De studierichtingen die voornamelijk door vrouwelijke studenten gevolgd worden, zijn de onderwijsgerichte, taalgerichte en de chemie richtingen.
- De mannelijke studenten zijn oververtegenwoordigd in de richtingen die met 'mechanica', 'elektriciteit', 'elektronica' te maken hebben en de ingenieursrichtingen (uitgezonderd Industrieel Ingenieur). Filosofie en Licentiaat in de Muziekwetenschappen behoren ook tot de overwegend mannelijke richtingen. In tegenstelling met wat we in de literatuurstudie gezien hebben, wordt aan de UTP informatica overwegend door mannelijke studenten gevolgd;
- De meeste nieuw ingericht studierichtingen worden overwegend door vrouwen gevolgd;
- In de studierichtingen Licentiaat 'Fysica en Wiskunde' en 'Geneeskunde' is er wel een vervrouwelijking op te merken.

Als algemene conclusie kunnen we dus stellen dat het beleid dat de UTP gevoerd heeft, een stijging van het aantal studenten als gevolg heeft gehad en dit in grotere mate voor de vrouwelijke studenten. Maar de grotere stijging van het aantal vrouwelijke studenten heeft echter geen invloed gehad op de horizontale segregatie. Ze wordt daarentegen voor enkele richtingen versterkt. Met andere woorden, de toename aan vrouwelijke inschrijvingen is voornamelijk te wijten aan een stijging van het aantal vrouwelijke studentes in de vrouwelijke en de nieuwe studierichtingen.

Hoofdstuk 7. De professoren van de UTP

Het beroep 'professor' is in Colombia anders geregeld dan in Vlaanderen. Daarom is het belangrijk dat we de definities en regels die in Colombia gelden bespreken. Vervolgens bespreken we vanaf 7.7 de professorenpopulatie van de UTP.

7.1. Het beroep 'professor' in Colombia

Het beroep professor wordt in Colombia geregeld door het 'hoofdstuk 3 van de wet 30 van 1992'. Op basis van deze wet stelt iedere Universiteit een 'Estatuto Docente' op, dat de aanwerving, promotie, rechten, plichten, disciplinaire maatregelen, ... vastlegt (art. 75, wet 30 van 1992). Voor de UTP is dit het 'Estatuto Docente de Universidad Tecnológico de Pereira'. Dus als we praten over het 'Estatuto Docente' is dit zo voor de UTP. Wanneer we praten over 'Wet 30 van 1992' of het 'Decreet 1279' dan is dit geldig voor alle Colombiaanse instellingen.

Om het beroep 'professor in het hoger onderwijs' te mogen uitoefenen, is het vereist dat men tenminste beschikt over een **universitaire** titel in het desbetreffend vakgebied (art. 70, wet 30 van 1992). Er is echter een vrijstelling²² van deze titel mogelijk voor personen die een significante bijdrage hebben geleverd aan de technologie, kunsten of menswetenschappen. Deze vrijstelling kan verleend worden door de 'Consejo Superior Universitario' (art. 70, wet 30 van 1992). Dit is al een groot verschil met Vlaanderen waar door het art. 93 van het 'Decreet van 12 juni 1992' bepaald wordt dat men slechts lid van het ZAP kan worden als men een diploma van Doctor op proefschrift bezit. De uitzonderingsmaatregel bestaat ook in Vlaanderen. De beslissing hiertoe moet worden genomen door het universiteitsbestuur (art. 83, decreet 12 juni 1992).

7.2. De verschillende contracten voor professoren

Een professor kan verbonden zijn aan de UTP via 5 verschillende contractvormen (Estatuto Docente Art. 6). Deze vijf mogelijkheden zijn:

- docente de carrera;
- docente especial;
- docente transetoriol;
- docente de hora-cátedra;
- docente visitante.

Een '**docente de Carrera**' is de professor zoals wij die in België kennen. Dit is de professor die vast aan de universiteit verbonden is als staatswerknemer. Het 'Acuerdo N° 17 van 13 juli 2003'²³

²² Momenteel is er geen enkele professor in de UTP die van zo een vrijstelling geniet.

²³ van de Consejo Superior van de UTP. Dit is enkel van kracht voor de UTP.

(Estatuto docente)' bepaalt dat men om professor de carrera te kunnen zijn men minimum een 'Master titel' moet bezitten. De UTP heeft deze maatregel ingevoerd om de kwaliteit van het onderwijs te bevorderen.

De '**docente especial**' is de beginnende professor die door middel van de selectieprocedure van professor de carrera aangenomen wordt door de UTP. Een 'docente especial' heeft recht op een promotie naar 'docente de Carrera' na 1 jaar ervaring aan de UTP of een andere gelijkaardige instelling (Art. 8, Estatuto Docente). In de praktijk wordt deze categorie in de UTP niet gebruikt. De nieuwe professoren worden onmiddellijk gecontracteerd als docente de carrera. Voor een docente de carrera duurt een semester 22.5 weken.

Een '**docente transitorio**' is een docent die half- of voltijds verbonden is aan de UTP met een contractduur van 1 academiejaar.

Een '**docente de hora-cátedra**' is een professor die minder dan 20 uur per week verbonden is aan de UTP. Deze contracten worden per semester afgesloten en worden dikwijls in het avond en weekendonderwijs ingeschakeld. De professoren de carrera of transitorio kunnen buiten hun gewone contract nog een contract de hora-cátedra afsluiten. Dit contract dient dan als een contract voor het extra aantal uren die de professor werkt. Een semester duurt voor een professor transitorio en een professor de hora-cátedra 18 weken.

De '**docente visitante**' worden los gecontracteerd door de UTP. Dit dikwijls in het kader van symposiums en workshops.

De drie laatste contracten zijn tijdelijke contracten die per cursus, semester of schooljaar worden afgesloten. Deze tijdelijke contracten hebben als grootste nadeel dat ze geen contractverlenging garanderen, zoals bij de docenta carrera. Ze beschikken ook niet over dezelfde benefits, zoals eindejaarspremies, vakantiegelden, etc. Zoals ook eerder aangegeven, is het semester 4.5 week korter voor deze contracten, hetgeen zich natuurlijk ook in het loon weerspiegelt.

7.3. De selectieprocedure

Er zijn 2 selectieprocedures: die van de professoren 'transitorio' en 'de hora cátedra' en die van de professoren de carrera. De eerste selectieprocedure is zeer eenvoudig. Iedere kandidaat brengt een CV en een werkstuk over zijn vakgebied binnen, waarna de faculteitsraad de beslissing neemt. De tweede selectieprocedure is veel langer en eist meer van de kandidaten. De belangrijkste verschillen zijn:

- de vacatures moeten nationaal gepubliceerd worden;
- de academische productiviteit en ervaring spelen een belangrijke rol;

- de beslissing wordt door de Condejo superior en Academico genomen.

7.4.Het 'Escalafón Docente'

Net zoals er in Vlaanderen verschillende graden in het beroep professor bestaan zijn er in Colombia verschillende graden. Deze gradatie wordt het 'Escalafón docente' genoemd. Enkel de professoren 'de Carrera' en 'transitorios' worden erin opgenomen. Het 'Escalafón docente' bestaat uit vier graden die men achtereenvolgend moet doorlopen (art. 73 Wet 30 van 1992):

- profesor Auxiliar;
- profesor Asistente;
- profesor Asociado;
- profesor Titular.

Tabel 7-1 geeft de bevorderingscriteria weer die de UTP hanteert. Zij gelden enkel voor de UTP en worden bepaald door de artikels 44-47 van het 'Estatuto Docente' van de UTP. Als eerste zien we dat de **anciënniteit** en de positieve **evaluatie** door de 'faculteitsraad' een zeer belangrijke factor zijn voor elke promotie (art. 57 Estatuto Docente).

Graad professor	Evaluatie	Anciënniteit	Bijscholing ²⁴	Productiviteit	Projectwerk
Profesor Auxiliar	+	1 j. Especial	2 x 40 uren	/	/
Profesor Asistente	+	2 j Auxiliar	2 x 40 uren	5 punten	/
Profesor Asociado	+	3 j Asistente	/	/	+ ²⁶
Profesor Titular	+	4 j. Asociado	/	/	+ ²⁷

Tabel 7-1: Intredings- en promotie voorwaarden voor het 'Escalafón docente' van de UTP (Estatuto Docente UTP, 2006 eigen bewerking).

De intrede in het 'Escalafón docente' als 'profesor Auxiliar' is louter gebaseerd op de anciënniteit en bijscholing. Maar zoals we eerder gezien hebben wordt het contracttype 'profesor Especial' niet gebruikt in de UTP en worden de professoren dus automatisch professor Auxiliar. De daaropvolgende promoties zijn meer prestatiegericht. Dit in toenemende mate voor de hogere graden. Voor de promotie naar 'profesor Asistente' is een academische productie van 5 punten nodig. Voor de 2 hoogste graden is dit een projectwerk dat een significante bijdrage aan het onderwijs of de wetenschap levert. Dit wordt beoordeeld door collega's van andere universiteiten.

²⁴ Bijscholing op het gebied van pedagogische capaciteiten, onderzoek, professionele vorming, academische planning, ...

²⁵ Academische productiviteit zoals beschreven in 'Art. 48 van het Estatuto Docente'. Deze punten worden toegekend door het Comité de Asignación de Puntaje (CAP).

⁶ Dit is bepaald door de wet 30 van 1992

²⁷ Dit is bepaald door de wet 30 van 1992

7.5. De taken van een professor

De taken van een **professor de carrera** en een **professor transitorio** zijn identiek en kunnen in 3 grote categorieën opgedeeld worden. Als eerste zijn er natuurlijk de '**onderwijsactiviteiten**'. Iedere professor transitorio moet minimaal 21 uur per week les geven. Een professor de carrera moet tussen de 10-20 uur les geven. Voor de professoren de carrera daalt het aantal lessen als men meer vakken moet geven (art. 19, Estatuto Docente). De tweede taak is het uitvoeren van **onderzoek** gerelateerd aan het vakgebied van de professor. De derde taak is het uitvoeren van **sociale ontwikkelingsplannen**. Een voorbeeld van dit sociaal werk is het geven van workshops kinderverzorging aan de Indiaanse bevolking. De professoren kunnen zelf kiezen hoe ze hun resterende uren over deze 2 laatste taken verdelen.

De **professoren de hora-cátedra** daarentegen moeten maar één taak vervullen. Zij moeten enkel de lessen geven waarvoor zij zijn gecontracteerd en worden enkel voor deze uren betaald.

De graad van de professor heeft geen invloed op zijn/haar taken en verantwoordelijkheden. Met andere woorden een professor Auxiliar vervult dezelfde taken als een professor Titular en omgekeerd.

7.6. Het loon van een professor

De verloning van de professoren wordt geregeld door het 'Decreto 1279 van 2002'. Dit decreet is van toepassing op alle staats- en privaat universiteiten (art. 1, Decreto 1279). De tijdelijke professoren vallen niet onder dit decreet. Hun samenwerkingsverband wordt bepaald door het reglement van iedere universiteit, dat gebaseerd is op de "Wet 30 van 1992 (art. 3, Decreto 1279)". Iedere professor de carrera wordt beoordeeld op de vier volgende factoren:

- de universitaire titels die de professor bezit (pregrado en eventueel postgrado's);
- de categorie binnen de escalafón docente;
- de ervaring;
- de academische productiviteit.

Voor ieder van deze categorieën wordt er een aantal punten toegekend. Het totaal puntenaantal van de professor wordt vermenigvuldigd met de waarde van 1 punt (art. 58 Decreto 1279).

Als we het gewicht van de punten bekijken merken we dat er het meeste punten te verdienen zijn met de academische productie (max. 540 punten), gevolgd door de academische titels (max. 323 punten) en ten derde de ervaring (max. 120 punten). Als laatste is er de graad in het Escalafón docente (max. 96 punten). Omdat de graad op de laatste plaats staat in deze ranglijst kan men denken dat dit de minst belangrijke component van het loon is. Niets is minder waar. De

puntenmaxima die gehaald kunnen worden in 3 van de 4 categorieën wordt bepaald door de graad die de professor bezit. Zo is het maximum aantal punten dat een 'professor Auxiliar' kan halen aan academische productie 80 punten, terwijl dit voor de 'professor Titular' 540 punten is. Zo zal het loon van een professor Auxiliar met het maximum aantal punten slechts 43% zijn van het loon van een professor Titular met het maximum aantal punten. Dit voorbeeld toont aan dat de graad zeker de belangrijkste factor is in het loon van de professor.

7.7. Professorenverdeling van de UTP

7.7.1. Algemeen

Voor de drie contractvormen zijn er in het tweede semester van 2007, 1.206 professoren verbonden aan de UTP (zie tabel 7-2). Dit is bijna een verdubbeling ten opzichte van 2000. Opvallend is dat het aantal professoren de carrera redelijk constant is gebleven. De grootste stijging heeft zich voorgedaan in de meest flexibele contractvorm, namelijk de professoren de hora-cátedra. In 2007 zijn er ongeveer 4 keer zoveel professoren de hora-cátedra.

Contractvorm	2000		2003		2006		2007	
	I	II	I	II	I	II	I	II
de Carrera	349	345	352	343	326	331	338	336
transitorio	107	100	119	143	161	164	158	158
hora-cátedra	174	178	228	260	508	581	729	712
Totaal	630	623	699	746	995	1076	1225	1206

Tabel 7-2: Aantal professoren aan de UTP per contracttype in 2007.

Niet alle professoren zijn voltijds aan de UTP werkzaam. Daarom is het ook belangrijk om de voltijdse equivalenten, die overeenkomen met de eerder besproken absolute aantallen in tabel 7-2 te bekijken. Tabel 7-3 geeft de voltijdse equivalenten weer voor de verschillende contractvormen.

De professoren de carrera zijn als voltijdse equivalenten in de meerderheid, zij maken bijna 60% van het professorenkorps uit. Maar uit deze tabel blijkt dat het aantal voltijdse equivalenten professoren de carrera redelijk constant gebleven. De grootste stijging is hier ook te zien in de categorie professoren de hora-cátedra gevolgd door de transitorio.

Contractvorm	2002	2003	2004	2005	2006	2007
De carrera	324,50	/	317,00	300,25	320,5	325,5
Transitorio	90,50	/	135,00	138	131,5	131
Hora-cátedra	29,75	/	38,88	67,60	97,57	102,7
Totaal	444,75	/	490,88	505,85	547,57	559,2

Tabel 7-3: Professoren voltijdse equivalenten aan de UTP per contracttype in 2007.

Dit is te verklaren door het beleid van de UTP dat gericht is op een sterke studentengroei. Zoals eerder besproken heeft dit beleid tot de gewenste resultaten geleid (zie 6.1), maar de budgetten van de UTP zijn niet in dezelfde mate meegegroeid. Hierdoor is de UTP genoodzaakt om meer met de goedkopere tijdelijke contracten te werken. Dit scenario werd bevestigd door een interview dat ik heb afgenomen van Morelia Pavon, ex-academisch Vice-rector van de UTP.

Als we deze groepen naar sekse bekijken, stellen we onmiddellijk vast dat slechts 24,5% van de professoren vrouwen zijn. Het valt dus al direct op dat er veel minder vrouwelijke professoren tewerkgesteld zijn aan de UTP.

7.7.2. De professoren 'de carrera'

Het aantal professoren de carrera is de laatste 7 jaren redelijk constant gebleven. In 2006 was 16,6% van de professoren de carrera een vrouw. Dit is een daling van 1,4% ten opzichte van 1999. We merken ook dat het aandeel vrouwelijke professoren de carrera (16,6%) lager is dan het gemiddelde van de totale professorenpopulatie (25,2%).

Mogelijke verklaringen voor het lager aandeel vrouwelijke professoren zijn:

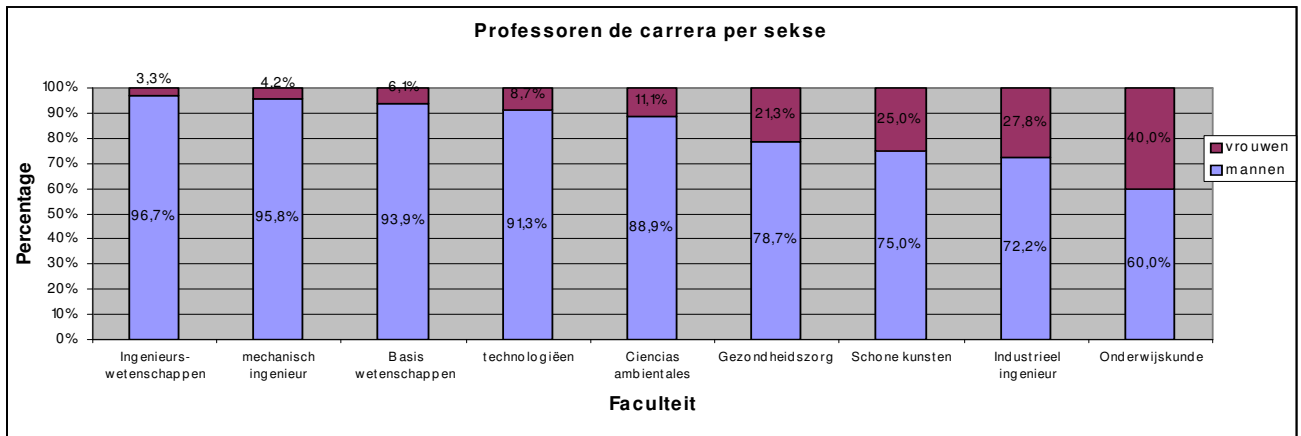
- de nationale oproepen vormen dikwijls een groter probleem voor de vrouwelijke professoren, omdat zij omwille van persoonlijke, familiale redenen en de traditionele rolverdelingen minder snel geneigd zijn om hun stad te verlaten;
- de professoren de carrera worden benoemd door de hogere raden van de UTP. Indien deze, gelijk in Vlaanderen, voornamelijk uit mannelijke leden bestaan, kan er ook in Colombia sprake zijn van het 'Old boys network'. Dit onderzoeken we in hoofdstuk 11.

7.7.2.1. Horizontale segregatie?

Er is duidelijk een ondervertegenwoordiging aanwezig van de vrouwelijke professoren in alle faculteiten. De enigste faculteit die in de buurt komt van een normale vertegenwoordiging van vrouwelijke professoren, is de Faculteit 'Onderwijskunde'. De faculteiten die het grootste overwicht mannelijke professoren kennen zijn de typisch mannelijke opleidingen zoals we die bij de studentenpopulatie hebben vastgesteld. De Faculteiten Ingenieurswetenschappen, Mechanische

Ingenieurswetenschappen en de Faculteit Basiswetenschappen vertonen het grootste overwicht mannelijke professoren.

Ook zien we dat er in de Faculteiten 'Milieuwetenschappen' en 'Industriële Ingenieurswetenschappen' waar de vrouwelijke studenten goed vertegenwoordigd zijn, zeer weinig vrouwelijke professoren zijn.

Figuur 7-1: Verdeling professoren de Carrera per faculteit en sekse in 2006.

Als we naar de vakgebieden kijken, zien we dat de vrouwen goed vertegenwoordigd zijn in het Departement 'Psychopedagogie', 'Menswetenschappen en Talen' en 'Huisarts'. Ze zijn sterk ondervertegenwoordigd in de vakgebieden die te maken hebben met elektriciteit, mechanica, wiskunde en fysica. Maar ook in het vakgebied chemie zijn maar 3 van de 13 professoren vrouwelijk. Voor een volledig overzicht van de professoren de carrera per departement en sekse verwijs ik naar bijlage 2.

We kunnen dus concluderen dat de horizontale segregatie, die we bij de studenten al opgemerkt hebben, bij de professoren de carrera nog versterkt worden. Er zijn ook enkele faculteiten waar de meerderheid van de studenten vrouwen zijn, waar het professorenkorps voornamelijk mannen is.

7.7.2.2. Professoren volgens graad en sekse

Als we de vrouwelijke en mannelijke professoren per graad bekijken, zien we dat 24% van de mannelijke en 20% van de vrouwelijke professoren de hoogste graad 'Titular' bezit²⁸.

Een groter verschil stellen we vast in de categorie professor Asistente. Van de vrouwelijke professoren valt 42% van de professoren in deze graad, terwijl dit voor de mannelijke professoren

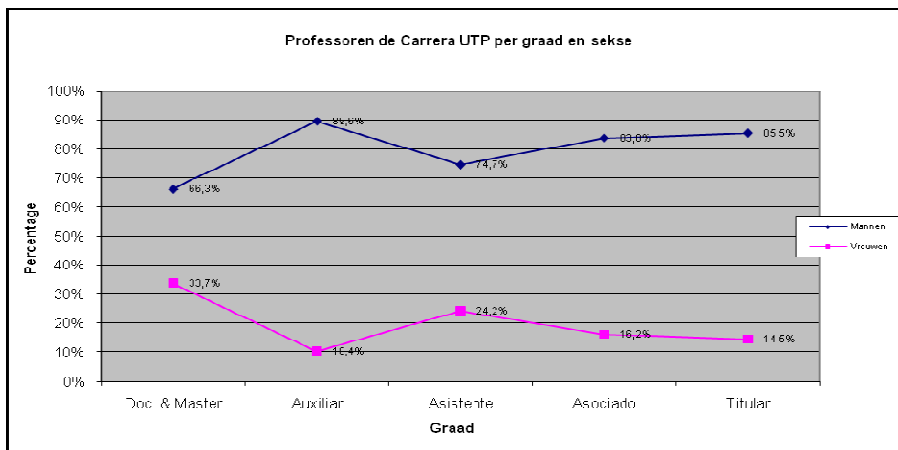
²⁸ In Vlaanderen bezit in 2007 33,7% van de professoren de hoogste titel (VLIR, 2007 eigen berekening).

maar 27% is. Dit verschil van 15% is voornamelijk te verklaren door het kleiner aantal vrouwelijke professoren in de laagste graad van Auxiliar (zie tabel 7-4).

Graad	Mannen	Vrouwen	Totaal
Auxiliar	30%	18%	29%
Asistente	25%	42%	27%
Asociado	21%	20%	21%
Titular	24%	20%	23%

Tabel 7-4: Professoren de carrera per graad en sekse 2006.

Het patroon in figuur 7-4 vertoont voor de drie hoogste graden een gelijkaardig patroon als in Vlaanderen (zie figuur 1-1). Met een dalend percentage vrouwelijke professoren in de hogere graden. Het verval van de laagste naar de hoogste graad in de UTP is wel kleiner dan in Vlaanderen. In de UTP is 14,5% van de professoren met de hoogste graad een vrouw, terwijl dit in Vlaanderen 8,9% is (VLIR, 2007). Een ander verschil dat we vaststellen met Vlaanderen is dat in de UTP het aantal vrouwelijke professoren in de laagste categorie sterk daalt naar 10,4% (zie figuur 7-4).

Figuur 7-2: Professoren de Carrera per graad en sekse in 2006.

Is de terugval in het aandeel vrouwelijke professoren Auxiliar en de stijging van de vrouwelijke professoren Asistente te wijten aan een slechte instroom van vrouwelijke professoren de carrera of aan een snellere promotie van de vrouwen?

De moeilijke instroom van vrouwelijke professoren is duidelijk aanwezig. In 2005 en 2006 zijn slecht 5 van de 55 aangeworven professoren vrouwen. Dit is slecht 9% van het aantal nieuwe professoren. Een interessante vraag die we ons kunnen stellen is, of de slechte instroom van vrouwen aan de UTP te wijten is aan een gebrek aan vrouwelijke kandidaten of door een discriminatie in de selectieprocedure?

Als tweede is het mogelijk dat vrouwen sneller promoveren, deze stelling kunnen we nagaan door de gegevens van de professoren met een lage anciënniteit te bekijken. Bij de professoren met drie jaar anciënniteit zijn er 3 vrouwelijke professoren. Deze drie professoren hebben de graad Asistente. Bij de mannen is slechts een derde van de professoren met 3 jaar anciënniteit gepromoveerd naar professor Asistente.

De vrouwelijke professoren 'Titular' zijn terug te vinden in 4 faculteiten. In de Faculteit 'Schone Kunsten en Menswetenschappen' en de Faculteit 'Onderwijskunde' zijn de meeste vrouwelijke professoren 'Titular' terug te vinden²⁹. In deze faculteiten is respectievelijk 40% en 37,5% van de professoren 'Titular' een vrouw. We stellen dus niet enkel een horizontale segregatie vast. De vrouwen in de andere, mannelijke, faculteiten bezitten ook nog eens een lagere graad dan hun mannelijke collega's.

De twee factoren die belangrijk zijn voor de promotie die we kunnen controleren zijn de anciënniteit en de academische productie³⁰. Daarom gaan we deze verder ontleden en kijken of er een verschil optreedt tussen de mannelijke en de vrouwelijke professoren.

Graad Vs. Anciënniteit

Uit tabel 7-5 kunnen we duidelijk zien dat er een verband is tussen anciënniteit en de graad van de professor. Men kan goed zien hoe de anciënniteit stijgt naargelang de graad stijgt. Tabel 7-5 geeft ook een opsplitsing naar vrouwelijke en mannelijke professoren weer. We stellen vast dat hier niet echt een groot verschil is vast te stellen, enkel in de hoogste graad Titular. Dit komt omdat er veel mannelijke professoren zijn die een anciënniteit van 30 jaar of meer hebben, wat het gemiddelde naar boven trekt. We kunnen dus stellen dat de vrouwen op dit gebied gelijk behandeld worden dan de mannen.

Graad	Mannen	Vrouwen	Totaal
Auxiliar	4,4	4,9	4,5
Asistente	9,0	8,8	8,9
Asociado	12,7	12,2	12,6
Titular	23,5	19,3	22,9
Totaal	11,8	10,9	11,7

Tabel 7-5: Gemiddeld aantal jaren anciënniteit van de professoren de carrera opgesplitst naar graad en sekse 2006.

²⁹ De twee andere faculteiten zijn de Faculteit 'Gezondheidszorg' met 28% vrouwelijke professoren Titular en de Faculteit 'Basiswetenschappen' met 12%.

³⁰ Gegevens over de evaluatie heb ik omwille van de privacyreglementen niet kunnen inkijken. Over de bijscholingen bestaan er geen gecentraliseerde gegevens.

Academische productie en graad

Artikel 45 van het 'Estatuto Docente' bepaalt dat voor het stijgen naar de graad professor Asistente een academische productie van 5 punten nodig is. Wordt dit artikel van het 'Estatuto Docente gerespecteerd?

Er zijn slechts 6 van de 260 professoren Asistente die niet aan deze eis voldoen. We merken geen verschil tussen de mannelijke en de vrouwelijke professoren. We kunnen dus concluderen dat dit artikel goed nageleefd wordt en er geen discriminatie op dit gebied optreedt. Waaraan deze uitzonderingen te wijten zijn, kan dienen als een volgende onderzoeksvraag.

De academische productie van de vrouwelijke professoren is wel duidelijk lager dan die van de mannelijke. Enkel voor de graad Asistente doen de vrouwelijke het beter dan hun mannelijke collega's (zie tabel 7-6).

Graad	Mannen	Vrouwen
Auxiliar	17,5	2,9
Asistente	39	40,1
Asociado	79	12,41
Titular	141	82,05
Totaal	67,48	43,09

Tabel 7-6: Gemiddelde academische productie van de professoren de Carrera per graad en sekse 2006.

Een mogelijke verklaring voor dit verschil kan zijn dat de vrouwen kiezen om meer tijd in de sociale ontwikkelingstaken steken. Deze activiteiten leveren geen punten op voor de academische productiviteit. Over deze ontwikkelingsprogramma's bestaan er echter geen centrale gegevens. Dit zou wel een interessante toekomstige onderzoeksvraag zijn.

De academische productiviteit en de anciënniteit zijn niet de enige bepalende promotiecriteria. Zo voldoen 36% van de mannelijke en 20% van de vrouwelijke professoren Auxiliar aan deze twee promotiecriteria voor professor Asistente. Waarom zitten deze professoren nog in de graad Auxiliar?

Ten eerste is het mogelijk dat deze professoren geen positieve evaluatie hebben gekregen van de Faculteitsraad. Ik heb over de evaluaties geen gegevens kunnen verzamelen door de wet op de privacy en het is dus ook moeilijk om hier een stelling over in te nemen. Maar uit navraag onder de professoren is gebleken dat er zelden een negatieve evaluatie gegeven wordt. Ten tweede is het mogelijk dat een aantal professoren de promotie niet heeft aangevraagd. De professoren moeten namelijk zelf hun aanvraag tot promotie indienen bij de academisch vice-rector. Het kan ook zijn dat ze niet op de hoogte zijn van de promotiecriteria en procedure.

Ten derde kan het zijn dat ze de vereiste bijscholing niet gevolgd hebben.

7.7.2.3. De glazen plafond index

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in Rotterdam heeft om de dikte van het glazen plafond te meten de glazen plafond index (GPI) ontwikkelt. We gaan deze index voor de professoren de carrera berekenen en vergelijken met de indicatoren die we in Vlaanderen terugvinden. Er zijn drie glazen plafond indexen die berekend kunnen worden (Steegmans, 2004):

GPI algemeen:
$$\frac{\text{Aandeel vrouwen bij het academisch personeel}}{\text{Aandeel vrouwen in de hoogste graad van het academisch personeel}}$$

GPI top 1:
$$\frac{\text{Aandeel vrouwen die toe kunnen treden tot het beroep professor}}{\text{Aandeel vrouwen in het academisch personeel}}$$

GPI top 2:
$$\frac{\text{Aandeel vrouwen bij de op één na hoogste graad}}{\text{Aandeel vrouwen bij de hoogste graad}}$$

Voor de berekening van deze indexen gaan we de berekeningen uitvoeren in voltijdse equivalenten om de cijfers te kunnen vergelijken met de cijfers die gegeven worden door de personeelstatistieken van de VLIR (2008).

Voor de **algemene GPI** moeten we als noemer voor Vlaanderen het aandeel van de vrouwen in de graden buitengewoon en gewoon hoogleraar gebruiken. Voor Colombia is dit het aandeel vrouwen in de graad Titular. Deze index bedraagt voor Vlaanderen 2,01 (17,9/8,9) en voor de UTP 1,15 (17/14,66).

De **GPI top 1** voor Vlaanderen bereken we door de verhouding van het aandeel vrouwen in het AAP over het aandeel vrouwen in het ZAP. Voor de UTP is dit het aantal Doctoraats en Masterstudenten, daar zij de enige 2 categorieën zijn die kunnen intreden als professor de carrera. Voor Vlaanderen verkrijgen we een index van 2,85 (51,1/17,9) en voor de UTP 2,18 (37,2/17).

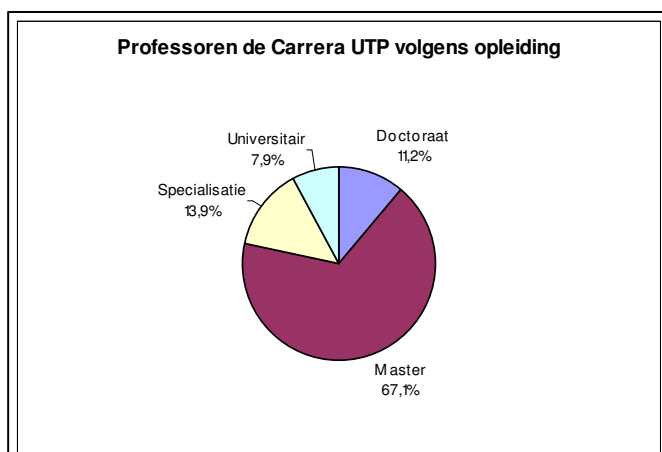
Als laatste gebruiken we voor de **GPI top 2** voor Vlaanderen de verhouding van het aandeel vrouwen in de graad hoogleraar over het aandeel vrouwen met de graad buitengewoon en gewoon hoogleraar. Voor Colombia komt deze index overeen met de verhouding van het aandeel vrouwen met de graad van Asociado over het aandeel vrouwen met de graad Titular. Voor Vlaanderen komen we dan op een index van 1,68 (15/8,9) en voor de UTP op een index van 1,1 (16,17/14,66).

Een hogere index betekent een dik plafond (Stegmans, 2004). Het glazen plafond is in Vlaanderen dus dikker dan aan de UTP. Maar wat interessanter is om vast te stellen is dat de indexen hetzelfde verloop kennen, waarbij het glazen plafond voor beiden het dikste is bij de GPI Top 1, gevolgd door de GPI algemeen en als laatste de GP top 2.

Hieruit kunnen we concluderen dat voornamelijk de intrede in het professoren korps, zowel in Vlaanderen als in de UTP, de moeilijkste stap is voor de vrouwen. Dit bewijst ook zoals in 3.7.2.3 besproken, dat de vrouwen eens ze ingetreden zijn wel de hogere graden kunnen behalen (zij het iets minder vlot dan hun mannelijke collega's) en het verval naar de hogere graden minder groot is dan in Vlaanderen.

7.7.2.4. Professoren volgens opleiding

In tegenstelling met België en Europa is het aan de UTP niet nodig om als professor een Doctoraatstitel te bezitten. Het 'Acuerdo 17 van 13 juli 2003' van de UTP bepaalt dat men voor het intreden in de categorie professor de carrera een Mastertitel moet hebben. Wordt dit akkoord nageleefd?

Figuur 7-3: Professoren de Carrera volgens maximale opleiding.

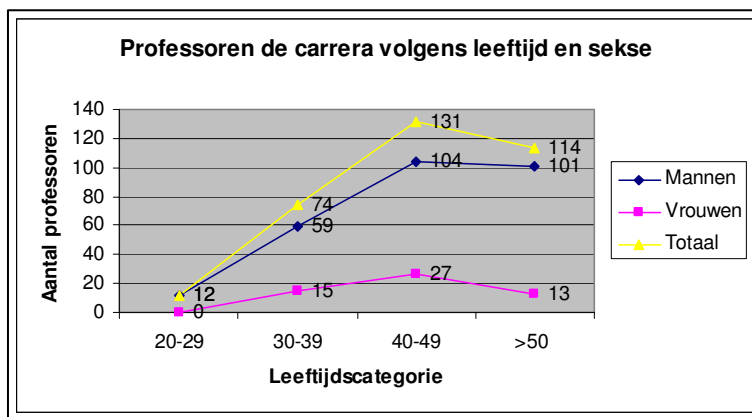
Figuur 7-5 geeft de verdeling weer van de 'maximale opleiding' die de professoren van de UTP genoten hebben. We stellen vast dat 21,8% van de professoren niet aan deze eis voldoet. Hoe kan dit verklaard worden?

Dit decreet is van kracht gegaan in 2003. De professoren die voor deze datum in dienst waren van de UTP vielen dus nog onder het oude Estatuto Docente, waarin deze vereiste nog niet was opgenomen. We merken dat sinds 2003 geen professor meer is aangenomen, die geen Master of Doctoraat gevolgd heeft. We kunnen dus concluderen dat dit akkoord goed nageleefd wordt.

Veel professoren worden vanuit de UTP gesteund³¹ om bijscholingen te volgen. Zo zijn er in 2007, 52 professoren die een doctoraat volgen en 20 professoren die een Master volgen. De vrouwelijke professoren zijn in deze bijscholingen goed vertegenwoordigd, ongeveer een vierde zijn vrouwen. Door deze bijscholingen zal het aantal professoren de carrera met een Doctoraatsdiploma stijgen naar 27%.

7.7.2.5. Professoren volgens leeftijdscategorie

Als we de leeftijden van de professoren bekijken valt het op dat 71,6% van de professoren ouder is dan 40 jaar (zie figuur 7-6). De gemiddelde leeftijd van zowel de mannelijke als de vrouwelijke professoren is 45 jaar.

Figuur 7-4: Professoren de Carrera per leeftijdscategorie en sekse 2006.

In Vlaanderen is het aantal professoren ouder dan 40 jaar nog groter, namelijk 81,9% (VLIR, 2008). Dit is ook logisch aangezien het verplicht is een doctoraat te volgen voor het intreden als professor. Daardoor kan men pas later in het ambt van professor treden dan in Colombia.

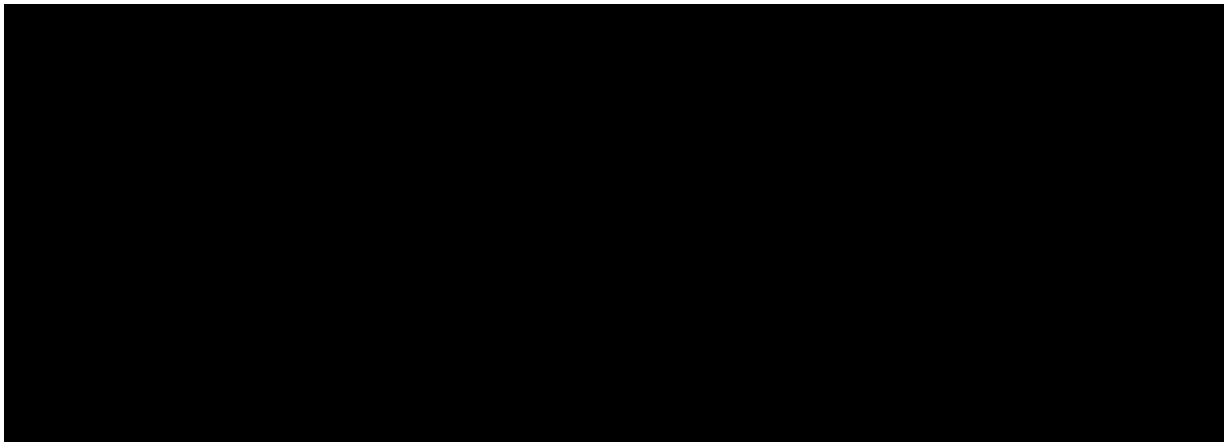
7.7.3. De professoren 'transitorio'

In 2006 zijn er 164 professoren transitorio verbonden aan de UTP. Van deze 164 professoren zijn er 47 vrouwelijk en 117 mannelijk. We zien dus dat de bij de professoren transitorio de vrouwen beter vertegenwoordigd zijn dan bij de professoren de carrera, respectievelijk 28,6% ten opzichte van 16,6%.

³¹ Deze steun is enkel beschikbaar voor de professoren de carrera.

7.7.3.1. Horizontale segregatie?

Ook bij deze categorie professoren zien we een grote horizontale segregatie. De meeste faculteiten worden bevolkt door mannelijke professoren. Zoals men kan zien in figuur 7-7 zien we dezelfde horizontale segregatie als bij de professoren de carrera. De horizontale segregatie is bij de professoren de carrera wel minder sterk dan bij de professoren de carrera (uitgezonderd Mechanische Ingenieurswetenschappen zie figuur 7-3). In de Faculteit Mechanische Ingenieurswetenschappen is er geen enkele vrouwelijke professor. In de Faculteiten 'Basiswetenschappen', 'Ingenieurswetenschappen' en 'Technologieën' is het professorenkorps sterk bevolkt door mannelijke professoren.

Figuur 7-5: Professoren transitorio per faculteit en sekse.

De enige twee faculteiten waar de representatie van vrouwelijke professoren transitorio goed te noemen is de Faculteiten 'onderwijswetenschappen' en 'Industriële ingenieurswetenschappen'. Voor een volledig overzicht van de professoren transitorio per departement en sekse verwijs ik naar bijlage 2.

7.7.3.2. Algemene bevindingen

De graden van de professoren transitorio zijn opmerkelijk lager dan die van de professoren de carrera. 86,6% van de professoren transitorio bezit de laagste titel Auxiliar, 11% de titel van Asistente en 2,4% die van Asociado. Er is geen enkele professor die de titel Titular bezit. Al de professoren met de titel Asociado zijn mannen. Voor de rest komt de verdeling van de graden ongeveer overeen.

Deze lagere graden worden grotendeels verklaard door de lagere anciënniteit en academische productie. De gemiddelde **anciënniteit** van de professoren transitorio bedraagt 3,5 jaar tegenover 11,7 jaar voor de professoren de carrera.

De **academische productiviteit** van de professoren transitorio is opmerkelijk lager dan die van de professoren de carrera (zie 7.7.2.2). De gemiddelde productiviteit is 5,75 punten. Er is bijna geen verschil tussen de mannelijke en de vrouwelijke professoren. Deze lagere productiviteit kan verklaard worden door:

- de kortere semesters voor de professoren;
- minder anciënniteit;
- zij worden pas sinds 2003 opgenomen in het Escalafón Docente. Daarvoor waren zij misschien minder gemotiveerd om academisch productief te zijn.

Het opleidingsniveau is ook veel lager dan dat van de professoren de carrera. Ongeveer de helft van de professoren transitorio heeft maximaal universitair onderwijs gevolgd. Een vierde van de professoren heeft een Specialisatie gevolgd en een vierde een Master. Er is geen professor transitorio die een Doctoraatsopleiding gevolgd heeft.

De gemiddelde leeftijd van zowel de mannelijke als de vrouwelijke professoren transitorio is 39 jaar. De professor transitorio is dus gemiddeld 6 jaar jonger dan de professor de carrera. Dit kan deels verklaard worden door de lagere scholing van de professoren transitorio, waardoor zij eerder tot het beroep professor kunnen toetreden.

7.7.4. Professoren de hora-cátedra

In 2006 zijn er 581 professoren de hora cátedra gecontracteerd. Dit is 57% van het totaal aantal professoren. 27,8% van deze professoren zijn vrouwelijk. Gemiddeld geeft een professor de hora-cátedra 6 uur per week les.

Het opleidingsniveau is ongeveer hetzelfde als bij de professoren de transitorio. Hier zijn er wel enkele professoren die een doctoraatstitel bezitten maar dit zijn op één na allemaal professoren die ook als professoren de carrera werken.

Ook hier merken we dezelfde horizontale segregatie op. Maar liefst 46% van de vrouwelijke professoren is tewerkgesteld in de Faculteiten 'Onderwijswetenschappen' en 'Schone Kunsten en Menswetenschappen'. Voor de richtingen die te maken hebben met elektriciteit en mechanica zijn slechts 4 van de 61 professoren vrouwelijk.

Van deze professoren worden er geen gegevens over anciënniteit of academische productie bijgehouden omdat ze voor geen enkel doel worden gebruikt.

7.8.Conclusie

- sinds 2000 is het aantal professoren aan de UTP bijna verdubbeld. Voornamelijk het aantal tijdelijke professoren is gestegen omdat zij goedkoper zijn dan de vaste professoren;
- de vrouwelijke professoren zijn sterk in de minderheid. Slechts 16,6% van de professoren de carrera is een vrouw. Bij de tijdelijke professoren zijn 28% van de professoren vrouwelijk. De vrouwelijke professoren zijn dus duidelijk minder goed vertegenwoordigd bij de vast professoren;
- de horizontale segregatie die we opgemerkt hebben bij de studenten is er ook bij het professorenkorps. Bij de professoren de carrera is de segregatie nog sterker uitgesproken dan bij de studenten. Ook faculteiten die voornamelijk door vrouwelijke studenten bevolkt worden hebben een overwegend mannelijk professorenkorps;
- het aantal vrouwelijke professoren met de hoogste graad daalt net als in Vlaanderen, maar het verval is wel kleiner aan de UTP dan in Vlaanderen. Wat meer opvalt, is het lage aantal vrouwelijke professoren met de laagste graad. Dit is voornamelijk het gevolg van een slechte instroom van vrouwelijke professoren de carrera in de laatste jaren;
- de vrouwelijke professoren met de hoogste graad zijn terug te vinden aan de vrouwelijke faculteiten. Er is dus niet enkel sprake van een horizontale segregatie, maar de vrouwelijke professoren in de mannelijke faculteiten bezitten ook nog eens een lagere graad dan hun mannelijke collega's;
- de glazen plafond index is aan de UTP lager dan in Vlaanderen, maar vertoont wel hetzelfde patroon. Voornamelijk de intrede in het ambt professor is moeilijk zowel in Vlaanderen als aan de UTP;
- de anciënniteit en de academische productie zijn zeer belangrijk voor de promotie. Er kan geen discriminatie opgemerkt worden in de naleving van deze criteria;
- de tijdelijke professoren hebben een opleidingsniveau, academische productie en anciënniteit die veel lager is dan de professoren de carrera.

Hoofdstuk 8. Onderzoeksgroepen in de UTP

8.1. Algemeen

Colombia wil op het gebied van onderzoek en ontwikkeling investeren. Daarom is er in het ontwikkelingsplan een verdubbeling van de investeringen opgenomen. Ze willen een stijging van de investeringen in O&O naar 0,6% van het BBP. In 2003 was dit nog maar 0,3% (Fernandes et al., (2006c). Niettegenstaande is dit nog altijd zeer weinig vergeleken met de 3% van het BBP die in de Barcelona doelstellingen zijn opgenomen (Zie hoofdstuk 1).

In de UTP zijn er 53 onderzoeksgroepen die erkend zijn door de staatsinstelling Colciencias³² (Instituto Colombiana para el desarrollo de la ciencia y la tecnología). Met dit aantal staat de UTP in de top van het aantal onderzoeksgroepen per instelling (Fernandes et al., 2006c). De onderzoeksgroepen worden in categorie A, B of C ingedeeld. De categorie A staat voor de onderzoeksgroepen met de beste kwaliteit, innovativiteit, meeste publicaties, etc. Na B en C daalt dit stelselmatig. Van de 53 onderzoeksgroepen zijn er 15 die in de categorie A, 15 die in categorie B en 23 die in categorie C vallen.

De onderzoeksgroepen kunnen samengesteld zijn uit (zie tabel 8-1):

- Docenten
- Personeelsleden
- Externen
- Studenten

	professoren		Externen		Personeel		Studenten	
	M	V	M	V	M	V	M	V
Aantal	220	42	13	3	8	1	153	119
Percentage	89,4%	17,1%	81,3%	18,8%	88,9%	11,1%	56,3%	43,8%

Tabel 8-1: Onderzoeksgroepen opgesplitst naar categorie en sekse.

De eerste drie kolommen in deze tabel worden onderzoekers genoemd. De mannen zijn duidelijk oververtegenwoordigd bij de **onderzoekers**. 20,6%³³ van de professoren die kunnen deelnemen aan wetenschappelijk onderzoek zijn vrouwen. Maar we zien dat er maar 17,1% van de professoren in de onderzoeksgroepen vrouwen zijn. Een mogelijke verklaring is dat de vrouwelijke professoren eerder voor de sociale ontwikkelingstaak kiezen dan voor het uitvoeren van onderzoek. Anderzijds kan het zijn dat professoren transitorio minder snel geneigd zijn om wetenschappelijk

³² Dit is een instituut zoals de Fonds Wetenschappelijk Onderzoek in Vlaanderen

onderzoek te doen. De UTP scoort hierbij slechter dan het Colombiaans gemiddelde in 2002 van 37% vrouwelijke onderzoekers (Olaya, 2003).

Bij de **studenten**³⁴ zien we dat 43,8% van de leden van de onderzoeksgroepen vrouwelijk zijn. Dit cijfer is ongeveer gelijk aan het percentage vrouwelijke studenten (zie 2.2.1). Dus bij de studenten kunnen we wel een goede participatie vaststellen.

Van de 53 **verantwoordelijke**³⁵ **voor de onderzoeksgroepen** zijn er maar 8 vrouwen (15%). In de onderzoeksgroepen van categorie A zijn er 3 vrouwelijke verantwoordelijken, in de categorie B ook 3, en 2 in de categorie C. De vrouwen zijn dan wel minder vertegenwoordigd, maar zijn ook in de hogere kwaliteitsgroepen terug te vinden. In 2002 is in Colombia 30% van de verantwoordelijke voor de onderzoeksgroepen een vrouw (Fernandes et al., 2006). De UTP scoort dus ook hier opmerkelijk slechter dan het Colombiaans gemiddelde.

8.2. Horizontale segregatie

Zoals we konden verwachten, is de helft van de **vrouwelijke verantwoordelijken** terug te vinden in onderzoeksgroepen aan de Faculteit Onderwijswetenschappen. In 4 van de 9 faculteiten zijn er geen vrouwelijke verantwoordelijken voor een onderzoeksgroep. Deze zijn zoals te verwachten de Faculteiten 'Mechanische Ingenieurswetenschappen' en 'ingenieurswetenschappen'. Maar ook aan de Faculteiten 'Technologieën' en 'Industrieel Ingenieur' zijn er geen vrouwelijke verantwoordelijke. Zeker in de Faculteit 'Industrieel Ingenieur' waar bijna 30% professoren de carrera en 59% van de professoren transitorio vrouwen zijn.

In de faculteiten waar de vrouwelijke professoren het minst goed vertegenwoordigd zijn, zijn ook bijna geen vrouwelijke **onderzoekers** (zie Tabel 8-2). In deze 4 faculteiten zijn slechts 6 van de 166 onderzoekers een vrouw. We zien ook dat in de Faculteit 'Onderwijskunde' weinig vrouwelijke onderzoekers zijn. De enige 2 faculteiten met een goede vertegenwoordiging vrouwelijke onderzoekers zijn de Faculteiten 'Schone Kunsten en Menswetenschappen' en 'Industriële Ingenieurswetenschappen'.

Er zijn enkele verschillen ten opzichte van het nationale gemiddelde. In 2002 waren de vrouwelijke onderzoekers in de gezondheidswetenschappen in de meerderheid en was 42% van de onderzoekers in de mens- en sociale wetenschappen een vrouw. In de ingenieurswetenschappen en natuurwetenschappen zijn de vrouwen in Colombia ook sterk in de minderheid, respectievelijk

³³ Professoren de carrera en transitorio kunnen deelnemen aan de onderzoeksgroepen. 20,6% van deze groep zijn vrouwen.

³⁴ De studenten van zowel de pregrado als de postgrado opleidingen kunnen deelnemen aan de onderzoeksgroepen.

³⁵ Er worden geen speciale vereisten gesteld om voorzitter van een onderzoeksgroep te mogen zijn.

slechts 21% en 32% (Olaya, 2003).

Faculteit	Mannen	Vrouwen
Mechanische Ingenieurswetenschappen	100%	0%
Technologieën	100%	0%
Basiswetenschappen	94,3%	5,7%
Ingenieurswetenschappen	92,7%	7,3%
Gezondheidswetenschappen	76%	24%
Milieuwetenschappen	71,9%	28,1%
Onderwijswetenschappen	68,2%	31,8%
Industriële Ingenieurswetenschappen	62%	38%
Schone kunsten en Menswetenschappen	46,1%	53,9%

Tabel 8-2: Onderzoekers per Faculteit en sekse 2007.

Enkel in de onderzoeksgroepen van de Faculteit 'Basiswetenschappen' is de vertegenwoordiging van vrouwelijke studenten zeer laag (zie tabel 8-3). In de verschillende ingenieursfaculteiten is de participatie van de vrouwen tussen de 25% en de 30%. Dit is ondanks de zeer sterke vertegenwoordiging van mannelijke studenten in deze richtingen goed te noemen³⁶. Enkel de Faculteit Industriële Ingenieurswetenschappen vormt hierop een uitzondering. Hier zijn wel 50% van de studenten vrouwelijk, maar zijn slechts 25% van de deelnemende studenten aan de onderzoeksgroep vrouwelijk.

Faculteit	Mannen	Vrouwen
Basiswetenschappen	90,9%	9,1%
Ingenieurswetenschappen	75%	25%
Industriële Ingenieurswetenschappen	75%	25%
Mechanische Ingenieurswetenschappen	71%	29%
Technologieën	64,2%	35,8%
Schone kunsten en Menswetenschappen	60%	40%
Gezondheidswetenschappen	41,3%	58,7%
Milieuwetenschappen	35%	65%
Onderwijswetenschappen	31%	69%

Tabel 8-3: Studentenverdeling van de onderzoeksgroepen per faculteit volgens sekse.

³⁶ 92,5% mannelijke studenten voor de faculteit 'mechanische ingenieurswetenschappen' en 85% voor de faculteit 'ingenieurswetenschappen'.

8.3.Conclusie

- Bij de onderzoekers stellen we ook een ondervertegenwoordiging van de vrouwen vast. De horizontale segregatie die we bij de professoren gezien hebben bestaat hier ook, maar ook aan faculteiten met redelijk wat vrouwelijke professoren zijn weinig vrouwelijke onderzoekers;
- de vrouwelijke studenten zijn geïnteresseerd in het uitvoeren van onderzoek. De deelname aan deze groepen is namelijk vrijwillig en is geen verplicht onderdeel uit van het curriculum. De horizontale segregatie vermindert zelfs. Maar bij het doorgroeien naar onderzoekers en verantwoordelijken van een onderzoeksgroep stellen we toch weer dezelfde horizontale en verticale segregatie vast als in de hele UTP.
- Ten opzichte van het nationaal gemiddelde zijn er minder vrouwelijke onderzoekers en verantwoordelijken in de UTP. In de UTP zijn er ook minder vrouwelijke professoren in de onderzoeksgroepen 'Gezondheidszorg'.

Hoofdstuk 9. Leidinggevende functies

Als vierde groep bespreek ik de leidinggevende functies van de UTP. We beperken ons daarbij tot de academische functies. Onder de leidinggevende functies vallen de functies die de 'Uitvoerende' en de 'Wetgevende' macht hebben in de UTP.

9.1. De uitvoerende functies

De uitvoerende functies moeten de doelstellingen die door de Wetgevende macht vastgelegd worden (zie 9.2) uitvoeren in het dagelijks beleid van de universiteit. Onder deze titel vallen 4 functies:

- Departementshoofd
- Decaan
- Vice-rector
- Rector

In de categorie 'Leidinggevende' vallen 32 personeelsleden die allemaal professor de carrera zijn. Het 'Acuerdo No. 29 van 16 december (Estatuto Docente)' bepaalt nochtans dat ook professoren transitorio zich kandidaat mogen stellen voor de functies van departementshoofd en decaan. Maar blijkbaar is nog geen enkele professor transitorio verkozen tot één van deze functies.

Een tekortkoming in het reglement van de UTP is dat er voor geen enkele van deze functies (uitgezonderd Vice-rector) een geschreven verkiezingsreglement beschikbaar is. Dit maakt het natuurlijk moeilijk om deze verkiezingen te controleren op objectiviteit en gelijkheid van kansen voor al de deelnemers.

9.1.1. De Departementshoofden

De faculteiten zijn onderverdeeld in Departementen. Ieder Departement wordt geleid door een Departementshoofd. Er zijn 21 Departementhoofden terwijl er 24 departementen zijn. Het 'artikel 24' van het 'Estatuto General' van de UTP bepaald namelijk dat in de faculteiten waar er maar 1 departement is, de functies van Departementshoofd vervuld worden door de Decaan. De Departementshoofden worden verkozen voor een periode van 3 jaar door middel van een anonieme verkiezing onder de professoren de carrera en de professoren transitorio met minstens 1 jaar ervaring.

Het 'Acuerdo 29 van 16 december (Estatuto General)' van de 'Consejo Superior van de UTP' bepaalt dat de Departementshoofden minimum de titel Asistente moeten bezitten. Dit wordt goed nageleefd, aangezien er geen enkel departementshoofd is die niet voldoet aan deze eis.

Er zijn 17 mannelijke Departementshoofden (81%) en 4 vrouwelijke (19%). Zoals te verwachten merken we dat deze 4 vrouwen functies bekleden in de Departementen 'Sociale Wetenschappen', 'Menswetenschappen en Talen', 'Huisarts' en 'Chemische Technologie'.

9.1.2. De Decanen

De kandidaten die willen meedoen aan de verkiezingen voor Decaan, moeten minsten de graad Asistente bezitten. Vroeger was dit de graad Asociado, maar om het aantal kandidaten tot deze functie te vergroten is dit verlaagd (Acuerdo N° 14 van 3 juni 2003 (Estatuto General)). De kandidaat moet over 1 jaar ervaring in een administratieve functie hebben. Onder administratieve functie bedoelt men Departementshoofd. De Decanen worden verkozen voor een periode van 3 jaar, door de studenten, professoren de carrera en transitorio en de 'Consejo Superior van de UTP.

Er zijn 9 faculteiten op de UTP en dus ook 9 Decanen, waarvan er slechts één een vrouw is. Dit is de Decaan van de Faculteit 'Onderwijskunde'.

9.1.3. De Vice-rectoren

Een Vice-rector moet tenminste 2 jaar aan de universiteit verbonden zijn en ten minste de graad van Asociado bereikt hebben (Art. 34, Estatuto General UTP). De Vice-rectoren worden door de Rector benoemd aangezien zij een vertrouwensfunctie zijn. Zij kunnen op ieder moment vervangen worden door de Rector. Er zijn drie Vice-rectoren aan de UTP. Ze hebben ieder een apart gebied waarin ze werkzaam zijn. Deze drie zijn:

- Academisch Vice-rector;
- Administratief Vice-rector;
- Vice-rector voor onderzoek, innovatie en ontwikkeling.

Deze drie functies worden uitgeoefend door mannen. Alle drie hebben ze de titel van Titular en een anciënniteit van 30 jaar of meer. In de geschiedenis van de UTP is er maar één vrouwelijke Vice-rector geweest. Zij is tevens de vrouw die de hoogste positie binnen de UTP bekleed heeft.

9.1.4. De Rector

De Rector wordt om de 3 jaar verkozen door de 'Consejo Superior'. Voor deze verkiezing wordt er een nationale vacature geplaatst, waarna de kandidaten hun curriculum Vitae binnenbrengen. Hierna benoemt de Consejo Superior de rector. De vereisten voor de functie van rector worden bepaald door Artikel 22 van het Estatuto General. De kandidaten moeten de Colombiaanse nationaliteit bezitten, een universitaire titel hebben en minstens 5 jaar academische of administratieve ervaring hebben. Onder administratieve ervaring vallen de functies van Departementshoofd, Decaan en Vice-rector. Het valt onmiddellijk op dat de vereisten voor Rector minder zwaar zijn dan die voor Vice-rector. Dit kan duiden op de grotere invloed van de politiek in deze beslissing.

Sinds 1999 is Dr. Luis Enrique Arango Jiménez de Rector van de UTP. Hij is dus al 2 maal herkozen. Sinds de oprichting van de universiteit zijn er 12 mannelijke Rectoren geweest.

9.2.De wetgevende macht

9.2.1. De bestuursraden van de UTP

De Consejo's vormen de wetgevende macht van de universiteit. Zij bepalen het strategisch beleid van de universiteit. Er zijn drie 'Consejo's (Raden)' in de UTP. Deze zijn:

- Consejo Superior;
- Consejo Academico;
- Consejo de Facultad.

De 'Consejo Superior' is de hoogste autoriteit in de UTP en kan vergeleken worden met de Raad van Bestuur. De 'Academische Raad' is de hoogste autoriteit op academisch gebied. Zij moet de doelstellingen die voorgedragen worden door de 'Consejo Superior' op het academische vlak uitwerken. Als laatste moet de 'Faculteitsraad' voor de uitwerking van de strategie van de Academische Raad uitwerken in de Faculteit.

Wij gaan in deze case study enkel aandacht besteden aan de 2 belangrijkste. Deze zijn de 'Consejo Superior' en de 'Consejo Academico'. Vermits de bespreking van alle Faculteitsraden een te uitgebreid werk zou zijn.

9.2.2. De 'Consejo Superior'

De Consejo Superior bestaat uit 11 vaste leden en 3 genodigden. Enkele van de leden van deze raad zijn, de Rector, de Gouverneur van het Departement Risaralda, vertegenwoordigers van het Ministerie van Onderwijs, vertegenwoordigers van de stakeholders in de faculteit,....

In deze raad zijn slechts 2 van de 14 leden een vrouw. De vertegenwoordigster van het Ministerie van Onderwijs en de vertegenwoordigster van de afgestudeerden. Anders gezegd is slechts 14,3% van de leden van deze raad vrouwelijk.

9.2.3. De 'Consejo Academico'

Deze Consejo telt 17 vaste leden waarvan er slechts 2 vrouwen. Deze vrouwelijke leden zijn een studentenvertegenwoordigster en de Decaan van de Faculteit 'Onderwijskunde'. Buiten de vaste leden zijn er nog vier genodigden. Slechts 1 van de 4 genodigden is vrouwelijk, dit is een juridisch raadgeefster. In het totaal zijn dus slechts 3 van de 21 leden van deze raad vrouwelijk. Juist zoals

voor de 'Consejo Superior' is slechts 14,3% van de leden van deze raad een vrouw.

Zoals men kan zien, zijn de vrouwen sterk ondervertegenwoordigd in de beide raden. En bevestigt de stelling die we hebben gemaakt in 7.3. De beslissingsorganen die de meeste inspraak hebben in het beleid van de UTP zijn dus sterk mannelijk en bevestigt de 'Old boys network' theorie.

9.2.4. Conclusie

- De vrouwen zijn sterk ondervertegenwoordigd in de uitvoerende functies. slechts 19% van de departementshoofden en 11% van de decanen zijn een vrouw. Zij zijn ook terug te vinden in de typisch vrouwelijke faculteiten. Er is sinds de oprichting van de UTP slechts één vrouwelijke Vice-rector geweest en nog nooit een vrouwelijke Rector;
- Ook de beheerraden bestaan voor het overgrote deel uit mannen. Het is dus mogelijk dat er een 'Old Boys Network' bestaat.

9.3. Conclusie van het onderzoek

In de UTP is het aantal studenten gestegen naar 11.704 studenten in 2007. Het aandeel vrouwelijke studenten is sterker gegroeid dan de mannelijke. In 2007 is 42,3% van de studenten vrouwelijk. De stijging van het aantal vrouwelijke studenten heeft echter geen vermindering van de horizontale segregatie als gevolg gehad. De stijging van het aantal vrouwelijke studenten is voornamelijk te danken aan meer inschrijvingen in de typische vrouwelijke faculteiten en de nieuwe studierichtingen. Hierdoor is de horizontale segregatie van voor de vrouwelijke studierichtingen nog versterkt. De vrouwelijke studierichtingen zijn 'Kinderopvoedkunde', de 'Taal en Communicatie richtingen'. Dit zijn dus dezelfde studierichtingen als in Vlaanderen. Anders dan in Vlaanderen worden de studierichtingen die met chemie te maken hebben voornamelijk door vrouwelijke studenten gevolgd. De mannelijke studenten zijn overwegend ingeschreven aan de studierichtingen die te maken hebben met elektriciteit, elektronica en mechanica. Ook de in Vlaanderen traditionele studierichtingen Informatica, 'Wiskunde en Fysica' en 'Filosofie' worden overwegend door mannelijke studenten gevolgd.

Door de sterke groei van de inschrijvingen is ook het aantal professoren sterk gestegen. De stijging is het sterkste voor de tijdelijke contracten omdat deze goedkoper zijn. Slechts 25,2% van de professoren is vrouwelijk. Dit percentage is voor de vaste professoren nog veel lager, namelijk 16,6%. De vrouwen vinden dus moeilijk de weg naar het beroep 'professor' in Colombia, zeker voor de vast gecontracteerde professoren (professoren de carrera).

Bij de professoren merken we dezelfde horizontale segregatie op als bij de studenten. Dit in al de drie besproken contractvormen, maar voor professoren de carrera is de segregatie het sterkste. De

vrouwelijke professoren de carrera die in de mannelijke faculteiten werkzaam zijn, hebben daarentegen ook een lagere graad dan hun mannelijke collega's.

Ook in de UTP zijn er 4 graden in het beroep professor. We merken net als in Vlaanderen dat het aandeel vrouwelijke professoren de carrera daalt als de graad stijgt. Het verval in de UTP is echter niet zo groot als in Vlaanderen. In de UTP is 14,5% van de professoren met de hoogste graad een vrouw, tegenover slechts 8,9% in Vlaanderen. Het kleinere verval aan de UTP wordt bevestigd als we de glazen plafond indexen vergelijken. Deze indexen zijn aan de UTP kleiner dan in Vlaanderen, maar vertonen wel hetzelfde patroon. De GPI Top 1 is voor beiden het hoogste. Dit wijst op een hoge barrière om in het beroep professor toe te treden. Aan de UTP wordt deze moeilijke instroom bevestigd als we naar de nieuw aangeworven professoren kijken. Slecht 5 van de 55 aangeworven professoren in de laatste 2 jaren waren vrouwen. De moeilijke instroom verklaart tevens het lage aandeel vrouwelijke professoren met de laagste graad.

De academische productie en de anciënniteit zijn zeer belangrijk, voor zowel de mannelijke als de vrouwelijke professoren, voor een promotie naar een hogere graad. Bij het controleren van de promotiecriteria kunnen we concluderen dat de vrouwen op dit gebied niet benadeeld worden.

De vrouwen zijn ook in de minderheid in de onderzoeksgroepen. Dit voornamelijk bij de onderzoekers en de verantwoordelijken van de onderzoeksgroepen. Slechts 16% van de onderzoekers en 15% van de verantwoordelijken is een vrouw. Bij de studenten zijn de vrouwen wel goed vertegenwoordigd. 43,8% van de studenten die participeren in de onderzoeksgroepen zijn vrouwen. Hieruit kunnen we afleiden dat vrouwelijke studenten zeker geïnteresseerd zijn in wetenschappelijk onderzoek omdat de deelname vrijwillig is. De horizontale segregatie vermindert aan alle faculteiten, behalve de faculteit basiswetenschappen.

Als laatste hebben we de leidinggevende functies van de UTP onderzocht. Ook hier stellen we een grote ondervertegenwoordiging van de vrouwen vast. Hoe hoger de functie, hoe minder vrouwen er terug te vinden zijn. Er zijn maar 4 van de 21 departementshoofden en 1 van de 9 decanen een vrouw. De Vice-rectoren en de rector zijn mannen. Ook de Raden van de UTP bestaan voor 85% uit mannen. Door deze oververtegenwoordiging van de mannen in de hoogste functies van de UTP is het mogelijk dat er een 'old boy's network' bestaat.

We kunnen dus concluderen dat er op ieder gebied in de UTP een horizontale en verticale segregatie bestaat.

Lijst van geraadpleegde werken

Acnur. (2008). *Infogramas situación humanitaria Colombia*. Opgevraagd op 13 maart 2008, van de volgende website: <http://www.acnur.org/pais/docs/2299.pdf>

Arango, C., Misas, M. & Lopez, E. (2004). *Economía subterránea en Colombia 1976-2003: Una medición a partir de la demanda de efectivo*. Opgevraagd op 23 maart 2008, van de volgende website: <http://www.banrep.gov.co/docum/ftp/borra335.pdf>

ASCUN (2002). *Agenda de políticas y estrategias para la educación superior Colombiana 2002-2006: De la Exclusion a la equidad*. Opgevraagd op 12 maart 2008, van de volgende website: [Www.unibague.edu.co/.../Politicasy%20estrategias%20para%20la%20educacion%20superior%202006-%202010\(1\).pdf](http://www.unibague.edu.co/.../Politicasy%20estrategias%20para%20la%20educacion%20superior%202006-%202010(1).pdf)

Bernal, R. (2007). *The Informal Labor Market in Colombia: Identification and Characterization*. Opgevraagd op 23 maart 2008, van de volgende website: http://economia.uniandes.edu.co/profesores/planta/bernal_raquel/documentos_de_trabajo

Bernat, L. (2005). *Análisis de género de los diferencias salarial en las siete principales áreas metropolitanas: evidencia de discriminación?* Opgevraagd op 22 augustus 2007, van de volgende website: http://www.pnud.org.co/img_upload/9056f18133669868e1cc381983d50faa/65_78.pdf

Bogaert, V. (2007). Een HR-blik op het academisch personeelsbeleid. *Thema*, 3, 17-21.

BusinessColombia (2007). Opgevraagd van de volgende website: http://www.businesscol.com/productos/glosarios/servicios%20publicos/glosario_serviciospublicos_s.html

Botero, C. (2004). *Estudio comparativo antiguo y nuevo SISBEN*. Opgevraagd op 12 februari 2008, van de volgende website: <http://www.risaralda.gov.co/docs/planeacion/ESTUDIO%20COMPARATIVO.%20VIEJO%20SISBEN%20VS%20NUEVO%20SISBEN.pdf>

Cárdenas de Santamaría, M. (2004). *En Colombia las mujeres hacen la tarea*. Opgevraagd op 22 augustus 2007, van de volgende website: http://www.thedialogue.org/publications/2002/winter/verge_cardenas.pdf

Castañeda, T. (2004). *Targeting social spending to the poor with proxy-means testing: Colombia's SISBEN system*. Opgevraagd op 9 februari 2007, van de volgende website: <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/0529.pdf>

CEDE. (2006). *Balance del plan decenal de educación*. Opgevraagd op 19 december 2007, van de volgende website: http://www.fundacionexe.org.co/wps/PA_1_0_15H/pdf/plan.pdf

Charry, L. (2003) *La participación laboral de las mujeres no jefe de hogar y el efecto del servicio domestico*. Opgevraagd op 22 augustus 2007, van de volgende website: <http://www.banrep.gov.co/docum/ftp/borra262.pdf>

Con Chávez ha crecido la inseguridad en Venezuela: El índice de homicidios era de 19 par cada 100 mil habitantes; ahora es de 49, mas del doble que en México [Elektronische versie]. 2008, 19 maart). *Cronica*. Van de volgende website: http://www.cronica.com.mx/nota.php?id_notas=352772

Conpes 055 de 2001. Opgevraagd op 12 februari 2008, van de volgende website: <http://www.sisben.gov.co/LinkClick.aspx?fileticket=tgsIrtz2lF4%3D&tabid=48&mid=393&language=es-ES>

DANE. (2005a). Censo 2005: *Capital Humano*. Opgevraagd op 5 juli 2007, van de volgende website: http://www.dane.gov.co/censo/files/presentaciones/capital_humano.pdf

DANE. (2005b). *Censo General 2005: Datos desagregados por sexo*. Opgevraagd op 5 juli 2007, van de volgende website: http://www.dane.gov.co/files/censo2005/gene_15_03_07.pdf

DANE. (2005c). *Boletín Censo General 2005: Necesidades Básicas Insatisfechas*. Opgevraagd op 9 oktober 2007, van de volgende website: http://www.dane.gov.co/censo/files/boletines/bol_NBI_censo05.pdf

DANE. (2005d). *Informe especial: Cense General 2005, Educación*. Opgevraagd op 19 december 2007, van de volgende website: http://www.dane.gov.co/censo/files/boletines/bol_educacion.pdf

DANE. (2006). *Mercado laboral por sexo gran encuesta integrada de hogares: III semestre 2006*. Opgevraagd op 22 augustus 2007, van de volgende website: http://www.dane.gov.co/files/investigaciones/boletines/ech/ech/bol_sexo_IIItrim06.pdf

DANE. (2007). *Colombia: Producto Interno Bruto por Clase de actividad Economica*. Opgevraagd op 7 december 2007, van de volgende website: <http://209.85.207.104/custom?q=cache:nwAzBTgKVJEJ:www.comunidadandina.org/estadisticas/series/of-col.xls+Producto+interno+bruto+de+colombia&hl=es&ct=clnk&cd=22&gl=es&client=pub-1607496697408499>

Decreet 12 juni 1991: *Betreffende de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap*. Opgevraagd op 19 december 2007, van de volgende website: <http://www.vub.ac.be/downloads/UDnaafbouw.pdf>

Decreto 1279 de junio 19 de 2002. Opgevraagd op 23 september 2007, van de volgende website:
<http://www.universia.net.co/docentes/view-document/documento-247.html>

Decreto 1860 de 1994. Opgevraagd op 15 oktober 2007, van de volgende website:
<http://www.col.ops-oms.org/juventudes/Situacion/LEGISLACION/EDUCACION/ED186094.HTM>

Decreto 2343 de 1980. Opgevraagd op 15 oktober 2007, van de volgende website:
http://www.mineduacion.gov.co/1621/articles-103244_archivo_pdf.pdf

De Boyser, K. (2007) *Armoede in Vlaanderen en België anno 2006*. Opgevraagd op 13 september 2007, van de volgende website:
www.rechtvaardigheidenvrede.be/regionaal/Presentatie%20katrien%20De%20boyser%20%20voor%20CRV.ppt

De Groote, P., & Truwant, V. (2003). *Demografie en Samenleving*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.

de los Ángeles, M. (2005). *Algunas características de la mortalidad por homicidio en Colombia: 1985 a 2001*. Opgevraagd op 12 maart 2008, van de volgende website:
<http://redalyc.uaemex.mx/redalyc/pdf/695/69520208.pdf>

Del Pilar, M. (2006). *Determinantes del diferencial salarial por género en Colombia, 1997-2003*. Opgevraagd op 22 augustus 2007, van de volgende website:
<http://www.economia.uniandes.edu.co/es/content/download/1251/5805/file/77c4Determinantes.pdf>

Deshazo, P., Primiani, T., McLean, P. (2007). *Back from the Brink: Evaluating Progress in Colombia 1999-2007*. Opgevraagd op 12 maart 2008, van de volgende website:
<http://www.colombiaemb.org/docs/2008perspectivesonprogressreport.pdf>

DNP. (2006). *El nuevo SISBEN: Situación actual-Perspectivas*. Opgevraagd op 17 oktober 2007, van de volgende website:
[http://www.dnp.gov.co/archivos/documentos/GCRP_presenta_Renteria/RUEDA%20DE%20PRENSA%20SISBEN%20\(OCT%202006\).pdf](http://www.dnp.gov.co/archivos/documentos/GCRP_presenta_Renteria/RUEDA%20DE%20PRENSA%20SISBEN%20(OCT%202006).pdf)

DNP. (2007a). *El plan Nacional de Desarrollo 2006-2010 y el Sector Asegurador Colombiano*. Opgevraagd op 23 april 2008, van de volgende website:
http://www.dnp.gov.co/archivos/documentos/GCRP_presenta_Renteria/PND_Sector_Asegurador.pdf

DNP. (2007b). *Mesa redonda: "Informalidad en Colombia: Que hacer?"*. Opgevraagd op 23 maart 2008, van de volgende website:
http://www.dnp.gov.co/archivos/documentos/GCRP_presenta_Renteria/may_29_07_Informalidad.pdf

ECLAC. (2006). *Statistical yearbook for Latin America and the Caribbean*. Opgevraagd op 13 maart 2008, van de volgende website: http://websie.eclac.cl/anuario_estadistico/anuario_2006/

Embassy Colombia. (Washington) (2008) *Perspectives on progress*. Opgevraagd op 12 maart 2008, van de volgende website:
<http://www.colombiaemb.org/docs/2008perspectivesonprogressreport.pdf>

Eurostat. (2008). *Data Navigation Tree*. Opgevraagd op 22 april 2008, van de volgende website:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=STRIND_ECOBAC&depth=2

Farah, M & Pérez, E. (2004). *Mujeres rurales y nueva ruralidad en Colombia. Cuadernos de Desarrollo Rural 51*. Opgevraagd op 10 juli 2007, van de volgende website:
<http://redalyc.uaemex.mx/redalyc/pdf/117/11705107.pdf>

Fandl, K. (2007). *Making Trade Liberalization work for the Poor: Trade Law and Informal Economy in Colombia*. Opgevraagd op 24 april, van de volgende website:
http://www.allacademic.com/one/prol/prol01/index.php?cmd=prol01_search&offset=0&limit=5&multi_search_search_mode=publication&multi_search_publication_fulltext_mod=fulltext&textfield_submit=true&search_module=multi_search&search=Search&search_field=title_idx&fulltext_search=Making+Trade+Liberalization+Work+for+the+Poor%3A+Trade+Law+and+the+Informal+Economy+in+Colombia

FAO. (2006) *Situación de la mujer rural en Colombia*. Opgevraagd op 22 augustus, van de volgende website: <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/010/a0630s/a0630s00.pdf>

Fernandes, I., Villa, L., Castaño, L., Díaz, L., Comacho, P. & Bravo, B. (2006a). *Situación de la educación preescolar, básica, media y superior en Colombia: segunda edición*. Opgevraagd op 22 augustus 2007, van de volgende website:
http://www.fundacioncorona.org.co/descargas/PDF_publicaciones/Educacion/Situacion_Parte_2_Basica_Media.pdf

Fernandes, I., Villa, L., Castaño, L., Díaz, L., Comacho, P. & Bravo, B. (2006b). *Situación de la educación preescolar, básica, media y superior en Colombia: segunda edición*. Opgevraagd op 22 augustus 2007, van de volgende website:
http://www.fundacioncorona.org.co/descargas/PDF_publicaciones/Educacion/Situacion_Parte_3_Educa_Superior.pdf

Fernandes, I., Villa, L., Castaño, L., Díaz, L., Comacho, P. & Bravo, B. (2006c). *Situación de la educación preescolar, básica, media y superior en Colombia: segunda edición*. Opgevraagd op 22 augustus 2007, van de volgende website:
http://www.fundacioncorona.org.co/descargas/PDF_publicaciones/Educacion/Situacion_Parte_4_Ciencia_Tec.pdf

FOD. (2008). *Jaarlijkse Inflatie*. Opgevraagd op 18 februari 2008, van de volgende website:
http://mineco.fgov.be/informations/indexes/indint1xls_inflatie2_nl.htm#periode1

Giraldo, A. (1987). *Los derechos de la mujer en la legislación Colombiana*. Opgevraagd op 24 maart 2008, van de volgende website : http://biblioteca-virtual-antioquia.udea.edu.co/pdf/11/11_306688912.pdf

Helsinki Group on women and science. (2002). *National policies on women and science in Europe (Full report)*. Opgevraagd op 2 februari 2008, van de volgende website
http://ec.europa.eu/research/science-society/pdf/women_national_policies_full_report.pdf

HRC. (2008). *Report of the United Nations High Commissioner for the Human Rights on the Situation of Human Rights in Colombia*. Opgevraagd op 21 maart 2008, van de volgende website:
www.hpcr.org/pdfs/OccasionalPaper3.pdf

Human development. Opgevraagd op 23 maart 2008, van de volgende website:
http://humandevlopment.bu.edu/dev_indicators/show_info.cfm?index_id=230&data_type=1

Human Rights Watch. (2005). *Colombia: Women Face Prison for Abortion*. Opgevraagd op 19 december 2007, van de volgende website:
<http://www.hrw.org/english/docs/2005/06/22/colomb11202.htm>

IMF. (2007): *World Economic Outlook Database, October 2007*. Opgevraagd op 11 november 2007, van de volgende website: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2007/01/data/index.aspx>

KU Leuven. (2004). *Tweede Gelijke Kansenrapport: Gender Mainstreaming aan de KU Leuven, stand van zaken en kijk op de toekomst*. Opgevraagd op 15 oktober 2007, van de volgende website: <http://www.kuleuven.be/diversiteit/publicaties/gk-rap-2004.pdf>

Medellín frenó su racha homicida [Elektronische versie]. (2008, 12 maart). *El Colombiano*. Van de volgende website:
http://www.elcolombiano.com.co/BancoConocimiento/M/medellin_freno_su_racha_homicida/medellin_freno_su_racha_homicida.asp

MEN. (2007). *Estadísticas del sector*. Opgevraagd op 16 oktober 2007, van de volgende website:
http://menweb.mineducacion.gov.co/info_sector/estadisticas/superior/index.html

Mujer y Conflicto Armado. (2006). VI Informe sobre violencia sociopolítica contra mujeres, jóvenes y niñas en Colombia 2002-2006. Opgevraagd op 9 juli 2007, van de volgende website:
http://www.mujeryconflictoarmado.org/pdfs/mca_6to_informe_2002_2006.pdf

Ministerio de Agricultura y Desarrollo rural. (2008). *Estadísticas sector Agropecuario*. Opgevraagd op 10 mei 2008, van de volgende website:
http://www.minagricultura.gov.co/archivos/carpeta_ministro_6_mayo_2008.pdf

Ministerio de Comercio, Industria y Turismo República de Colombia. (2008). *Política Nacional de apoyo a la Cadena Productiva de la Industria de la Joyería, Metales, Piedras preciosas y Bisutería en Colombia*. Opgevraagd op 22 maart 2008, van de volgende website :
[http://www.cafamdesarrolloempresarial.com/download/politica.nacional.de.joyeria.\(parte.3.de.3\).pdf](http://www.cafamdesarrolloempresarial.com/download/politica.nacional.de.joyeria.(parte.3.de.3).pdf)

NIS. (2007). *Financiële statistieken*. Opgevraagd op 11 november 2007, van de volgende website:
http://www.armoedebestrijding.be/cijfers_kloof_arm_rijk.htm

Ochoa, D. & Ordóñez, A. (2004). *Informalidad en Colombia. Causas, efectos y características de la economía del rebusque*. Opgevraagd op 23 maart 2008, van de volgende website:
<http://redalyc.uaemex.mx/pdf/212/21209005.pdf>

Ochoa, H. & Martínez, A. (2005). *El Comportamiento de la inflación en Colombia durante el período 1955-2004*. Opgevraagd op 9 februari 2008, van de volgende website:
http://dspace.icesi.edu.co/dspace/bitstream/item/354/1/ochoa_martinez_comportamiento_inflacion.pdf

OECD. (2008a). *Statistics Directorate*. Opgevraagd op 9 februari 2008, van de volgende website:
http://www.oecd.org/departament/0,3355,en_2649_34357_1_1_1_1_1,00.html

OECD. (2008b). *Glossary of statistical terms*. Opgevraagd op 9 februari 2008, van de volgende website: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=4842>

Olaya, M. (2003). La creciente Participación de la mujer en la investigación. Colombia: *Ciencia y Tecnología*, 21, 16-25.

Onderwijs Vlaanderen. (2007). *Statistisch jaarboek van het Vlaams Onderwijs 2006-2007*. Opgevraagd op 9 januari 2008, van de volgende website:
<http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/2006-2007/jb0607/default.htm>

Paláez, M. (2004). *Más Mujeres Más Política: Compañía Nacional para promover la participación de las mujeres en Colombia*. Opgevraagd op 11 oktober 2007, van de volgende website:
<http://www.fescol.org.co/DocPdf/MU-votofemenino.pdf>

Papadópulus, J. & Radakovich, R. (2007). *Report on higher education in Latin America and the Caribbean 2000-2005*. Opgevraagd op 17 maart 2007, van de volgende website:
http://www.iesalc.unesco.org.ve/pruebaobservatorio/INFORME%20RAMA%20ESLAT/InformeES_ingles.pdf

Perotti, R. (2000). *Public Spending on Social Protection in Colombia in Colombia: Analysis and Proposals*. Fedesarrollo working paper series N° 18, Augustus.

Presidencia. (2007). *10 Principales Avances de Seguridad 2002-2007*. Opgevraagd op 15 maart 2008, van de volgende website :
http://www.presidencia.gov.co/resultados/documentos/2008/AVANseguridad_esp03.pdf

Proexport. (2007). *Sectores económicos*. Opgevraagd op 18 februari 2008, van de volgende website:
http://www.proexport.com.co/invest/GuiaInversionExtranjera2006/html_v2/pdf/cap_05.pdf

Profamilia. (2005). *Salud sexual y reproductivo en Colombia: encuesta nacional de demografía y salud*. Bogotá: Profamilia.

Quintero, B. (2005). *Las Mujeres Colombianas y la Asamblea Nacional Constituyente de 1991- Participació e impactos*. Opgevraagd op 24 maart 2008, van de volgende website:
http://www.eclac.cl/mujer/reuniones/Bolivia/Beatriz_Quintero.pdf

RoSa (2000). *Enkele mijlpalen in de geschiedenis van de vrouw in België*. Opgevraagd op 11 oktober 2007, van de volgende website: <http://www.rosadoc.be/site/nieuw/pdf/factsheets/nr1.pdf>

RoSa (2003a). *De eerste feministische golf in België*. Opgevraagd op 11 oktober 2007, van de volgende website: <http://www.rosadoc.be/site/nieuw/pdf/factsheets/nr28.pdf>

Salgado, M. (2006) *Subempleo e Informalidad en Colombia*. Opgevraagd op 23 maart 2008, van de volgende website:
<http://www.icesi.edu.co/ret/documentos/investigaciones/Subempleo%20e%20informalidad%20en%20Colombia.pdf>

SDP. (2007). *Informalidad Laboral*. Opgevraagd op 23 maart 2008, van de volgende website:
http://www.sdp.gov.co/www/resources/No_16_compartamiento_educacion_universitaria.pdf

Singh, et al (2005). *Stabilization and reform in Latin America: A Macroeconomic Perspective on the Experience since the Early 1990's*. Opgevraagd op 9 februari 2007, van de volgende website:
http://www.imf.org/external/pubs/ft/op/238/pdf/op238_8.pdf

Small Arms Survey. (2006). *Small Arms Survey 2006: Unfinished Business*. Opgevraagd op 12 augustus 2007, van de volgende website:
http://www.smallarmssurvey.org/files/sas/publications/year_b_pdf/2006/2006SAS_press%20release_yb_en.pdf

SNIES. (2007). <http://snies.mineducacion.gov.co/men/>

Social Watch. (2006). *Colombia: Rising poverty and gender inequality*. Opgevraagd op 30 april 2008, van de volgende website: <http://www.lpp-uerj.net/olped/documentos/1140.pdf>

Steegmans, N. (2004). Vrouwen in het hoger onderwijs: feiten en percepties. In S. Spee, I. Lodewyckx, A. Motmans, M. Van Haegendoren (Reds.), *Wachten op gelijke kansen: Jaarboek 2* (pp. 183-200). Antwerpen: Garant.

UN. (2007). *Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer*. Opgevraagd op 17 augustus 2007, van de volgende website:
<http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/5156.pdf>

UNDP. (2006). *Human Development report 2006*. Opgevraagd op 14 augustus 2007, van de volgende website: <http://hdr.undp.org/hdr2006/pdfs/report/HDR06-complete.pdf>

UNDP. (2008a). *How to calculate the human development indices*. Opgevraagd op 12 maart 2008, van de volgende website: http://hdr.undp.org/en/media/hdr_20072008_tech_note_1.pdf

UNDP. (2008b). *Human development reports Colombia*. Opgevraagd op 12 maart 2008 van de volgende website: http://hdrstats.undp.org/countries/country_fact_sheets/cty_fs_COL.html

UNDP. (2008c). *Human development reports Belgium*. Opgevraagd op 12 maart 2008, van de volgende website: http://hdrstats.undp.org/countries/country_fact_sheets/cty_fs_BEL.html

UNDP. (2008d). *Monitoring Human Development: Enlarging people's choices*. Opgevraagd op 12 maart 2008, van de volgende website:
http://hdr.undp.org/en/media/hdr_20072008_en_indicator_tables.pdf

UNFPA. (2006). *Sexual Violence Against Women and Girls in War and its Aftermath: Realities, Responses, and Required Resources*. Opgevraagd op 9 juli 2007, van de volgende website:
<http://www.unfpa.org/emergencies/symposium06/docs/finalbrusselsbriefingpaper.pdf>

Unicef. (2006). *Annual report Colombia*. Opgevraagd op 22 augustus 2007, van de volgende website: <http://www.unicef.org.co/pdf/AR-2006-EN.pdf>

Unifem. (2005). *Informe Unifem: Situación de las mujeres en Colombia*. Opgevraagd op 17 augustus 2007, van de volgende website: http://www.acnur.org/paginas/index.php?id_pag=4219

UTP. (2006a) *Estatuto Docente Universidad Tecnológica de Pereira (2006)*. Opgevraagd op 02-02-2007, van de volgende website:
http://www.utp.edu.co/php/ViceAcad/docsFTP/ESTATUTO_DOCENTE_UTP_2005.pdf.

UTP. (2006b). *Estatuto General 2006*.

UTP. (2006c). *Estadísticas e Indicadores*. Opgevraagd op 23 september 2007, van de volgende website:
http://planea.utp.edu.co/planea/pagina/documentos/boletines/Boletin_2006/Boletin_Avance_2006.pdf

UTP. (2007). *Hacia la Formulación del Plan de Desarrollo Institucional 2008-2019 Universidad Tecnológica de Pereira*. Opgevraagd op 12 maart 2008, van de volgende website:
http://www.utp.edu.co/php/ViceAcad/docsFTP/Direccionamiento_Estrategico_Cobertura_con_Calidad.pdf

US Department of State. (2008). *U.S.-Colombia Relations*. Opgevraagd op 23 maart 2008, van de volgende website: <http://www.state.gov/p/wha/rls/rm/07/q2/83646.htm>

Valencia, S. (2004). *Una Política de enfoque de género para un desarrollo con equidad*.

Vásquez, M. (2006). *La situación de la mujer en Colombia*. Opgevraagd op 22 augustus 2007, van de volgende website: http://www.presidencia.gov.co/equidad/documento_politica.pdf

Vélez, C., Castaño, E. & Deutsh, R. (1998). *An economic interpretation of Colombia's SISBEN: A Composite Welfare Index Derived from the Optimal Scaling Algorithm*. Opgevraagd op 9 februari 2007, van de volgende website: <http://www.iadb.org/sds/doc/776eng.pdf>

Vercoutere, K. (2002). *Wetenschappelijk onderzoek en de genderproblematiek*. Opgevraagd op 11 juli 2007, van de volgende website: <http://www.vrwb.be/MFiles/Studiereeks4.pdf>

Vicepresidencia de la república. (2008).
http://www.vicepresidencia.gov.co/noticias/2008/febrero_04_08.html

Violencia desbordo al Estado. [Elektronische versie]. (2008, 12 maart). *Raices*. Van de volgende website: <http://www.raices.com.sv/Poder/detalles.asp?NewsID=874>

VRWB. (2000). *Gelijke Kansen voor Vrouwen en Mannen aan de Vlaamse Universiteit*. Opgevraagd op 9 juli 2007, van de volgende website: <http://www.vrwb.vlaanderen.be/images/69.pdf>

VLIR. (2005). *Gelijke kansen rapport 2005*. Opgevraagd op 14 Augustus 2007, van de volgende website: http://www.vlir.be/07documenten/download/VLIR_GK_okt2005.pdf

Wet 30 van 1992. Opgevraagd op 15 oktober 2007, van de volgende website:
http://www.secretariasenado.gov.co/leyes/L0030_92.HTM

Wet 115 van 1994. Opgevraagd op 15 oktober 2007, van de volgende website:
<http://menweb.mineducacion.gov.co/normas/concordadas/Decreto115.htm>

Worldbank. (2007). *Colombia at a Glance*. Opgevraagd op 22 juli 2007, van de volgende website:
http://devdata.worldbank.org/AAG/col_aag.pdf

Worldbank. (2008). *Total BBP 2006*. Opgevraagd op 22 april 2008, van de volgende website:
<http://siteresources.worldbank.org/DATASTATISTICS/Resources/GDP.pdf>

14.000 niños combaten en grupos ilegales en Colombia según de ONG. [Elektronische versie]. (2008, 12 februari). *El Tiempo*. Van de volgende website :
http://www.eltiempo.com/conflicto/noticias/ARTICULO-WEB-NOTA_INTERIOR-3955641.html

Bijlage 1: Inschrijvingen Pregrado richtingen UTP in 2000 en 2007

Faculteit	Studierichting	2000		2007	
		Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Schone Kunsten en Menswetenschappen	Licentiaat muziek	83	30	214	82
	Plastische Kunst	54	47	2	2
	Licentiaat Filosofie	48	26	83	44
	Licentiaat Beeldende Kunst	/	/	171	136
	Licentiaat Engels	/	/	142	206
Milieuwetenschappen	Milieumanagement	222	176	268	364
Basiswetenschappen	Licentiaat Wiskunde en Fysica	124	34	90	50
	Informatica	264	82	703	210
	Ingenieurswetenschappen: Fysica	/	/	164	82
Onderwijswetenschappen	Licentiaat Spaans en Literatuur	/	/	164	193
	Maatschappelijke Ontwikkelingshulp	49	88	124	158
	Licentiaat Kinderpedagogie	5	43	19	656
	Licentiaat Communicatie	/	/	161	214
	Licentiaat Spaans en Audiovisuele Communicatie	115	120	12	12
Gezondheidswetenschappen	Geneeskunde	183	101	330	276
	Sportwetenschappen	165	105	429	228
Ingenieurswetenschappen	Ingenieurswetenschappen: Elektriciteit	316	77	581	115
	Ingenieurswetenschappen: Elektronica	/	/	251	32
Mechanische Ing. WS	Ingenieurwetenschappen: Mechanica	382	38	690	56
Industriële Ing. WS	Ingenieurswetenschappen: Industrieel	196	197	656	629
Technologieën	Technologie: Elektriciteit	170	51	250	64
	Technologie: Industrieel	107	116	221	296
	Technologie: Mechanica	177	21	349	49
	Technologie: Chemie	76	130	127	170
	Industriële Chemie	/	/	82	147
	Industriële Administratie	/	/	41	61

Bijlage 2: Professoren de carrera en transitorio 2006, per sekse en departement

Faculteit	Studierichting	De carrera		Transitorio	
		Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Schone Kunsten en Menswetenschappen	Departement Menswetenschappen en Talen	5	4	3	7
	Plastische Kunst	7	2	3	1
	Departement Filosofie	4	1	5	0
	Departement Muziek	11	2	4	2
Milieuwetenschappen	Milieumanagement	16	2	7	3
Basiswetenschappen	Departement Fysica	16	1	7	0
	Departement Wiskunde	26	2	13	2
	Departement Tekenen	4	0	13	2
Onderwijswetenschappen	Departement Sociale Wetenschappen	8	2	0	2
	Departement Psychopedagogie	4	9	2	3
	Departement Spaans en Audiovisuele Communicatie	9	3	1	1
Gezondheidswetenschappen	Departement Sportwetenschappen	9	1	4	2
	Departement Klinische WS	34	11	1	0
	Departement Huisarts	3	2	0	0
	Geneeskunde	13	2	18	12
Ingenieurswetenschappen	Ingenieurswetenschappen: Elektriciteit	20	1	2	0
	Ingenieurswetenschappen: Fysica	1	0	0	0
	Departement Informatica	8	0	12	3
Mechanische Ing. WS	Ingenieurwetenschappen: Mechanica	23	1	4	0
Industriële Ing. WS	Ingenieurswetenschappen: Industrieel	13	5	3	3
Technologieën	Technologie: Elektriciteit	12	0	4	0
	Technologie: Industrieel	10	1	3	4
	Technologie: Mechanica	7	0	5	0
	Technologie: Chemie	13	3	3	0